

Kaksijakoinen kannabis

kannabiksen dekriminisoinnista tuotettuja diskursseja paikantamassa

Emilia Lahtinen

0467614

Pro gradu -tutkielma

Syksy 2021

Sosiaalityö

Lapin yliopisto

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Kaksijakoinen kannabis - kannabiksen dekriminallisoinnista tuotettuja diskursseja paikantamassa

Tekijä: Emilia Lahtinen

Koulutusohjelma/oppiaine: Sosiaalityö

Työn laji: Pro gradu -tutkielma/Maisteritutkielma_x_ Lisensiaatintutkimus__

Sivumäärä: 78

Vuosi: 2021

Tiivistelmä:

Pro gradu -tutkielmani käsittelee kannabiksen dekriminallisoinnista, eli rangaistavuuden poistosta tuotettuja diskursseja. Tutkimustehtävänä on selvittää, minkälaisia diskursseja kannabiksen dekriminallisoinnin puolesta ja vastaan tuotetaan tutkimalla aiheesta käytyä verkkokeskustelua. Lisäksi tutkimuksessa tarkastellaan eri osapuolille annettuja subjektipositioita. Tutkimuksen teoreettis-metodologisena viitekehystenä toimii sosiaalinen konstruktionismi. Tutkielmani kontekstissa tiedon ja todellisuuden ymmärretään muodostuvan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, jossa syntyy ympäröivään maailmaan vaikuttavia sosiaalisia konstruktioita ja diskursseja. Kannabiksen dekriminallisoinnista käytävää keskustelua taustoitetaan avaamalla ensin Suomen huumepoliittista historiaa. Tämän jälkeen kuvataan huumeiden käytön ja niihin kohdistuvien asenteiden muutoskehitystä ja määritellään dekriminallisointia käsitteenä.

Tutkielman aineisto koostuu kahdesta Helsingin Sanomien uutisesta käydystä verkkokeskustelusta. Keskustelu paikantuu uutisartikkelien kommentointikenttiin. Uutisartikkelit käsittelevät kannabiksen rangaistavuuden poistoa ja siitä tehtyä kansalaisaloitetta. Analyysimenetelmänä hyödynnetään diskurssianalyysiä.

Kannabis, kannabiksen käyttäjät sekä käytön ja hallussapidon dekriminallisointi herättävät voimakasta vastustusta ja kannatusta. Aineisto jakaantuu kahteen päädiskurssiin, jotka on nimetty puolustaja- ja vastustajadiskursseiksi. Nämä jakautuvat aladiskursseihin, joita ovat pragmaattisuus,- hyvinvointi ja yksilön oikeuksien -diskurssit. Keskustelijat asettavat toisensa ja kannabiksen käyttäjät erilaisiin subjektipositioihin. Tutkielmassa paikannetut subjektipositiot ovat kelvollinen-kelvoton sekä tietävä-tietämätön. Dekriminallisoinnista, kannabiksesta ja sen käyttäjistä rakentuu kaksi vastakkaista kuvaa. Puolustajadiskurssille on ominaista kannabiksen haitattomuuden ja kannabiksen käyttäjien kelvollisuuden ja tavallisuuden korostaminen. Dekriminallisointi määrittyy oikeudenmukaisuutta edustavaksi politiikaksi, joka mahdollistaa nykyistä paremman haittojen vähentämisen. Vastustajadiskurssissa vallitsee kannabiksen käyttäjiä leimaava puhe ja kannabiksen haitallisuuden korostaminen. Dekriminallisointi rakentuu kannabiksen käytön ja huumehaittojen lisääjäksi, johon vastustus perustuu.

Tutkielmani tuloksissa on yhteneväisyyttä aiempien tutkimusten kanssa, joissa on tuotettu samankaltaisia havaintoja kannabiksesta käydystä keskustelusta. Paikannetut diskurssit heijastavat huumeiden käytössä ja niihin liittyvissä asenteissa tapahtuneita muutoksia.

Avainsanat: kannabis, päihdepolitiikka, sosiaalinen konstruktionismi, diskurssianalyysi, subjektipositio, dekriminallisointi

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi _x_

Suostun tutkielman luovuttamiseen Lapin maakuntakirjastossa käytettäväksi__ (vain Lappia koskevat)

Sisällys

1 Johdanto.....	1
2 Huumetilanteen kehitys Suomessa.....	5
2.1 Huumekulttuuri eri aikakausina	5
2.2 Asenteiden ja käytön kehitys	13
2.3 Dekriminalisointi	16
3 Tutkimuksen metodologiset lähtökohdat ja toteutus	24
3.1 Sosiaalinen konstruktionismi	24
3.2 Diskurssianalyysi.....	26
3.3 Tutkimuskysymys ja aineiston muodostaminen	29
3.4 Analyysin toteutus.....	32
3.5 Tutkimuseettinen pohdinta.....	36
4 Verkkokeskustelun diskurssit	40
4.1 Pragmaattisuusdiskurssi.....	40
4.2 Hyvinvointidiskurssi.....	48
4.3 Yksilön oikeuksien -diskurssi	55
5 Johtopäätökset ja pohdinta.....	64
Lähteet	71

1 Johdanto

Suomen huumausainelain (30.5.2008/373) mukaan huumeiden valmistus, tuotanto, tuonti, vienti, kuljetus, kauttakuljetus, jakelu, kauppa, käsittely, hallussapito ja käyttö on kielletty. Kiellosta poikkeaminen on mahdollista lääkinnällisten, tutkimuksellisten sekä valvonnallisten syiden nojalla. Nykyisenlaisen kriminalisointiin perustuvan kieltopolitiikan rakentuminen lähti liikkeelle 1800-luvun lopulla (Onnela 2001, 30). 1960-luku on ollut määrittävä tekijä kansainvälisessä huume politiikassa, jolloin huumevalvonta nousi globaalille tasolle. Vallitseva huume politiikka perustuu kolmelle kansainväliselle huumevalvontasopimukselle, joista ensimmäinen YK:n huumausaineiden yleissopimus solmittiin vuonna 1961. Sopimuksia täydennettiin vuonna 1971 psykotrooppisia aineita koskevalla yleissopimuksella ja vuonna 1988 solmittiin yleissopimus huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laitonta kauppaa vastaan. (GCDP 2016, 12.)

Maailmanlaajuisesta kieltopolitiikasta huolimatta huumeiden käyttö on lisääntynyt viimeisten vuosikymmenten aikana ympäri maailmaa. Vuosien 2009 – 2017 välillä huumeita käyttäneiden ihmisten määrä on noussut 30 prosentilla, eli 61 miljoonalla ihmisellä (UNODC 2019, 7). Kehitys koskee myös Suomea, jossa laittomien päihteiden käyttö on lisääntynyt huomattavissa määrin 1990-luvulta lähtien. Käytön yleistyminen koskee erityisesti kannabista, mikä on yleisimmin käytetty laiton päihde Suomessa. Vuosien 1992 – 2018 välillä kannabiskokeilut ovat nelinkertaistuneet. Vuonna 1992 suomalaisista kuusi prosenttia oli kokeillut kannabista, kun vuonna 2018 luku oli noussut 24 prosenttiin. Käytön lisääntymisen ohella asennoituminen kannabiksen käyttöön on muuttunut sallivammaksi. (Karjalainen ym. 2019; Karjalainen ym. 2020.)

Laittomien päihteiden käytön ohella myös huume poliittiset asenteet- ja suuntaukset ovat muutoksessa niin Suomessa kuin kansainvälisesti. YK:lla ja Maailman terveysjärjestöllä on ollut merkittävä rooli kriminalisoinnin kehittämisessä (Christie & Bruun 1986, 122–126), mutta sittemmin näkökannat ovat muuttuneet ja useat YK:n alajärjestöt, kuten AIDS-ohjelma UNAIDS (2016), kehitysohjelma UNDP (2015), ihmisoikeusvaltuutetun toimisto OHCHR (2015) ovat vaatineet käytön ja hallussapidon dekriminalisointia. Myös Maailman terveysjärjestö WHO (2014) on esittänyt kannattavansa dekriminalisointia. Viimeisten vuosikymmenten aikana kieltopolitiikka onkin menettänyt painoarvoaan ja

kansainvälisesti on alettu siirtyä liberaalimpaan lähestymistapaan. (Unlu 2020, 13). Syitä kehityksen taustalla on monia, kuten muutokset huumeiden käytössä ja asenteissa sekä tuotannossa. Myös kieltopolitiikan synnyttämät negatiiviset seuraukset, kuten sosiaaliset ja taloudelliset kustannukset, ovat ajaneet muutosta eteenpäin. (Mt.) Amerikassa, Australiassa ja monissa Euroopan maissa on lievennetty erityisesti kannabiksen käytön ja hallussapidon rikosoikeudellisia seuraamuksia. Joissakin maissa, kuten Kanadassa ja Uruguayssa kannabis on laillistettu täysin. Yhdysvaltain osavaltioista 10 on laillistanut kannabiksen, jonka lisäksi kaksi osavaltiota sallii kannabiksen viljelyn ja hallussapidon ilman kaupallistamista. (EMCDDA 2020, 4.) On myös maita, joissa huumepolitiikan lieventyminen ei kosketa ainoastaan kannabista, vaan kaikkia huumausaineita. Euroopan maista Portugali dekriminalisoi kaikkien huumeiden käytön ja henkilökohtaisen hallussapidon vuonna 2001 (Domoslawski & Siemaszko 2011). Rangaistavuuden poisto eli dekriminalisointi merkitsee politiikan painopisteen siirtämistä pois rikosoikeusjärjestelmästä terveydenhuollon kehykseen. Siirtymällä pyritään luomaan suotuisa ympäristö erilaisten kansaterveystoimien järjestämiseksi huumeidenkäyttäjille ja samanaikaisesti minimoimaan rikosoikeusjärjestelmän tuottamat, kuten rikosrekisterin, kielteiset vaikutukset ihmisen hyvinvointiin. (Unlu 2020, 17.)

Viimeisimpänä Euroopan maana ja ensimmäisenä Pohjoismaana Norjan hallitus esitti vuoden 2021 alussa eduskunnalle ehdotuksen huumeiden käytön ja pienten määrien hallussapidon dekriminalisoinnista. Lisäksi ehdotuksessa esitettiin taloudellisia panostuksia ennaltaehkäiseviin toimiin. Uudistuksessa haluttiin muuttaa järjestelmää niin, että rikosoikeudellisten rangaistusten sijasta päihteiden käyttäjät ohjattaisiin pakolliseen keskustelutilaisuuteen, jossa henkilön elämäntilanteesta tehtäisiin kokonaisvaltainen arvio päihteiden käytön arvion ohella. Ehdotuksen mukaan poliisin tehtäväksi jäisi päihteiden käyttäjien palveluun ohjaus ja itse palvelusta vastaisivat sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiset. (THL 2021.) Lakiesitys kaatui Norjan opposition toimesta huhtikuussa 2021 äänin 188–101 (HS 17.4.2021).

Suomessa huumepoliittinen keskustelu heräsi erityisesti vuoden 2014 kansalaisaloitteen myötä, jossa ensimmäisen kerran vaadittiin kannabiksen dekriminalisointia. 13.1.2014 käynnistetty kansalaisaloite kannabiksen dekriminalisoimiseksi keräsi ainoastaan 21 233 allekirjoitusta, eikä edennyt eduskuntaan (Hakkarainen & Karjalainen 2017, 19). Suomeksi asiaan on otettu kantaa asiantuntijoiden, kuten Terveyden ja hyvinvoinnin

laitoksen tutkijoiden toimesta. THL:n tutkimusprofessori Pekka Hakkarainen ja ohjelma-johtaja Tuukka Tammi toteavat blogikirjoituksessaan (13.2.2018), että kannabiksen käytön rangaistavuudesta tulisi luopua. Hakkarainen ja Tammi peräänkuuluttavat panostamista ehkäisyyn ja haittojen vähentämiseen sekä huumeekysymyksen painopisteen siirtämisestä sosiaali- ja terveydenhuollon piiriin. Kannabiksen dekriminisoimiseksi tehtiin uusi kansalaisaloite 1.5.2019 ja se on tutkielmani kirjoittamisen aikaan eduskunnan käsittelyssä (KAA 5/2020 VP).

Aloitteessa vaaditaan kannabiksen henkilökohtaisen käytön ja sitä varten tapahtuvan kannabiksen kasvattamisen sekä omaa käyttöä varten tapahtuvan pienten määrien hallussapidon rangaistavuuden poistoa. Aloitteen myötä kannabiksen käytöstä ei rangaistaisi, mikäli kannabiksen hallussa pidetty määrä on alle 25 grammaa. Kotikasvattamisen osalta olisi sallittua kasvattaa yhtäaikaisesti neljää kukkivaa kannabiskasvia, joista yksi voi olla käyttöä varten kuivattu. Eduskunnan käsittelyn aikana THL (15.2.2021) virallisti kantansa 17.2.2021 pidetyssä lakivaliokunnan kuulemisessa kannabiksen käytön rangaistavuuden poistamisen puolesta. Dekriminalisoinnin tulisi kannanoton mukaan koskea pelkän kannabiksen sijasta kaikkia laittomia päihteitä, jotta laittomia päihteitä käyttävät ihmiset eivät joutuisi eriarvoiseen asemaan (mt.). Myös rikosoikeuden professori Kimmo Nuotio (15.2.2021) ja rikos- ja prosessioikeuden professori Matti Tolvanen (17.2.2021) puolsivat tämänhetkisen käytön rangaistavuudesta luopumista. Rikoskomisario Jari Kinnusen (15.2.2021) lausunnon mukaan poliisi ei puolla kannabiksen tai muidenkaan laittomien päihteiden dekriminisointia.

Tutkielmani keskittyy kannabiksen dekriminisoinnista käytävään verkkokeskusteluun – mitä kannabiksen dekriminisoinnista ajatellaan ja miksi. *Tutkimuskysymykseni on, millaisia diskursseja kannabiksen dekriminisoinnista tuotetaan verkkokeskusteluissa sekä miten niitä perustellaan.* Lisäksi tarkastelen, millaisia positioita verkkokeskusteluissa tuotetaan eri diskursseja edustavista henkilöistä ja kannabiksen käyttäjistä. Teoreettisena viitekehyksenä toimii sosiaalinen konstruktionismi ja tutkimusmenetelmänä diskurssianalyysi. Aineistoni koostuu kahden Helsingin Sanomien uutisartikkelin kommentointiosista.

Johdannon jälkeisessä luvussa käsittelen huumeilanteen kehitystä Suomessa, eli miten huumeiden käyttö ja siihen kohdistuvat asenteet ovat ajansaatossa muuttuneet suomalaisessa kontekstissa. Käsittelen huumeilanteen muutosta ja kehitystä, jotta lukijalle

muodostuisi käsitys siitä, miten nykytilanteeseen on päädytty. Nykyisyyttä ei voi täysin ymmärtää tuntematta menneisyyttä. Kolmannessa luvussa keskityn tutkielmani teoreettiseen viitekehykseen ja teoreettisten käsitteiden avaamiseen. Sosiaalinen konstruktionismi ja diskurssianalyysi olivat minulle selkeitä valintoja, sillä tutkielmassani ymmärrän tiedon ja todellisuuden muodostuvan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, enkä ole kiinnostunut essentiaalisista totuuksista, vaan rinnakkain vallitsevista erilaisista todellisuuksista. Näiden kahden yhteensovittaminen oli luonnollinen valinta, sillä niillä on samanlainen suhtautuminen kieleen todellisuuden luojana. Kolmanteen lukuun sisältyvät myös alaluvut, joissa käsitellään tutkimuskysymystä, aineiston muodostamista ja analyysiä sekä tutkimuseettistä pohdintaa. Neljännessä luvussa esittelen verkkokeskustelun analyysin tuloksena syntyneet tulokset ja niiden pohjalta muodostamani diskursit. Viimeinen luku käsittää tutkimustulosteni pohjalta muodostetut johtopäätökset ja pohdinnan.

2 Huumetilanteen kehitys Suomessa

2.1 Huumekulttuuri eri aikakausina

Huumetilanne ennen ja jälkeen II maailmansodan

1900-luvun alussa ennen sotaa, huumeiden käyttöä ei mielletty samalla tavalla sosiaalisesti ongelmaksi, kuin tänä päivänä. Käyttäjäprofiilin ja käytettyjen aineiden vuoksi tämän ajan huumeiden käyttöä on ollut tapana kutsua ”yläluokkaiseksi morfinismiksi” (Kainulainen ym. 2017, 19). Tuohon aikaan huumeiden käyttäjät olivat lähtökohtaisesti varakkaista oloista tulevia yksittäistapauksia. Eniten käytettiin morfiinia ja jonkin verran oopiumia ja kokaiinia. Varakkaan yläluokan lisäksi huumeiden käyttöä esiintyi terveydenhuollon ammattilaisten ja taiteilijoiden keskuudessa. Sotaa edeltävänä aikana huumeita, kuten oopiumia, heroiniä, morfiinia, kokaiinia ja kannabista tuotiin Suomeen ja jaettiin apteekkilaitosten kautta kansalaisille lääkinnällisessä tarkoituksessa. Salakuljesta ei esiintynyt juuri ollenkaan, vaan käytetyt aineet saatiin apteekeista. Esimerkiksi 1930-luvulla heroinin kulutus oli Suomessa poikkeuksellisen suurta lääkekäytössä ja Suomi sai asiasta useita huomautuksia kansainväliseltä oopiumikontrollin valvontalautakunnalta. Heroiniä käytettiin muun muassa yskänlääkkeissä ja kipulääkkeenä. (Hakkarainen 1992, 51–52.)

Sodan myötä huumeiden käytössä tapahtui muutos ja väärinkäyttö lisääntyi. Käytön lisääntymiselle on monia syitä, mutta osittain ilmiö johtui sodan jälkeisestä aineiden helposta saatavuudesta. Sodan aikana sotilaat oppivat myös käyttämään huumausaineita ja osa jatkoi niiden käyttöä sodan jälkeen erinäisistä syistä. Sota aiheutti monille vakavia psyykkisiä ja fyysisiä seurauksia, joiden lääkitsemiseen aineita käytettiin. (Kainulainen ym. 2017, 19–20.) Aineiden, kuten heroinin lääkinnällinen jakaminen sotilaille oli hyvin vapaata ja heikosti valvottua, jonka vuoksi saatavuus oli helppoa. Huumeiden käytön ja leviämisen sosiaalinen kehys laajentui sodan jälkeen, sillä laillisten lääketarjonnan lisäksi rikollinen alakulttuuri muodostui uudeksi sosiaalisesti kehykseksi. Tämä oli uusi ilmiö, sillä ennen sotaa huumeiden käyttö ei ollut kytköksissä rikollisuuteen, eikä käyttäjillä ollut rikollista taustaa. (Hakkarainen 1992, 55–57.)

Väärinkäytön lisääntyminen näkyi erityisesti heroiinin ongelmakäyttönä. Sodan jälkeen heroiini valtasi markkinat ja käyttö nousi morfiinin käytön tasolle. Huumeiden käyttö ei ollut enää yläluokkainen marginaalinen ilmiö, vaan huumeiden käyttö siirtyi työväen- ja alemman keskiluokan piiriin. Sodan ajan tyypillinen huumeiden käyttäjä olikin nuori ruumiillista työtä tekevä mies. Käyttö kääntyi laskuun vuodesta 1950 eteenpäin ja laski so-
taa edeltävän ajan tasolle. (mt., 53–54.)

1960-luvun ensimmäinen huumeaalto

1960-luvusta puhutaan ensimmäisen huumeaallon aikana johtuen huumeiden ja erityisesti kannabiksen käytön lisääntymisestä. Ilmiö levisi länsimaihin lähtien liikkeelle Yhdysvalloista 1950-luvun lopulla. Suomessa kannabiksen käytön määrä lähti nousuun vuoden 1966 jälkeen saavuttaen huippunsa 1960-1970-lukujen taitteessa. Kannabis-
tuotteiden lisäksi ensimmäisen huumeaallon aikana käytettiin LSD:tä, mutta LSD:n käyttö jäi Suomessa melko vähäiseksi. (Salasuo 2001, 179–180.) Käyttäjäprofiilissa- ja kulttuurissa tapahtui merkittävä muutos, sillä käyttö levisi erityisesti keskiluokkaista valtaväestöä edustavan nuorison joukossa ja läpäisi kaikki sosiaaliluokat. Suomessa ilmiö keskittyi kuitenkin lähinnä pääkaupunkiseudulle. (Partanen 2002, 13; Salasuo 2004, 83–84.) Suhteessa 1960-lukua edeltävään aikaan, käytön painopiste siirtyi riippuvuudesta kokeiluihin. Kiinnostus aiemmin käytettyjä huumeita, kuten heroiinia ja morfiinia kohtaan lakkasi. Huumeiden käyttöä määritteli aineiden tajunnalliset vaikutukset ja symboliset sosiaaliset merkitykset, kun aiemmin huumeiden käyttö perustui fyysiseen tarpeeseen. (Hakkarainen 1992, 68–69.)

1960-luku oli länsimaissa yhteiskunnallisen murroksen aikaa. Huumeiden käyttö oli osa nuorison kulttuurista ja poliittista protestiliikettä, joista yksi tunnetuimpia ilmiöitä oli hippikulttuurin syntyminen. Syntyneen nuorisokulttuurin ydintä olivat Vietnamin sodan vastustaminen, valtarakenteiden muuttaminen, kulutuskulttuurin vastustaminen, lisääntyvä tietoisuus eriarvoisuudesta ja ympäristöongelmista sekä seksuaalinen vapautuminen ja nautinnonhakuisuus. Tämän ajan nuorisokulttuurit ovatkin tunnettuja muun muassa ”make love, not war” ja ”rock, ruoho, rakkaus” -iskulauseistaan. Ominaista ensimmäiselle huumeaallolle oli, että huumeiden käyttö levisi ensimmäistä kertaa osaksi nuorisokulttuuria. Huumeiden, etenkin kannabiksen, käyttäminen muodostui

nuorisokulttuurin uuden arvomaailman symboliksi. (Kainulainen ym. 2017, 20–21; Par-tanen 2002, 13; Salasuo 2001, 180.)

Mikko Salasuo (1999) on erottanut suomalaisessa kannabiskulttuurissa kolme kehitys-vaihetta. Huumausaineaallon ensimmäinen vaihe (1962 – 1966) perustui ideologiaan. Kannabista käyttivät pääasiassa vasemmistoon suuntautuvat opiskelijat sekä taiteilijat ja käyttö oli ideologisesti värittyä. Toista vaihetta (1967 – 1970) Salasuo kutsuu ku-koistuskaudeksi. Kukoistuskauden aikana kannabista ei enää käytetty yhteiskunnallisuus-tai ideologisuuden ajamana, vaan kukoistuskautena kannabista poltettiin nuorison heränneestä uteliaisuudesta. Kannabiskulttuuri sai kehittyä ja kukoistaa rauhassa, koska tuohon aikaan yhteiskunnan harjoittamaa kontrollia ei ollut. Kolmannessa eli hiipumis-vaiheessa (1971 – 1975) kannabiskulttuuri marginalisoitui, kun kiinnostus huumeita koh-taan väheni. (Kainulainen 2017, 21.)

Ensimmäisen huumeaallon synnyttämä kannabiskulttuuri katosi monien tekijöiden yh-teisvaikutuksesta, jotka voidaan jakaa kannabiskulttuuriin ulkoisiin ja sisäisiin tekijöihin. Merkittäviä ulkoisia tekijöitä olivat lainvalvontaviranomaisten kiristynyt kontrolli sekä julkisen keskustelun herääminen ja sen synnyttämä moraalipaniikki. Sisäisistä tekijöistä merkittävin oli kannabiskulttuurin sisällön katoaminen. Vastakulttuurinen kapina tyre-h-tyi liikkeen sisällä ja uusia nuoria houkuttelevia nuorisokulttuureja syntyi. (Salasuo 2001, 195.) Käyttö laski, sillä nuorten kiinnostus huumeita kohtaan väheni ja uusissa nuoriso-kulttuureissa vallitsi negatiivisempi suhtautuminen huumeiden käyttöön. Huumeiden käyttö oli myös osa nuoruutta ja aikuistumisen myötä huumeiden käyttö jätettiin, eikä uusia käyttäjiä tullut tilalle. Myös laillisten päihteiden lisääntynyt saatavuus vaikutti kan-nabiksen käytön vähenemiseen. Alkoholilainsäädäntö vapautui, joten kannabis vaihdet-tiin lailliseen alkoholiin. (Kainulainen ym. 2017, 26.)

Kannabiskulttuurin laajentuminen toisen huumeaallon aikana johti julkisen huumausai-nekeskustelun heräämiseen. Huumeiden käyttö määriteltiin ensimmäistä kertaa toi-menpiteitä vaativaksi yhteiskunnalliseksi ongelmaksi. Lehdistöllä oli merkittävä rooli huumeiden yhteiskunnallisessa määrittelyssä. Lehdistön kirjoittelu herätti viranomais-ten huomion, jonka myötä kannabis kriminalisoitiin asetuksin vuonna 1966. (Hakkarai-nen 1992, 164; Salasuo 2004, 47.) Suomen ensimmäinen huumausainelaki säädettiin vuonna 1972. Käytön rangaistavuudesta tuli keskeisin kysymys uuden huumausainelain säätämisessä. (Hakkarainen 1992, 136; Kainulainen 2002, 229.)

Rangaistavuudesta äänestettiin useita kertoja eduskunnassa ja lopulta hallituksen esitys kaatui täpärästi äänin 92 – 80 ja huumeiden käyttö kriminalisoitiin. (Hakkarainen 1992, 136–137). Kansainvälisellä mittarilla katsottuna Suomen ratkaisu rangaistavuuden säättämistä oli aikanaan harvinainen, eikä sitä ehdotettu myöskään hallituksen esityksessä. Rangaistavuudesta tuli niin sanottu periaatekielto, jolla haluttiin edistää ja ylläpitää yhteiskunnan huumeikielteisyyttä. Ensisijaisesti tarkoituksena oli keskittyä huumeiden jakajiin, ei käyttäjiin. Esimerkiksi lakivaliokunta painotti ehdotuksessaan toimenpiteistä luopumista ja käytäntö olikin yleinen lain voimaantulon jälkeen. (Kainulainen 2002, 227–228.)

Uusi huumausainelaki oli sisällöllisesti puhtaasti rikosoikeudellinen ja huumausaineet alettiin nähdä järjestys- ja turvallisuusongelmana, kun 1960-luvulle saakka sitä pidettiin lääketieteellisenä kysymyksenä ja terveydenhuolto oli päävastuussa ongelmien hoidosta. Ennen 1960-lukua poliisin rooli osana huumausainekysymystä oli vähäinen. Uudelleen määrittelyn myötä päävastuu ongelman hallinnasta siirtyi poliisille ja oikeusviranomaisille. Ensisijaiseksi tavoitteeksi muodostui nuorison käyttäytymisen säättely. (Hakkarainen 1992, 146, 148, 151.)

1990-luvun toinen huumeaalto

Huumeiden käyttö oli vähäistä ensimmäisen huumeaallon laannuttua 1970-1980 -luvuilla. Huumeiden käyttö lähti kuitenkin uuteen nousuun 1990-luvulla, jota kutsutaan toiseksi huumeaalloksi. (Partanen & Metso 1999, 143.) Toisen huumeaallon aikana käytettyjen huumeiden kirjo laajentui ja ekstaasi, kokaiini sekä muut synteettiset huumeet tulivat markkinoille. Ensimmäisen huumeaallon tapaan myös toinen huumeaalto oli yleismaailmallinen ilmiö ja sen synnyn takana oli kansainvälisen huumetuotannon ja -kaupan organisoituminen. (Kaukonen & Hakkarainen 2002, 9; Partanen 2002, 23.)

Ensimmäisen ja toisen huumeaallon synnyssä on havaittavissa samankaltaisia piirteitä. Molempien synnyn taustalla ovat olleet kansainväliset muotivirtaukset, ja huumeiden käyttö on lähtenyt liikkeelle jonkin alakulttuurin piirissä ja levinnyt sieltä eteenpäin osaksi valtavirtaa (Partanen 2002, 25.) Myös toinen huumeaalto kehittyi aluksi nuorisokulttuurin mukana. 1990-luvun nuorisokulttuurin kehysten muodostivat tekno- ja ravekulttuuri, jotka levisivät 1980-luvun lopussa myös Suomeen pienenä underground-

liikkeenä. Kyseinen juhlimiskulttuuri yleistyi Suomessa laajemmalti vasta 1990-luvun lopussa. Tämän ajan nuorisokulttuurin omaksuma ilmiö oli ekstaasin käyttö osana uudenlaista juhlimiskulttuuria. (Salasuo 2004, 48–49.) Laajemman huumerikollisuuden lisäksi rikollisuus oli kehittyneempää verrattuna ensimmäiseen huumeaaltoon. Tässä vaiheessa organisoitunut kansainvälinen huumerikollisuus vastasi huumeiden tarjonnasta. (Partanen 2002, 25.) Huumeiden käytön lisääntymisen lisäksi myös huumehaitat, kuten sairastavuus, huumerikosepäilyt ja huumekuolemat, lähtivät nousuun. Vuonna 1991 sairastapauksia oli 315, huumerikoksista epäiltyjä 1969 ja huumekuolemia 60 kappaletta. Vuonna 2000 sairastapaukset nousivat 2209 tapaukseen, huumerikoksista epäiltyjen määrä 10 771 tapaukseen ja huumekuolemia oli 160 tapausta. (Hakkarainen 2002, 113.)

Alakulttuurit ja protestiluontoisuus eivät kuitenkaan olleet yhtä vahvasti toisen huumeaallon perustana, vaan se muodostui suurelta osin yhteiskunnan normien mukaan elävistä työtätekeivistä ja opiskelevista nuorista aikuisista ihmisistä. Toinen ryhmä olivat yhteiskunnasta syrjäytyneet kovien huumeiden käyttäjät. (Partanen 2002, 25.) Toisen huumeaallon aikana käyttöä määrittävät uudenlaiset sosiaaliset ja kulttuuriset merkitykset. Huumeiden käyttö tapahtui juhlinnan yhteydessä ja niillä haettiin mielihyvää ja helpotusta ahdistukseen. (Hakkarainen 2002, 110.) Muotivirtausten ohella toinen huumeaalto oli yhteiskunnan polarisaation ja suorituskeskeisyyden tulosta (Salasuo 2004, 187). Lisäksi yhteiskuntaa määritteleviä tekijöitä olivat lamasta toipuminen ja kaupungistumisen sekä kansainvälistymisen kehittyminen. Uhkaavia yhteiskunnallisia ongelmia olivat työttömyys, taloudellisen eriarvoisuuden lisääntyminen sekä sosiaalinen syrjäytyminen. (Partanen 2002, 25.)

1960-luvun tapaan käytön lisääntyminen johti lainsäädännölliseen reagointiin. 1990-luvulla huumeilainsäädännössä tapahtui taas muutoksia osana rikoslain kokonaisuudistusta ja huumeiden käytön rangaistavuus nousi uudestaan keskusteluun huumausainerikostyöryhmän sisällä. Työryhmä pysyi rangaistavuuden kannalla, eikä keskustelua syntynyt sen enempää työryhmän ulkopuolella. (Partanen 2002, 26–27; Kainulainen 2002, 230.) Tällä kertaa erimielisyyttä eduskunnan sisällä heräsi sopivan rangaistusasteikon määrittelystä. Tavallisesti rikokset jaetaan kolmeen eri törkeysasteeseen, mutta huumeiden kohdalla tällaista laillista erottelua ei ollut olemassa. Kaikki teot, kuten käyttö, valmistaminen, levittäminen ja hallussapito, kuuluivat yhden huumausainerikoksen tunnusmerkistön sisälle. Tällaista porrastamista ehdotettiin myös huumeiden kohdalla, sillä

käyttö miellettiin moitittavuudeltaan lieväksi teoksi. Hallituksen esitys kuitenkin kaatui, eikä porrastusta tullut. Päätöstä perusteltiin sillä, että rangaistusasteikon lieventäminen olisi merkki huumekontrollin lieventämisestä ja näin antaisi vääränlaisen viestin. (Kainulainen 2002, 231–234.)

Huumepolitiikan tavoitteita määriteltiin uudestaan vuoden 1997 huumausainestrategiassa, joka on edelleen voimassa (Huumausainepoliittisen toimikunnan mietintö 1997). Huumevapaan yhteiskunnan tavoitetta harkittiin, mutta lopulta siitä luovuttiin ja huumepolitiikan pääpaino siirrettiin ennaltaehkäisyyn ja haittojen vähentämiseen. Sosiaali- ja terveydenhuollon rooli huumepolitiikassa sai uudelleenmäärittelyn myötä vahvistusta. Esimerkki haittojen vähentämisestä oli opiaattiriippuvaisten korvaus- ja ylläpito-hoidon alkaminen. (Partanen 2002, 26–27.)

2000-luku – normalisaation aikakausi?

Seuraava huumeekysymyksen oikeudellinen uudelleen määrittely tapahtui vuoden 2001 käyttörikosuudistuksen myötä, jossa törkeysastetta porrastettiin. Tuolloin erimielisyys liittyi siihen, minkälaisia seuraamuksia käyttäjille tulisi antaa (Kainulainen 2009, 137 – 144). Rangaistusasteikko lieveni käyttörikosuudistuksen myötä vastustuksesta huolimatta. Myös tällöin lievennyksiä vastustettiin, sillä se koettiin huumausainerikollisuuden vähättelynä. Uudistusta vastustivat poliisit sekä tulli- ja tuomarijärjestöt. Loppujen lopuksi päädyttiin siihen, että poliisille myönnettiin oikeus huumeiden käyttäjien sakottamiseen ja syyttäjien rooliksi määrittyi rangaistusten vahvistus. (Mt., 137, 148).

1990-luvun toinen huumeaalto herätti pohdintaa huume kulttuurin kehityksestä tulevaisuudessa – onko muutos pysyvä vai laantuuko ilmiö ensimmäisen huumeaallon tavoin. Alettiin pohtia, tulisiko 1990-luvun jälkeen puhua vedenpinnan pysyvästä noususta aalto-metaforan sijasta. (Seppälä & Salasuo 2001.) Mikko Piispa (2018, 210) vahvistaa pohdinnan vedenpinnan pysyvästä noususta tapahtuneeksi 2000-luvulla. Hän tuo esille, että vedenpinnan pysyvä nousu näkyy käytön lisäksi myös huumausaineista käytävän julkisen keskustelun syntymisenä. Aalto-metaforaa on myös kyseenalaistettu ja puhuttu sen sijaan porrasmallista, jonka mukaan käytön lisääntymisessä on kyse enemmän portaittaisesta lisääntymisestä kuin kahdesta erillisestä aallosta (Hakkarainen ym. 2020, 477).

Kun aikaisemmilla vuosikymmenillä laittomien päihteiden käyttö on ollut enemmän tai vähemmän ala- ja nuorisokulttuurinen ilmiö (esim. Hakkarainen 1992; Partanen 2002), on erityisesti kannabiksen osalta kysymys huumeiden normalisoitumisesta tullut ajan-kohtaiseksi 2000-luvulla (Hakkarainen ym. 2020, 465; Seppälä & Salasuo 2001, 74; Salasuo & Rantala 2002, 40). Howard Parker, Judith Aldridge ja Fiona Measham (1998) ovat määritelleet kuusi kriteeriä huumeiden käytön normalisaatiolle: 1) saatavuuden paraneminen 2) kokeilun lisääntyminen 3) säännöllisen käytön lisääntyminen 4) arkipäiväistyminen sekä suvaitseminen erityisesti nuorten osalta 5) käytön ja kokeilun siirtyminen aikuisten keskuuteen 6) laittomien ja laillisten päihteiden käytön lomittuminen (Mt., 152 – 157.) Näkemystä on haastettu siltä osin, ettei normalisaatio tarkoita ainoastaan käytön hyväksyttävyyden lisääntymistä tai kysynnän ja tarjonnan kasvua. Normalisaatio edellyttää myös sitä, että yhteiskunnalliset toimijat hyväksyvät huumeet ja niiden käytön sosiaalisena tosiasiana ilman, että ilmiö katoaisi yhteiskunnasta. Tämä hyväksyntä näkyisi yhteiskunnallisten toimijoiden ”huumekysymyksen määrittelyssä ja huumepolitiikan strategioiden valinnassa”. (Hakkarainen & Tigerstedt 2002, 253.) Suomessa erityisesti nuorten miesten kannabiksen käytön lisääntymistä voidaan pitää normalisaatiota kuvaavana kehityspiirteenä. Huumeiden normalisoituminen Suomessa on nähtävissä myös siinä, ettei huumehaittoja ja sen tuomia ongelmia pidetä enää erityislaatuina ongelmina, vaan ne ovat osa jokapäiväistä elämää. (Hakkarainen ym. 2011, 408–409.) Huumeepoliittiset muutosvaatimukset ovat myös yksi merkki normalisoitumiskehityksen etenemisestä. Vuoden 2019 kansalaisaloite kannabiksen käytön, pienten määrien hallussapidon ja kotikasvatuksen dekriminallisoinnista ja sen saama tuki on yksi konkreettinen esimerkki, joka heijastaa yhteiskunnallisen ilmapiirin muutosta luoden uudenlaista muutospainetta (Hakkarainen ym. 2020).

Pekka Hakkarainen, Karoliina Karjalainen ja Mikko Salasuo (2020) ovat tarkastelleet huumeita sukupolvinäkökulmasta ja kuvaavat artikkelissaan 2000-luvun muutoksia ja nuorten sukupolvien suhdetta huumeisiin nykyajan kontekstissa. Tutkijoiden mukaan huumeet ilmiönä, kuten niiden käyttö ja niihin kohdistuvat asenteet, on vahvasti sukupolvikysymys ja se näkyy nuorten ja vanhempien sukupolvien välisen kuilun kasvuna. 2000-luvulla huumetilanteessa- ja kulttuurissa on tapahtunut merkittäviä muutoksia ja muutos koskettaa etenkin nuorempia 1980-1990 -luvuilla syntyneitä sukupolvia. Huumeisiin liitetty leima ja reagointi on lieventynyt 2000-luvulla nuorten sukupolvien keskuudessa.

Suhde huumeisiin on rakentunut itsenäisesti ja vanhempien sukupolvien omaksumista käsityksistä on monilta osin irtauduttu. Nuorisokulttuurien merkitys osana huumeekulttuuria on myös muuttunut 2000-luvulla. Olennaista tämän päivän nuorisokulttuurissa on, että siitä on digitalisaation myötä tullut kansainvälisesti rajat ylittävää. 2000-luku on ollut suuren murroksen aikaa, jota digitalisaatio, maailmallistuminen ja kulttuurinen pirstoutuminen ovat vahvasti määrittäneet. Digitalisaatio on mahdollistanut myös pääsyn ennennäkemättömään määrään tietoa, joka on osaltaan vaikuttanut nykysukupolvien huumesuhteen rakentumiseen, sillä tietoa on eri tavalla saatavissa.

Tänä päivänä huumeiden käyttö ei enää kiinnity tiettyihin nuorisokulttuuriin virtauksiin aiempien sukupolvien tavoin, jonka vuoksi käytölle on vaikeaa määrittää erityisiä kulttuurisia kehyksiä. Kehysten paikantamista vaikeuttaa esimerkiksi huumekaupan siirtyminen nettimarkkinoille. Huumeiden hankinta on kaikille mahdollista, eivätkä ihmiset ole enää toisistaan tai ryhmästään riippuvaisia samalla tavalla kuin ennen. (Mt.,) Nykyään kannabiksen käyttäjät eivät muodosta yhtä yhtenäistä ryhmää, vaan käyttäjiä tulee monista eri sosiaalisista taustoista ja käyttötapoja on monia. Kannabiksen käyttäjiä ei voida sitoa tiettyyn ikäryhmään, sosiaaliseen taustaan tai käyttötapaan. Yleisin kannabiksen tyyppikäyttäjä on kuitenkin tunnistettavista. Tyyppikäyttäjä on nuori kaupunkilaismies, joka käyttää kannabista satunnaisesti vapaa-ajalla osana sosiaalisia tilanteita. Käytetty cannabis saadaan useimmiten muiden ihmisten tarjoamana ja on itsekasvatettua. Parhaiten käyttöä kuvaa viihdekäyttö yhdistettynä tavallista runsaampaan alkoholin käyttöön. (Hakkarainen & Karjalainen 2017.)

Päihteiden saatavuus vaikuttaa olennaisesti myös päihteiden käytön tasoon. Laittomien huumausaineiden kohdalla saatavuudessa on tapahtunut suuria muutoksia. Huumeiden saatavuus on helpottunut huumemarkkinoiden muutosten myötä. Aiemmin huumeiden saatavuudessa on oltu riippuvaisia salakuljetuksesta, mutta kannabiksen kotimaisen tuotannon lisääntyminen on vähentänyt salakuljetuksen merkitystä (Hakkarainen ym. 2011). Netissä anonyymisti tapahtuva myynti on helpottanut huumeiden saatavuutta ja mahdollistanut huumeiden hankinnan ilman välikäsiä. Nettimarkkinoilla huumeita myydään salatun verkon sekä suojattujen viestisovellusten kautta ja nettimarkkinat ovat kasvaneet merkittävästi 2010-luvulta lähtien. (esim. Nurmi ym. 2017.)

2.2 Asenteiden ja käytön kehitys

Huumeiden käyttö ja laittomien huumausaineiden tuotanto on yleistynyt viime vuosikymmeninä maailmanlaajuisesti. Kehitys koskettaa kaikkia maita huumeepoliittisesta lähestymistavasta riippumatta, sillä käytön lisääntyminen ei rajoitu ainoastaan liberaalin lähestymistavan maihin, vaan koskettaa myös kieltopoliittikkaa harjoittavia maita. (Unlu ym. 2020, 13.) Huumeiden käytön lisääntyminen näkyy ongelmakäytön lisääntymisenä, mutta huumeiden käytön eri muodoista eniten on lisääntynyt satunnainen käyttö (Sala-suo & Rantala 2002, 40).

Huumeiden käyttö on Suomessa lisääntynyt kaikkien huumausaineiden osalta, mutta käytön lisääntyminen näkyy erityisesti kannabiksen kohdalla. Kannabiksen käytön lisääntymisen nähdään johtuvan asenneilmapiirin muuttumisesta ja ainakin osittain kotikasvatuksen yleistymisestä. Tänä päivänä itsekasvatettua marihuanaa käytetään enemmän, kuin ulkomailta tuotua hasista. (Hakkarainen ym. 2011, 48; Karjalainen ym. 2020, 25.) Asenneilmapiirin muutos näkyy riskikäsityksen lieventymisenä. Riskikäsityksellä tarkoitetaan, kuinka riskialttiina kannabiksen kokeilua ja säännöllisempää käyttöä pidetään yksilön terveydelle. 1990-luvulta lähtien kannabiksen kokeilua ja säännöllistä käyttöä on ajan saatossa alettu pitää koko ajan riskittömämpänä. Asenteiden lieventyminen on voimakkainta miesten ja nuorten ikäryhmien joukossa. (Hakkarainen ym. 2011; Hakkarainen ym. 2015; Karjalainen ym. 2020.) Niiden ihmisten määrä, jotka arvioivat kannabiksen kokeiluun liittyvän korkeintaan vähäisiä terveydellisiä riskejä, on tuplaantunut vuosien 1996 – 2018 välillä. Vuonna 2018 yli 50 prosenttia suomalaisista piti kannabiksen käytön kokeilun riskejä korkeintaan vähäisinä. Vuonna 1996 vastaava luku oli 26 prosenttia. (Hakkarainen ym. 2011; Karjalainen ym. 2020, 30.)

2000-luvun puolella välissä tapahtui myös tilastollisesti merkittävä muutos suhtautumisessa kannabiksen säännölliseen käyttöön. Suhtautuminen kannabiksen säännölliseen käyttöön on pysynyt melko tasaisena 1990-luvulta 2000-luvun puoleen väliin saakka. Vuoden 2006 jälkeen suhtautuminen säännölliseen käyttöön on merkittävästi lieventynyt, etenkin nuorten miesten keskuudessa. 30 prosenttia nuorten miesten ikäryhmästä piti säännöllisen käytön riskejä vähäisinä vuonna 2010. Tämä luku on kaksinkertainen verrattuna vuoteen 2006. (Hakkarainen ym. 2011.) Yhtäaikaisesti suhtautuminen alkoholin käyttöön ja tupakointiin on tiukentunut, kun kannabikseen kohdistuvat asenteet

muuttuneet sallivammaksi (Hakkarainen ym. 2015, 327). Kaikista eniten asennemuutosta lievempään suuntaan on tapahtunut nuorten ikäryhmien (25- 34 v.) joukossa. Tästä ryhmästä 70 prosentin mielestä kannabiksen kokeiluun liittyvät riskit ovat korkeintaan vähäisiä. Lisäksi suhtautuminen viikoittaiseen humalahakuiseen juomiseen on muuta väestöä tiukempi ja sen ajatellaan olevan kannabiksen säännöllistä käyttöä riskialttiimpaa. 26 prosenttia piti kannabiksen säännöllisen käytön riskejä korkeintaan vähäisinä, kun taas humalahakuisen juomisen riskejä korkeintaan vähäisinä pitäviä oli 19 prosenttia. (Karjalainen ym. 2020, 30–31.)

Suomalaisten asenteet myös kannabiksen käytön rangaistavuutta kohtaan ovat liberalisoituneet. Jo vajaassa kymmenessä vuodessa on tapahtunut merkittävää asennemuutosta. Vuonna 2018 suomalaisista 42 prosenttia kannatti kannabiksen käytön rangaistavuuden poistoa, kun vuonna 2010 vastaava luku on 31 prosenttia. Vuonna 1992 rangaistavuuden poistoa kannatti vain 26 prosenttia suomalaisista. Myös suhtautuminen kannabiksen kasvattamiseen on lieventynyt ja 25 prosenttia suomalaisista oli vuonna 2018 sitä mieltä, ettei kotikasvattamisesta tulisi rangaista. Vuonna 1992 vastaava luku oli 10 prosenttia. (Karjalainen ym. 2019, 4.)

Kannabiksen dekriminalisointiin suhtaudutaan suopeammin kaikkien huumeiden käytön dekriminalisoinnin saadessa vähemmän kannatusta. Vuosien 2002 ja 2018 välillä kaikkien huumeiden käytön rangaistavuuden poisto on saanut jonkin verran (6 %) lisää kannatusta. 20 prosenttia suomalaisista oli valmis luopumaan kaikkien huumeiden käytön rangaistavuudesta vuonna 2018, kun vuonna 2002 luku oli 14 prosenttia. Eniten kannatusta asia saa nuorten ikäryhmien (25-44 v.) joukossa, joista 29 prosenttia kannattaa rangaistavuuden poistoa. Myös tässä kysymyksessä miehet ja nuoret edustivat liberaaleinta kantaa ja vanhemmat ikäryhmät sekä naiset tiukempaa kantaa. Huumeiden käytön rangaistavuuteen kohdistuvat asenteet ovat lieventyneet ajan mittaan, mutta kehitys ei ole mennyt ainoastaan liberaaliin suuntaan. Ihmisten asenteiden voidaan tulkita muuttuneen kaksijakoisemmiksi. Huumeiden käytön rangaistavuuden poisto on saanut lisää tukea, mutta samaan aikaan myös tiukempien rangaistusten kannatus on noussut. Esimerkiksi vankeusrangaistusta kannattavien osuus on noussut 21 prosentista 29 prosenttiin vuosien 2002 ja 2018 välillä. (Karjalainen ym. 2020, 29.)

Huumeiden käytön kehityksessä on tapahtunut voimakasta kasvua ja muutoksia viimeisten vuosikymmenten aikana. Kannabiskokeilujen määrä (15-69-vuotiaat) on

nelinkertaistunut Suomessa vuosien 1992 – 2018 välillä. Vuonna 1992 kannabista oli kokeillut kuusi prosenttia väestöstä, kun vuonna 2018 vastaava luku oli 24 prosenttia väestöstä. (Karjalainen ym. 2019, 3.) Kokeilujen määrä kasvaa merkittävästi nuorempien ikäryhmien kohdalla. Eniten kannabiskokeiluja esiintyy 25 – 34-vuotiaiden miesten keskuudessa, joista lähes puolet on kokeillut kannabista. Tämän ikäryhmän naisistakin 41 prosenttia on kokeillut kannabista vuonna 2018. (Karjalainen ym. 2020, 17–18.) Kannabista kokeillaan selvästi eniten, sillä vuonna 2018 muita huumausaineita (ekstaasi, amfetamiini ja kokaiini) kokeilleiden määrä oli alle viisi prosenttia väestöstä. Kokeilulla tarkoitetaan yleensä sitä, että huumausainetta on käytetty 1-2 kertaa. Nämä luvut edustavat elinikäisprevalensseja, eli kokeilu on tapahtunut joskus elämän aikana. (Karjalainen ym. 2019, 3.) Huomionarvoista on myös se, kuinka monet nuoret suomalaiset tuntevat jonkun huumeita käyttävän henkilön. 25 – 34-vuotiaista (miehet 65 % ja naiset 59 %) tunsivat eniten muita huumeita käyttäviä henkilöitä vuonna 2018. (Karjalainen ym. 2020, 13.)

Eurooppalaiseen kontekstiin suhteutettuna 15-35-vuotiaiden suomalaisten kannabiksen käyttö viimeisen 12 kuukauden aikana (13,5 %) edustaa noin EU-maiden keskitasoa (14,4 %) (EMCDDA 2019A; EMCDDA 2019B). Amfetamiinin ja MDMA:n (ekstaasi) kohdalla Suomen käyttötaso on EU-maiden keskitasoa selvästi korkeampi, vaikka niitä käytetään huomattavasti kannabista vähemmän. Suomessa amfetamiinia (2,4 %) käytettiin kolmanneksi eniten ja MDMA:ta (2,5 %) viidenneksi eniten EU-maista vuonna 2014. (EMCDDA 2019B.) Pohjoismaista eniten kannabista käytetään Tanskassa, missä 15 – 34-vuotiaista 15,4 prosenttia on käyttänyt kannabista viimeisen vuoden aikana. Norjassa vastaava luku on 10,1 % ja Ruotsissa kannabista käytetään vähiten (9,6 %). (EMCDDA 2019A; 2019D; 2019E.)

Sukupolvinäkökulmasta katsottuna huumeiden käytön kehitys on edennyt seuraavasti. Ensimmäinen huumeaalto oli nuorisokulttuurinen ilmiö, joka muodostui 1940-luvulla syntyneistä nuorista. Tämän ikäkohortin kannabiksen käyttöä on tutkittu ja vaikka puhutaan huumeaallosta, ei tämän ikäkohortin kannabiksen kokeilu ole paria kolmea prosenttia korkeampi. (Hakkarainen & Metso 2004.) 1960-luvun jälkipuoliskolla käynnistynyt ensimmäinen huumeaalto levisi eniten 1950-luvulla syntyneiden keskuudessa. 1950-luvun sukupolven miehistä 11 prosenttia on kertomansa mukaan kokeillut kannabista ja naisista puolestaan viisi prosenttia. 1990-luvun nuoriso muodostui 1960-1970-luvuilla

syntyneistä. 1960-luvulla syntyneistä 14 prosenttia on kokeillut kannabista (miehet 19 %, naiset 9 %) ja 1970-lukulaisten kohdalla kokeiluaste nousee 26 prosenttiin (miehet 30 %, naiset 21 %). (Hakkarainen ym. 2020.)

Jälleen sukupolvinäkökulmasta katsottuna 2000-luvun alun nuoret, eli 1980-1990-luvuilla syntyneet ovat kokeilleet kannabista aiempia sukupolvia enemmän. 1980-luvulla syntyneistä 42 prosenttia (miehet 46 %, naiset 37 %) ja 1990-luvulla syntyneistä 39 prosenttia (miehet 43 %, naiset 34 %). Nämä kaksi sukupolvea eroavat vanhemmista sukupolvista myös siten, että huumeita käytetään myös vuositasolla enemmän. 1980-lukulaisista 16 prosenttia on ilmoittanut käyttäneensä jotakin huumetta viimeisen vuoden aikana ja 1990-lukulaisista puolestaan 19 prosenttia. Myös kannabiksen käyttöön liitetyt riskikäsitteet ovat kehittyneet samansuuntaisesti – mitä nuorempi sukupolvi, sitä vähemmän riskejä kannabiksen kokeiluun ja säännölliseen käyttöön liitetään (Hakkarainen ym. 2020.)

Vuoden 2018 mittausten perusteella kannabiksen käytön rangaistavuus on selkeästi sukupolvikysymys, sillä eniten asiaa kannattavat nuoret sukupolvet kannatuksen alentuessa sen mukaan, mitä vanhempi sukupolvi on kyseessä. 1990-luvulla syntyneistä lähes 60 prosenttia on käytön rangaistavuudesta luopumisen kannalla. Luku on kaksinkertainen suhteessa 1950-luvulla syntyneisiin, joista noin 30 prosenttia kannattaa rangaistavuudesta luopumista. (Hakkarainen ym. 2020.) Myös kannabiksen käytöllä on yhteys huumeepoliittisiin näkemyksiin. Mielenpitoet ovat liberaaleimpia kannabista itse käyttäneiden keskuudessa muuhun väestöön verrattuna. Eniten kannabiksen dekriminialisointi saa kannatusta kannabista kokeilleiden (46 % vastaajista) ja kannabista säännöllisesti käyttävien keskuudessa (80 % vastaajista). (Hakkarainen & Karjalainen, 2017.)

2.3 Dekriminalisointi

Dekriminalisointi käsitteenä

Dekriminalisointia esiintyy eri muodoissa useissa maissa. Osassa maista dekriminialisointi koskee ainoastaan kannabista ja osassa kaikkia huumausaineita. Kaikkien huumeiden käytön dekriminalisointeja maita ovat Armenia, Chile, Kolumbia, Costa Rica, Tšekki, Tanska, Ecuador, Viro, Italia, Latvia, Hollanti, Paraguay, Peru, Portugali, Slovenia, Espanja

ja Uruguay. Ainoastaan kannabiksen käytön dekriminalisoineita maita ovat Australia, Belgia, Saksa, Georgia, Israel, Jamaika, Etelä-Afrikka, Sveitsi ja Yhdysvallat. (Unlu ym. 2020, 14 – 15.)

Yleisesti ottaen dekriminalisointi tarkoittaa rikosoikeudellisten seuraamusten poistamista tiettyjen rikosten kohdalla. Huumeiden kohdalla dekriminalisointi koskee yleensä huumeiden käyttöä ja niiden hallussapitoa henkilökohtaista käyttöä varten. Dekriminalisointi ei muuta lakia esimerkiksi huumeiden salakuljetuksen, huumekaupan tai niiden valmistamisen suhteen. Ainoastaan huumeiden käyttö ja henkilökohtainen hallussapito poistuvat rikoslaista. (Hughes ym. 2016, 2.) Tästä mallista käytetään nimitystä *de jure -dekriminalisointi* ja sitä voidaan pitää täytenä dekriminalisointina (Natapoff 2015, 1067). *De facto -dekriminalisoinnissa*, jota voi kutsua osittaiseksi dekriminalisoinniksi, huumeiden käyttöä ja hallussapitoa ei poisteta rikoslaista, eli ne pysyvät rikollisena toimintana. (Mt., 1068.) Tämä malli tunnetaan myös depenalisaationa. *De facto -dekriminalisointi* tai depenalisointi tarkoittaa rangaistusten lieventämistä ja voi johtaa rikosasian päättämiseen ilman rangaistusta. Näin toimitaan, mikäli huumetapaus määritellään lieväksi tai rikosoikeudellisten menetelmien soveltamista ei pidetä tarkoituksenmukaisena. Depenalisointi on voimassa muun muassa Saksassa, Puolassa ja Itävallassa. Huumeiden tapauksessa depenalisointi viittaa useimmiten vankeusrangaistuksen poistoon. (Domaslawski & Siemaszko 2011, 26; Unlu 2020, 17.) Tutkielmani kontekstissa määrittelen dekriminalisoinnin tarkoittavan sitä, että käyttö, pienten määrien hallussapito ja kotikasvatus poistetaan rikoslaista, sillä myös tutkimuskohteena olevassa kansalaisaloitteessa dekriminalisointi on määritelty näin.

Dekriminalisointi ei ole sama asia kuin laillistaminen. Huumeiden laillistaminen tarkoittaa samanlaisen lähestymistavan käyttöönottoa, kuin alkoholilla ja tupakalla on tällä hetkellä. Dekriminalisointi sallii ainoastaan huumeiden käytön ja hallussapidon omaa käyttöä varten, mutta ei myyntiä. Laillistaminen sallisi huumeiden myynnin ja tuottamisen säännöstelyn ja valvonnan asettamien rajojen sisällä. (Drug Policy Alliance 2017, 4.)

Dekriminalisointia voidaan pitää eräänlaisena kattokäsitteenä, sillä se mahdollistaa monenlaisia soveltamistapoja. Esimerkiksi seuraamuksia huumeiden hallussapidosta on monenlaisia; ei minkäänlaisia seuraamuksia (esim. Hollanti), sakkorangaistus tai muu hallinnollinen seuraamus, hoitoonohjaus tai hallinnollinen pidätys. Hallinnollinen pidätys on käytössä esimerkiksi Venäjällä, mutta sitä ei pidetä suositeltavana käytäntönä.

Mallit eroavat toisistaan myös siinä, mikä taho määrittää sen, onko henkilöllä hallussaan huumeita henkilökohtaista käyttöä varten – poliisi, syyttäjä vai oikeuslaitos. (Eastwood ym. 2016, 11.) Eroavaisuuksia on myös hallussapidon kynnyksarvoissa, joilla erotetaan henkilökohtainen hallussapito ja välitys toisistaan. Kynnyksarvoilla määritellään, minkä verran huumetta on sallittua pitää hallussa henkilökohtaista käyttöä varten. (Harris 2011, 4.) Esimerkiksi Portugalissa sallittu hallussapidon määrä vastaa keskimääräisen käyttäjän kymmenen päivän kulutusta. Kannabiksen kohdalla sallittu määrä on 25 grammaa. Tšekeissä sallittu määrä on 15 grammaa ja Hollannissa 5 grammaa. Alle 30 gramman hallussapito on Hollannissa mahdollista pienen sakon uhalla. (Mt., 6.)

Dekriminalisointikeskustelu

Yksi yleinen argumentti dekriminialisointia vastaan liittyy sen välittämään viestiin huumeiden käytön hyväksyttävyydestä ja huoleen käytön lisääntymisestä. Vastustajien mukaan huumeapolitiikan liberalisointi välittää, etenkin nuorille, vääränlaisen viestin huumeiden käytön hyväksyttävyydestä ja turvallisuudesta lisäten huumeiden käyttöä. Kriminialisointi puolestaan välittää selkeän viestin huumeiden käytön tuomittavuudesta. (Stevens 2019, 11; Hughes & Stevens 2010, 1005.) Tällainen ajattelu näkyi esimerkiksi Suomen huumausainelakia säädettäessä. Heikki Seppälän (1992, 167) mukaan vuoden 1972 huumausainelaisissa päädyttiin käytön kriminalisoinnin säilyttämiseen, sillä sen ajateltiin osoittavan huumeiden käytön olevan yhteiskunnan taholta paheksuttavaa. Kriminalisoinnin roolina oli toimia ennalta ehkäisevänä tekijänä ja pelotteena potentiaalisessa huumeiden käytössä. (Mt.) Myös myöhemmissä huumausainelain muutoksissa on käyty keskusteltua ja vastustettu lain lieventämistä, koska lieventämisen on nähty välittävän vääränlaista viestiä huumeiden käytön hyväksyttävyydestä (ks. Kainulainen 2009).

Toinen argumentti liittyen huoleen käytön lisääntymisestä on vetoaminen porttiteoriaan. Kannabiksen kohdalla porttiteoria perustuu huoleen siitä, että nuorten altistuminen kannabikselle voi johtaa myöhemmässä vaiheessa kovempien huumeiden käyttöön. (Damrongplasit ym. 2010, 345.) Dekriminalisoinnin vastustus on joillekin myös periaatteellinen kysymys siitä, ettei valtion tulisi osoittaa minkäänlaista myötämielisyyttä huumeita kohtaan (Lacquer 2015, 27). Dekriminalisoinnin puolustajat eivät allekirjoita väitteitä dekriminialisoinnin välittämästä vääränlaisesta viestistä tai käytön lisääntymisestä.

Esimerkiksi Portugalissa dekriminisoinnin puolustajat argumentoivat käytön lisääntymisen olleen näennäistä lisääntymistä, joka on johtunut siitä, että käytöstä puhutaan avoimemmin. Keskustelun avoimuus puolestaan johtuu dekriminisoinnin aikaansaamasta huumeiden käytön stigman vähentymisestä. Lisäksi puolustajien mukaan huumeiden käytössä tapahtuu ajoittaisia muutoksia alueellisten ja kansainvälisten trendien vaikutuksista ilman, että varsinaisella huumepolitiikalla olisi itsessään vaikutusta asiaan. (Hughes & Stevens 2010, 1005.) Vastustajien tavoin dekriminisointia myös puolustetaan sen välittämän viestin perusteella. Kannattajien mukaan dekriminisointi välittäisi huumeiden käyttäjille ja käyttäjistä sellaisen yhteiskunnallisen viestin, joka lievittäisi huumeiden käyttäjien stigmatisointia. (Natapoff 2015, 1072.)

Seppälä (1992) on kritisoinut käytön kriminalisointia ja näkee huumeiden käyttäjät nykyisen huumausainepolitiikan uhreina. Seppälän mukaan käytön rangaistavuus on kohtuutonta, sillä se koskettaa todennäköisimmin valikoitunutta moniongelmaista vähemmistöä. Kriminalisointi ei vastaa sille asetettua käyttötarkoitusta, sillä käytännössä lakia rikotaan jatkuvasti, joka heikentää sen merkitystä ja lainkuuliaisuutta. Harjoitettu huumepolitiikka on moraalisesti ongelmallinen, sillä se tekee sairaista henkilöistä välikappaleita yleisen lainkuuliaisuuden tehostamisen nimissä. Eli käyttäjiä rangaistaan varoitukseksi muille. Näkemys käyttäjistä huumepolitiikan uhreina perustuu käyttörikoksen luonteeseen. Sen omintakeinen piirre muihin rikoksiin verrattuna on, ettei käyttörikoksella ole asianomistajaa, sillä käyttäjä on itse oman rikoksensa uhri. Huumepolitiikan toinen ongelma liittyy siihen, että se määrittelee samasta syystä henkilön sairaaksi ja rikolliseksi. Rikollisen leima heikentää käyttäjien hakeutumista hoitoon, sillä leiman vuoksi sairaaksi samaistuminen vaikeutuu. (Mt., 169 – 170, 173.)

Dekriminisoinnin kannattajien mukaan huumeiden käyttöön tulisi ennen kaikkea suhtautua kansanterveydellisenä kysymyksenä, jonka vuoksi käytön rangaistavuudesta tulisi luopua (Ammerman ym. 2015, 776). Rikosoikeudellisen rangaistuksen koetaan olevan kohtuuttoman kova rangaistus rikokseen nähden. Huumeiden käytöstä seuraavat rikosrekisterimerkinnot ovat herättäneet kritiikkiä, sillä niillä nähdään olevan merkittäviä negatiivisia seurauksia muutoin lainkuuliaisille henkilöille. (Damrongplasit ym. 2010, 344.) Myös rikosoikeusjärjestelmän nähdään menettävän suuren määrän resursseja lievien huumausainerikosten vuoksi. Dekriminisoinnin ajatellaan hyödyttävän oikeusjärjestelmää sen tuomien potentiaalisten kustannussäästöjen vuoksi, kun käytön ja

henkilökohtaisen hallussapidon rangaistavuuteen ei tarvitsisi enää kohdentaa resursseja. (Ammerman ym. 2015, 777.) Kannabiksen dekriminalisoinnin nähdään mahdollistavan kannabismarkkinoiden ja kovien huumeiden markkinoiden erottamisen toisistaan. Tämän myötä rikosoikeusjärjestelmän ja lainvalvonnan taloudellisia resursseja voitaisiin kohdentaa entistä enemmän kovien huumeiden markkinoihin. (Damrongplasit ym. 2010, 344.) Kannattajat argumentoivat, ettei dekriminalisointi ratkaise kaikkia huumeiden käyttöön liittyviä ongelmia. Harjoitetulla huumeepolitiikalla on kannattajien mukaan melko vähäinen vaikutus huumeiden yhteiskunnallisiin seurauksiin. Dekriminalisoinnin ydin piilee loppujen lopuksi siinä, että kriminalisoinnin kokonaishaitat ovat dekriminalisoinnin vahinkoja suuremmat. (Eastwood ym. 2016, 7.)

Dekriminalisoinnin vaikutuksia

Dekriminalisointiin liittyy usein huoli käytön lisääntymisestä. Tutkimuksista on todettu, ettei dekriminalisoinnilla ole merkittävää vaikutusta huumeiden käytön tasoon tai vaikutukset ovat vähäisiä (esim. Home Office 2014; Lacquer 2015; Melchior ym. 2019; Williams & Bretteville-Jensen 2014, Grucza ym. 2018 ja Hughes & Stevens 2010). Esimerkiksi Home Office (2014) tutki asiaa tarkastelemalla eri maissa harjoitettua huumeepolitiikkaa ja käyttötasoa verraten niitä keskenään. Harjoitetut mallit vaihtelivat dekriminalisoinnista tiukkaan kontrollipolitiikkaan. Dekriminalisointia esiintyy niin Tšokeissa kuin Portugalissa, mutta vaikka käytön taso on Portugalissa melko alhainen, Tšokeissa kannabiksen käyttötaso on yksi Euroopan korkeimmista. Ruotsin huumeepolitiikka edustaa Euroopan tiukimpia lähestymistapoja ja käytön taso on suhteellisen matala, mutta ei kuitenkaan selvästi alhaisempi lievemmän huumeepolitiikan maihin verrattuna. Myös Niamh Eastwood, Edward Fox ja Ari Rosmarin (2016) toteavat saman asian dekriminalisointia käsittelevässä raportissaan. Joissakin ankarimman kriminalisoinnin maissa huumeiden käyttöaste on maailman korkeinta ja samaan aikaan liberaalien huumeepolitiikan maissa esiintyy alhaisimpia käyttölukuja sekä päinvastoin. (Mt., 38.)

Vaikka dekriminalisoinnin ei olla todettu vaikuttavan kannabiksen tai muiden huumeiden käyttöön merkittävästi, on jonkinlaisia vaikutuksia todettu. Dekriminalisointi voi aikaistaa kannabiksen käytön aloittamista ja nostaa kannabiksen käytön kokeilujen määrää joskus eliniän aikana. Jenny Williamsin ja Anne Line Bretteville-Jensen (2014)

tutkimuksessa havaittiin, että dekriminalisoinnin ensimmäisten viiden vuoden aikana kannabista käyttävät aloittavat käytön nuoremmalla iällä aiempaan verrattuna. Lisäksi kannabista joskus elämänsä aikana kokeilleiden määrässä tapahtui pientä nousua ensimmäisen viiden vuoden aikana dekriminalisoinnin tulon jälkeen. Tulosten mukaan muutokset tasaantuvat ensimmäisten vuosien jälkeen. Toisessa australialaistutkimuksessa (Damrongplasit ym. 2010) dekriminalisoinnin havaittiin lisäävän kannabista käyttäneiden määrää. Australiassa dekriminalisointia harjoittavassa osavaltiossa asumisen todettiin lisäävän kannabiksen kokeilun todennäköisyyttä 16,2 prosentilla. Kokonaisuutta tarkastellessa ei dekriminalisoinnilla ole ollut merkittävää vaikutusta kannabiksen käyttöön Australiassakaan (Eastwood ym. 2016, 7). Alex Stevens (2019) on tutkinut huume politiikan vaikutuksia erityisesti teini-ikäisten (keski-ikä 15- vuotta) kannabiksen käyttöön. Tutkimus pohjautuu 38 eri maan vertailulle. Stevens toteaa, ettei huume politiikalla ja nuorten kannabiksen käytöllä ole tilastollisesti merkittävää yhteyttä. Huume politiikan liberalisointi ei näin ollen lisää teini-ikäisten todennäköisyyttä kannabiksen käyttöön.

Huume politiikka ei ole huumeiden käyttöä tai huume ongelmia tärkein määrittävä tekijä, vaikkakin se voi vaikuttaa huumeiden käytöstä koituviin haittoihin. Huume politiikkaa merkittävämpiä yhteiskunnallisia tekijöitä ovat sosiaalisen tuen ja tasa-arvon määrä. Esimerkiksi vapaa-aika, tulotaso, uskonnollisuus ja muut kulttuuriset normit vaikuttavat huumeiden käytön tasoon. Käyttöön ja huume haittoihin vaikuttavat merkittävästi hoidon saatavuus, haittojen vähentämispalvelut sekä terveydenhuollon ja hyvinvoinnin taso. (Stevens 2011.)

Dekriminalisoinnin on todettu vähentävän oikeusjärjestelmän taakkaa (esim. Home Office 2014; Eastwood ym. 2016; Hughes & Stevens 2010). Portugalissa pidätettyjen ja rikostuomioistuimiin päätyvien huumeusainerikollisten määrä väheni huomattavasti dekriminalisoinnin jälkeen. Vuonna 2000 huumeisiin liittyvien rikosten tekijöitä oli yli 14 000, kun dekriminalisoinnin jälkeen luku on ollut keskimäärin 5000-5500 vuodessa. Huumeusainerikollisten osuus vankiloissa on myös tippunut. Vuonna 1999 huumeusainerikollisten osuus vangeista oli 44 prosenttia, kun vuonna 2008 vastaava luku oli 21 prosenttia. Yhdysvalloissa dekriminalisointi on laskenut huomattavasti hallussapidosta johtuvien pidätysten määrää. Nuorten kohdalla määrä tippui 75 prosentilla. (Grucza ym. 2018.) Dekriminalisointi voi vähentää oikeusjärjestelmän kuormittuneisuutta ja säästää

resursseja, mutta julkisten menojen kokonaisuutta tarkasteltaessa ei ole yksiselitteistä, tuoko dekriminalisointi säästöjä. Harjoitetun mallin mukaan, kustannussäästöt voivat olla todellisia tai sitten oikeusjärjestelmän säästöt näkyvät toisen tahon kustannusten nousuna. Esimerkiksi Portugalia tarkasteltaessa (Home Office 2014, 49) epäselväksi jää, missä määrin kustannukset ovat siirtyneet oikeusjärjestelmältä hallinnolliselle puolelle ja seuraamuslautakuntiin jättäen kokonaisvaikutukset julkisiin menoihin epäselväksi. Portugalissa huumeiden dekriminalisoinnin myötä huumeiden käytöstä ja pienten määrien hallussapidosta tuli hallinnollinen rike, josta voi seurata hallinnollisia sanktioita. Huumeiden käyttäjät ohjataan seuraamuslautakunnan arvioitavaksi, jossa käyttäjille voidaan antaa erinäisiä seuraamuksia, mikäli sanktioiden arvioidaan olevan tarkoituksenmukaisia (Greenwald 2009.) Sen lisäksi, että dekriminalisointi yhdistetään huumeiden käyttöön ja oikeusjärjestelmään, on sen esitetty vaikuttavan muihinkin huumeliitännäisiin kysymyksiin. Portugalissa dekriminalisoinnin on todettu vaikuttaneen positiivisesti hoitoon hakeutumiseen ja vähentäneen huumehaittoja, kuten tartuntatauteja (esim. HIV) ja huumekuolemia. (esim. Hughes & Stevens 2007; Hughes & Stevens 2010; Domoslawski 2011; Greenwald 2009).

Dekriminalisoinnin onnistumisen edellytykset

Dekriminalisoinnin onnistuminen on monen tekijän summa, eivätkä kaikki maat ole onnistuneet sen käytännön soveltamisessa. Pahimmillaan dekriminalisoinnilla voidaan aiheuttaa merkittäviä haittoja käyttäjien näkökulmasta. (Eastwood ym. 2016, 9.) Dekriminalisoinnin yksi mahdollisista ongelmista on net widening -efekti. Net-widening tarkoittaa, että hallinnollisten tai muiden muutosten myötä aiempaa suurempi määrä ihmisiä joutuu rikosoikeusjärjestelmän kontrollin kohteeksi. (Encyclopedia of Crime and Punishment). Esimerkiksi Australiassa jouduttiin uudelleenarvioimaan kannabiksen dekriminalisoinnin soveltamistapaa. Dekriminalisoinnin yhteydessä Australiassa siirryttiin hallinnollisten rangaistusten käyttöön, kuten sakkoihin. Tämän myötä aiempaa suurempi määrä ihmisistä joutui rikosoikeudellisten rangaistusten kohteeksi maksamattomien sakkojen vuoksi. Seuraamukset hallussapidosta olivat käyttäjien näkökulmasta ankarampia verrattuna aikaan ennen dekriminalisointia. (Eastwood ym. 2016, 11.) Portugalissa puolestaan ongelma on ratkaistu siten, ettei Portugalin lain mukaan huumeriippuvaiselle saa antaa sakkoja käytöstä tai henkilökohtaisesta hallussapidosta. Ajatuksena

on ehkäistä ongelmien kasaantumista, joita maksattomista sakoista voisi koitua. (Domoslawski & Siemaszko 2011, 30.)

Dekriminalisoinnin onnistumiseksi käyttäjän näkökulmasta, on hallussapidon kynnyksarvon määrittäminen tärkeää. Dekriminalisointi säätelee huumeiden henkilökohtaista käyttöä ja kynnyksarvoa käytetään huumeiden käyttäjien ja myyjien sekä välittäjien erottelemiseksi (Unlu ym. 2019, 28). Kynnyksarvot tulee määritellä lainsäädännössä niin, että periaate henkilökohtaisen hallussapidon sallittavuudesta toteutuu käytännössä, eli kynnyksarvoja ei saa asettaa liian alhaisiksi. Lisäksi käyttäjää ei tule tuomita kynnyksarvoa suuremman määrän hallussapidosta, mikäli hän pystyy todistamaan huumausaineiden olleen tarkoitettu henkilökohtaista käyttöä varten. Esimerkiksi Venäjällä kynnyksarvot ovat niin matalat, että dekriminalisoinnin periaatteet mitätöityvät, sillä dekriminalisoinnista huolimatta vankeusrangaistusten riski on korkea matalien kynnyksarvojen vuoksi. Lisäksi tilannetta pahentaa terveys- ja haittojen vähentämispalveluiden heikko tarjonta. (Eastwood ym. 2016, 9–10.)

Ei ole yhtä oikeaa tapaa soveltaa dekriminalisointia, vaan soveltamistavan tulee olla jokaisen yhteiskunnan yksilöllisten tarpeiden ja prioriteettien mukainen. Dekriminalisoinnin käyttöönoton yhteydessä on tärkeää määritellä tavoitteet, joihin muutosta haetaan ja rakentaa malli niiden mukaisesti. Pelkkä lainsäädännön muutos liittyen käyttöön ja hallussapitoon ei ole yksistään riittävä toimi, vaan rinnalle tarvitaan muita toimia. (Unlu 2019, 7.) Portugalia pidetään usein esimerkkinä dekriminalisoinnin onnistujista. Onnistumisen takana ei ollut kuitenkaan pelkkä lainsäädännön muutos, vaan yhtäaikainen panostus haittojen vähentämiseen ja sosiaali- ja terveystalouteen, joiden yhteisvaikutuksella hyviä tuloksia saavutettiin. (Eastwood ym. 2016, 12.)

3 Tutkimuksen metodologiset lähtökohdat ja toteutus

3.1 Sosiaalinen konstruktionismi

Sosiaalisen konstruktionismin perusajatus on, että todellisuus on sosiaalisesti rakentunutta (Berger & Luckmann 1994, 11). Teoria ei pyri löytämään vastauksia essentiaalsiin, ihmisten tai asiantilojen olemusta käsitteleviin kysymyksiin, vaan huomio kiinnittyy todellisuuden ja sille annettavien merkitysten rakentumiseen sosiaalisessa vuorovaikutuksessa (Burr 2015, 6–7). Ominaista sosiaaliselle konstruktionismille on ajatus siitä, että tutkittu todellisuus on aina jonkin näkökulman merkityksellistämä, eikä todellisuutta voida koskaan kohdata niin sanotusti puhtaana. Objektivista todellisuutta ei ole olemassa, vaan todellisuus on ihmisten toiminnan ja ajattelun tuotosta. (Jokinen 1999, 39; Berger & Luckmann 1994, 29–30.) Ihmisille on kuitenkin ominaista, että ympäröivä todellisuus mielletään objektiiviseksi todellisuudeksi, vaikka se on ihmisten itse tuottama (Berger & Luckmann 1994, 30).

Sosiaalisella konstruktionismilla on erityinen suhde kieleen, sillä se määrittyy tärkeimmäksi todellisuutta luovaksi ja ylläpitäväksi elementiksi, joka tapahtuu ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. Objektivoimalla maailmaa kieli järjestää todellisuutta erilaisiksi kokonaisuuksiksi. Kieli toteuttaa ja ylläpitää maailmaa ja yhtäaikaaisesti myös muuntaa sitä. (Berger & Luckmann 1994, 172–173.) Sosiaalinen konstruktionismi ei ole käsitteenä yhtenäinen, vaan monimerkityksinen ja kameleonttimainen (Kuusela 2001, 17), mutta sillä voidaan nähdä olevan neljä määrittävää tekijää (Burr 2015, 2–5). Avaan nämä neljä yhdistävää tekijää Vivien Burrin (2015) määritelmään pohjautuen ja avaan samanaikaisesti huumekulttuurin ja huumeiden käytön sosiaalista rakentumista.

Sosiaalisessa konstruktionismissa suhtaudutaan kriittisesti itsestään selvänä pidettyyn tietoon. Käsityksemme maailmasta ei edusta yhtä ainoaa objektiivista totuutta, johon päästään käsiksi pelkän havainnoinnin kautta. Tapamme käsittää ja luokitella asioita edustaa yhtä tapaa toimia, jolloin myös rinnakkaiset tavat ovat yhtä mahdollisia ja valitettavia. (Burr 2015, 2–3.) Kannabiskäsitysten voidaan ajatella olevan ainakin osittain sosiaalisesti rakentuneita, sillä eri maissa kannabiksen ominaisuuksia ja vaikutuksia arvioidaan eri tavalla. Kanadalaisten, suomalaisten ja ruotsalaisten kannabiskäsityksiä

tutkittaessa huomattiin, että kanadalaiset pitivät kannabista vaarattomampana päihteenä ja arvioivat sen pienemmäksi sosiaalisesti ongelmaksi kuin Ruotsissa ja Suomessa. Kannabiskäsitysten sosiaalista rakentumista ohjaavat muun muassa seuraavat tekijät; miten kannabista kuvataan mediassa, minkälaista huumepolitiikkaa harjoitetaan sekä kuinka paljon ihmiset ovat päihteen kanssa tekemisissä. (Cunningham ym. 2021.)

Tapamme ymmärtää maailmaa on aina sidoksissa ympäröivään aikaan ja kulttuuriin, eli olemme ainakin tietyiltä osin aikamme ja kulttuurimme tuotteita. Ajassamme ja kulttuurissamme vallitsevat käsitykset eivät näin ollen edusta totuutta tai ainoaa oikeaa vaihtoehtoa, sillä tieto ja totuus on ajassa ja paikassa muuttuvaa. (Burr 2015, 3–4.) Näin ollen myös huumausaineet ja huumepolitiikka on sosiaalisesti rakentuneita, vaikka niiden tämänhetkistä määritelmää ja kategorisointia saatetaankin pitää itsestään selvänä. Huumausaineiden määrittely on ollut ajassa ja paikassa muuttuvaa, jonka vuoksi on perusteltua todeta huumausaineiden olevan ihmisten keskinäisen sopimisen tuotos (kts. Hakkarainen 1992, 15–19). Aika- ja paikkasidonnaisuuden lisäksi käyttökonteksti on toinen esimerkki huumeiden sosiaalisesta rakentumisesta. Samaa ainetta voidaan pitää käyttökontekstin- ja tavan mukaan huumausaineena tai lääkkeenä. Aine määrittyy lääkkeeksi, mikäli se on lääkärin määräämä ja sitä käytetään lääkärin ohjeistuksen mukaisesti, kun taas itsehankittuna aineesta tulee väärinkäytetty huume. (Hakkarainen 1992, 16.)

Sosiaalisessa konstruktionismissa tiedon ajatellaan syntyvän sosiaalisissa prosesseissa, eli ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. Tällöin totuutena pidetyt asiat ovat kussakin ajassa yhteisesti hyväksytyjä tapoja ymmärtää maailmaa. (Burr 2015, 4.) Tämä käsitys tiedosta ja sen syntyprosessista heijastaa mielestäni hyvin Pekka Hakkaraisen (1992) määrittelyä siitä, mitä huumeet ovat. Hakkaraisen mukaan huumausaine on ”kontrollipoliittinen sopimuskategoria”, eli huumeita ovat aineet, jotka on kollektiivisesti määritetty huumeiksi erinäisissä sopimuksissa ja lainsäädännössä. (Mt., 15.)

Neljännен tekijän mukaan tieto ja sosiaalinen toiminta kuuluvat yhteen. Konstruktiot luovat maailmasta tietynlaisen käsityksen, mitkä vaikuttavat niihin liittyvään sosiaaliseen toimintaan. Erilaiset konstruktiot johtavat erilaiseen sosiaaliseen toimintaan rajaten vaihtoehtoiset toimintatavat pois. (Burr 2015, 4–5.) Burr (2015) havainnollistaa tiedon ja sosiaalisen toiminnan yhteenkuuluvuutta käyttämällä esimerkkinä yhteiskunnan muuttunutta suhtautumista alkoholiin ja sen käyttäjiin. Ennen alkoholin käytöstä sopivana rangaistuksena on pidetty vankeustuomiota, sillä ihmisten ajateltiin olevan itse

vastuussa käytöksestään. Ajan myötä syntyi uusi konstruktio, jossa alkoholi itsessään rakentui varsinaiseksi ongelmaksi yksilön sijaan, määrittäen alkoholiongelman sairaudeksi. Tämän myötä yksilön nähtiin tarvitsevan hoitoa ja apua, ei rangaistuksia. (Mt., 5.) Burrin (mt.,) esimerkki on mielestäni suoraan sovellettavissa myös huumausainekysymykseen. Huumeiden käytön ja hallussapidon rangaistavuus on tietynlaisen konstruktion tulosta, joka voi korvautua uudennlaisella konstruktiolla ja muuttaa näin sosiaalista toimintaa. Julkista keskustelua seuraamalla voi havaita erilaisten konstruktioiden kilpailevan keskenään siitä, mikä nousee valta-asemaan ja saa määrittää huumeepoliittisia käytäntöjä.

Vallalla olevilla konstruktioilla on vaikutusta myös huumeepoliittiseen keskusteluun. Tutkiessani kannabiksen dekriminallisoinnista käytävää verkkokeskustelua, miellän tutkivani kannabispoliittista julkista keskustelua pienoiskoossa. Huumeiden ja huumeepoliitiikan lisäksi myös kannabiksesta käytävä keskustelu on sosiaalisesti rakentunutta (Dingelstad ym. 1996), sillä vallalla olevat konstruktiot ja ryhmät ohjaavat sitä, mistä keskustelua itse asiassa käydään. Toisin sanoen kannabiskeskustelussa ei ole kyse kannabiksesta ja sen ominaisuuksista itsessään, vaan eri intressiryhmien konstruktioista ja ryhmien omaamasta vallasta. Rangaistavuutta tukevat tahot määrittyvät tässä ajassa valtaa pitäviksi tahoiksi, sillä keskustelun huomio on kannabiksen haitoissa ja niissä syissä, miksi sen tulisi olla kiellettyä. Kannabiskeskusteltu rakentuisi erilaiseksi ja todennäköisesti etääntyisi haittanäkökulmasta, mikäli rangaistavuutta vastustavat tahot olisivat niin sanotusti valtaa pitävä ryhmä. kannabiskeskustelussa ole kyse kannabiksesta ja sen ominaisuuksista itsessään, vaan eri intressiryhmien konstruktioista ja ryhmien omaamasta vallasta. (Mt.,)

3.2 Diskurssianalyysi

Tutkielmassani hyödynnän diskurssianalyysia. Diskurssianalyysi soveltuu hyvin yhteen sosiaalisen konstruktionismin kanssa, sillä diskurssianalyysi pohjautuu teoreettisesti sosiaaliseen konstruktionismiin. Teksti ja puhe on molemmissa tarkastelun kohteena. Diskurssianalyysi edustaa kuitenkin enemmän metodista lähestymistapaa, kuin viitekehystä. (Jokinen ym. 1999, 38–39.) Ajattelen niiden tukevan ja täydentävän toisiaan, jonka vuoksi niiden yhtäaikainen hyödyntäminen tuntuu luontevalta. Diskurssianalyysi jakautuu kahteen suuntaukseen, jossa toisessa ollaan kiinnostuneita diskurssien tuottamisesta prosessina, eli kuinka diskurssit toimivat ja miten ne vaikuttavat toimijoiden

välisiin suhteisiin. Toisessa suuntauksessa tarkastellaan diskurssien sisältöä, eli ihmisten todellisuuden rakentumista. (Gergen 2009, 64.) Tutkielmassani kiinnostus kohdistuu diskurssien sisältöön – minkälaisia diskursseja kannabiksen dekriminallisoinnista luodaan ja minkälaisia merkityksiä dekriminallisoinnista tuotetaan. Lisäksi tutkielmassani tarkastellaan sitä, minkälaisia erontekoja ja subjektipositioita eri diskurssit tuottavat.

Nojatesani diskurssianalyysiin, on diskurssin käsite tällöin avainasemassa. Diskurssi on todellisuutta tietyllä tavalla rakentava merkityssysteemien kokonaisuus, joka voi ilmetä puhuttuna tai kirjoitettuna kielenä (Suoninen 1999, 21). Ranskalainen filosofi Michel Foucault'n (1972) määritelmän mukaan diskurssit ovat "käytäntöjä, jotka muodostavat puhuntansa kohteet" (Burr 2015, 74). Diskurssi muodostuu siis puheesta tai sen osista, jotka yhdessä muodostavat tietynlaisen version kuvatusta asiasta. Yhdestä aiheesta voi olla olemassa yhtäaikaaisesti useita eri diskursseja, jotka muodostavat tästä samasta aiheesta erilaisia kuvia. Jokainen diskurssi pyrkii rakentamaan kohteena olevan asian eri tavalla erilaisia aspekteja ja huomioita korostaen. (Burr 2015, 75–76.) Koen diskurssianalyysin soveltuvan hyvin analyysimenetelmäksi tutkimukseeni, sillä kiinnostukseni kohdistuu siihen, minkälaisia versioita eri todellisuuksissa kannabiksen dekriminallisoinnista vallitsee ja minkälaiseksi se merkityksellistyy eri ryhmien välillä.

Ympäröivä todellisuus, kuten yhteiskunnallinen ja kulttuurinen konteksti, vaikuttaa diskurssien syntyymiseen ja muovautumiseen, mutta yhtäaikaisesti diskurssit muovaavat todellisuutta, jolloin todellisuuden ja diskurssien välisen suhteen voidaan nähdä olevan kaksisuuntainen. Tietyistä diskursseista tulee vakiintuneita ja yhteisesti jaettuja näkemyksiä, jolloin ne alkavat ohjata sosiaalisia käytäntöjämme. Diskursseilla on suoraa vaikutusta sosiaaliin käytäntöihin, eli ihmisten todellisuuteen, jonka vuoksi diskursseilla on erottamaton yhteys tietoon ja valtaan. (Phillips & Hardy 2002, 3–5; Burr 2015, 79.) Diskurssien vaikutus yhteiskuntaan ja yhteiskunnan vaikutus diskursseihin on syy, miksi koen diskurssien tutkimisen mielekkääksi ja tärkeäksi. Koen, että yhteiskunnassamme on edelleen vallalla kannabiksen käyttöä ja hallussapitoa puoltava diskurssi perustuen vallitsevaan huumepolitiikkaan ja julkiseen keskusteluun. Säröjä on kuitenkin näkyvissä ja poikkeavia diskursseja on noussut viimeisten vuosien aikana julkiselle areenalle, jonka vuoksi koen tutkielmani olevan hyvin ajankohtainen. Tässä ajassa nousevat diskurssit voivat jokin päivä mahdollisesti vakiintua ja syrjäyttää nykyiset vallalla olevat diskurssit, sillä vakiintuneet diskurssit muuttuvat common sense -tiedoksi, eli tietyistä

ajattelutavoista ja asioista tulee niin sanotusti normaaleja ja itsestään selviä (Burr 2015, 79). Tämän vuoksi diskursseja ei voida erottaa vallasta ja tiedosta. Tieto ei ole muuntumaton objektiivinen totuus, vaan sellaisen konstruktion tuotosta, jota yhteisesti pidetään totuutena - totuus on diskurssien luoma kuvaus maailmasta. Totuus vaikuttaa sosiaalisten käytäntöjen rakentumiseen ja ohjaa näkemystämme esimerkiksi siitä, mitä pidetään hyväksyttävänä sekä minkälaiset ilmiöt ja ihmiset joutuvat marginaaliin. Diskurssit ovat luonteeltaan vallan käyttöä. (mt., 79–80, 92.)

Diskurssianalyysissa tutkitaan kielenkäyttöä ja muuta merkitysvälitteistä toimintaa analysoiden sitä, miten sosiaalinen todellisuus rakentuu osana sosiaalisia käytäntöjä. Tarkastelun kohteena on, miten asioita tehdään ymmärrettäväksi kielen käytöllä. (Suoninen 1999, 18–19.) Diskurssianalyysissä ei tarkastella pelkkiä sanavalintoja, vaan kielenkäyttöön suhtaudutaan seurauksia tuottavana tekemisenä. Kielen käytöllä aina ylläpidetään, uusinnetaan tai muutetaan vallitsevaa lähestymistapaa, jolla tietyllä aikakaudella ilmiöitä tehdään ymmärrettäviksi. (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 19.) Kielenkäytön ollessa seurauksia tuottavaa toimintaa, diskurssianalyysi tutkii puheen ja tekstien lisäksi yhteiskuntaa. Kontekstisidonnaisuuden muistaminen on tärkeää, sillä konteksti vaikuttaa kielenkäyttöön. Kielen käyttöä muovaavat yksilöiden henkilökohtaiset valinnat ja arvot, kuten ympäröivän kulttuurin, yhteiskunnan ja instituutioiden arvot ja normit. Ihmiset vastaavat itse kielen käytöstään vapaasti, mutta ympäristön ohjausvaikutusta ei voida sivuuttaa. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 17–21.) Diskurssianalyysi perustuu aineistolähtöisyyteen, jolloin aineiston jäsentäminen ei perustu vahvasti ulkopuolisiin teorioihin. Tarkoituksena ei ole yhden oikean todellisuuden löytäminen, vaan aineistoa analysoidaan sellaisenaan erilaisia merkityksiä ja merkityksellistämisen tapoja. (Jokinen 1999, 38–39.)

Tutkielmani kannalta olennainen käsite on *subjektiposition käsite*. Subjektipositio liittyy läheisesti identiteetin käsitteeseen, mutta subjektipositiota käytetään silloin, kun halutaan korostaa diskurssien määrittämisvaltaa ihmisten position määrittäjänä (Jokinen & Juhila 1999, 68). Subjektipositiot ovat diskurssien luomia representaatioita diskurssin kohteena olevasta henkilöstä. Olennaista subjektipositioissa on, että ne määrittävät subjektin oikeuksia ja velvollisuuksia – ne asettavat rajat sille, mitä subjektin ”tietynlaisena ihmisenä” on hyväksyttävää tehdä ja sanoa. (Burr 2015, 130, 143.) Subjektipositiot rakentavat ihmisen minuutta sen perusteella, mitä hän itse tai muut ihmiset hänestä

sanovat (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 64). Kiinnostukseni kohdistuu, minkälaisia diskursseja kannabiksen dekriminalisoinnin puolesta ja vastaan syntyy, mutta olen myös kiinnostunut eri subjekteille rakentuvista positioista.

3.3 Tutkimuskysymys ja aineiston muodostaminen

Tutkielmani keskittyy kannabiksen dekriminalisointiin ja siitä käytyyn verkkokeskusteluun. Verkkokeskustelu paikantuu kahden uutisartikkelin kommenttikenttiin. *Tutkielmassa selvitetään, minkälaisia diskursseja kannabiksen dekriminalisoinnista verkkokeskusteluissa tuotetaan ja miten niitä perustellaan.* Tarkoitukseni on selvittää, mitä kannabiksen dekriminalisoinnista ajatellaan ja miksi.

Tutkimuskysymykset:

1. Millaisia diskursseja ja subjektipositioita kannabiksesta ja dekriminalisoinnista tuotetaan uutisartikkeleiden kommenttikentissä?
2. Miten näitä diskursseja perustellaan?

Koen aineiston keruun verkosta mielekkääksi, sillä verkosta on tullut erottamaton osa yhteiskuntaamme ja jokapäiväistä elämäämme. Internetin ja sen synnyttämien ilmiöiden suosio tutkimuskohteina lisääntyvät jatkuvasti. Verkkokeskusteluiden kehittyminen onkin rikastuttanut erityisesti asenneilmastojen tutkimista (Laaksonen, Matikainen & Tikka 2013, 9, 11), jonka piiriin myös oma tutkielmani paikantuu. Laittomien päihteiden tutkimuksessa internetillä on ollut ja on edelleen merkittävä rooli huumeekysymyksen sosiaalisessa ja kulttuurisessa muodostumisessa ja leviämisessä niin Suomessa kuin maailmanlaajuisestikin (Seppälä & Mikkola 2004, 26). Internetaineistot ovat huumetutkimuksen kannalta tärkeitä aineistoja, sillä internetistä saadulla informaatiolla näyttää olevan vaikutusta ihmisten huumeiden käyttöön ja niihin kohdistuviin asenteisiin (Tackett-Gibson 2008). Lisäksi internetiä käytetään yhä enemmän huumeista saatavana informaatiolähteenä (Boyer & Hibberd 2005). Tämä pätee myös huumepolitiikkaan. Internetin on sanottu olevan yksi kieltopolitiikan suurimmista haastajista tänä päivänä, sillä internetissä esiintyy runsaasti vallitsevaa kieltopolitiikkaa kritisovaa sisältöä. Näillä

perinteisestä poikkeavilla narratiiveilla on potentiaalisesti merkittävä vaikutus ihmisiin ja ihmisten huume kuvan rakentumiseen. (Walsh 2011.)

Tutkimukseni aineisto koostuu kahden eri uutisartikkelin kommentointiosioissa käydystä verkkokeskustelusta. Hyödyntämäni uutisartikkelit ovat Helsingin Sanomien (24.10.2019; 17.2.2021) uutisia. Alun perin aineistoni muodostui Iltalehden ja Helsingin Sanomien uutisista, mutta luovuin Iltalehden uutisesta, sillä kommenttimäärien osalta aineisto olisi arvioni mukaan ollut liian laaja pro gradu-tutkielman aineistoksi. Nämä kaksi uutisartikkelia sisälsivät yhteensä yli 500 kommenttia, jonka vuoksi rajasin tutkimusaineiston Helsingin Sanomien uutisiin.

Päätettyäni tutkielmani aiheen pohdin, mistä löytäisin sopivan verkkoaineiston. Seuratunani dekriminialisoinnista käytyä keskustelua tiesin, että kansalaisaloite kannabiksen käytön dekriminialisoinnista on todennäköisesti herättänyt aiheesta keskustelua. Laitoin googlehakuun sanat ”kansalaisaloite” ja ”kannabis”, jolloin löysin ensimmäinen Helsingin Sanomien (24.10.2019) uutisartikkelin. Toisen uutisartikkelin löysin kirjoittamalla Helsingin Sanomien hakukoneeseen ”kannabis”. Uutisartikkelien kommentointiosiot eivät olleet minulle itsestään selvä valinta, vaan pohdin myös huumeaiheisten keskustelufoorumien hyödyntämistä, joita ovat esimerkiksi psychoactive vault, hamppuforum sekä päihdelinkin keskustelualue. Päädyin melko nopeasti luopumaan keskustelufoorumeista, sillä aineistoni kriteerinä oli, että niissä esiintyisi keskustelua dekriminialisoinnin puolesta sekä vastaan. Oletan, että tämän kaltaisille foorumeille päätyy enimmäkseen sellaisia henkilöitä, jotka ovat erityisen kiinnostuneita huumeaineista ja suhtautuvat niihin keskimääräistä suopeammin. Koen, että huumeaiheisilla keskustelufoorumeilla keskustelu olisi liian yksipuolista, enkä välttämättä olisi saanut dekriminisoitua vastustavien näkökulmaa tutkielmaani.

Ensimmäisessä uutisessa (24.10.2019) *”Kansalaisaloite läpi: eduskunta alkaa pohtia, pitäisikö kannabista saada käyttöä ilman rangaistusta”* tuodaan esiin, että kansalaisaloite on saanut tarvittavan kannatusmäärän ja tulee siirtymään eduskunnan käsittelyyn. Siinä avataan kansalaisaloitteen sisältöä ja ehdotettua lakimuutosta. Uutisessa esitellään myös muutamien muiden maiden huumeepoliittisia muutoksia liittyen laillistamiseen, depenalisaation ja dekriminisointiin. Huomionarvoista tässä uutisessa on, että sitä on oikaistu kaksi kertaa sen kirjoittamisen jälkeen. Ensimmäisessä, 24.10. tehdystä oikaisuista korjataan, ettei aloite koske kannabiksen laillistamista, vaan rangaistavuuden

poistoa. Toisessa, 25.10 tehdyssä oikaisussa korjataan, ettei tavoitteena myöskään ole depenalisointi, vaan rangaistavuuden poisto rikoslaista, eli dekriminalisointi.

Toisen uutisartikkelin (17.2.2021) *”Suomessa pitäisi ryhtyä selvittämään rangaistavuuden poistoa kaikkien huumeiden käytöltä, arvioi rikosoikeuden professori”* julkaisun aikaan kansalaisaloitteen käsittely on jo siirtynyt eduskuntaan ja uutisessa kerrotaan lakivaliokunnan kuulemistilaisuudesta. Eri alojen asiantuntijat ovat antaneet lausuntonsa lakivaliokunnalle liittyen kansalaisaloitteeseen. Kannabiksen dekriminalisoinnin kannalla ovat uutisen mukaan olleet Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos sekä rikosoikeuden professori Kimmo Nuotio. Nuotion kannanoton mukaan rangaistavuus lisää huumeiden käyttäjien syrjäytymisvaaraa ja THL:n mukaan huumeisiin tulisi suhtautua sosiaali- ja terveydenhuollon kysymyksenä. Poliisin edustaja rikosylikomisario Jari Kinnusen lausunnon mukaan poliisi ei tuo kansalaisaloitetta, sillä se vaikeuttaisi monilta osin poliisin työskentelyä sekä lisäisi henkeen ja terveyteen kohdistuvaa rikollisuutta. Myöskään rikos- ja prosessioikeuden professori Matti Tolvanen ei kannata aloitetta sellaiseen, vaan peräänkuuluttaa lisäselvitysten tekemistä.

Keräsin aineiston Helsingin Sanomien verkkosivustolta kopioimalla aineiston Word-tiedostoon. Aineiston keruu ja analysointi tapahtui manuaalisesti, ja en ole hyödyntänyt prosessissa erillisiä analysointiin tarkoitettuja ohjelmia. Ensimmäinen vaiheeni oli aineiston rajaaminen tutkimuskysymykseeni sopivaksi. Alkuperin tarkoitukseni oli käyttää aineistoa sellaisenaan, mutta päädyin jättämään osan kommenteista aineistoni ulkopuolelle. Päädyin tähän ratkaisuun, sillä kaikki kommentit eivät kiinnittyneet tutkielmani kannalta oleellisiin asioihin tai ne eivät tarjonneet vastausta tutkimuskysymykseeni. Tutkielmasani haluan tarkastella dekriminalisoinnista käytävää keskustelua, jonka perusteella karsin esimerkiksi huumeiden laillistamiseen liittyvät kommentit aineiston ulkopuolelle, sillä laillistaminen eroaa oleellisesti dekriminalisoinnista. Ensimmäisessä uutisartikkelissa kommentteja oli yhteensä 188 ja 64, eli yhteensä 252. Analysoitavan aineiston kommenttimäärä oli karsimisen jälkeen 124 kommenttia.

Aineiston rajauksen jälkeen jaoin kommentit eri ryhmiin niiden sisällön perusteella. Etsin aineistosta toistuvia teemoja, joihin jaottelu perustui. Aluksi jaottelin aineiston erittelemällä kannabiksen dekriminalisointia puolustavat ja vastustavat kommentit omiksi tiedostoikseen, joihin keräsin kommentteja eri teemojen perusteella. Annoin jokaiselle teemalle oman värikoodin ja lihavoin toistuvia sanoja ja ilmaisuja. Nopeasti huomasin,

ettei aineiston keskustelu kohdistunut yksinomaan dekriminialisointiin, vaan aineistossa käytiin paljon keskustelua asiasta eri tavalla ajattelevista henkilöistä, kannabiksesta päihteenä sekä kannabiksen käyttäjistä ihmisinä. Erinäiset mielikuvat ja oletukset vaikuttivat vahvasti keskustelijoiden asemoitumiseen. Tässä vaiheessa päätin, että analyysissäni tarkasteltaisiin myös keskustelijoiden rakentamia subjektipositioita. Alun perin ajatuksenani oli, että käsittelisin puolustavat ja vastustavat diskurssit toisistaan rakenteellisesti erillään. Luovuin tästä ajatuksesta, sillä huomasin, että *puolustajat* ja *vastustajat* nostavat hyvin samankaltaisia teemoja esille. Tämän jälkeen jaottelin aineistoni kommentit teemojen mukaisesti omiin osioihinsa, joista lopullisten diskurssien paikantaminen lähti liikkeelle.

3.4 Analyysin toteutus

Taulukko 1: Analyysikysymykset

Paikantuuko puheenvuoro <i>vastustaja-</i> vai <i>puolustajadiskurssiin</i> ?
Mikä puheenvuoron pääsanoma on?
Mitä puheenvuorossa sanotaan kannabiksesta, sen käyttäjistä ja kanssakeskustelijoista?
Paikantuuko puheenvuoro yhteiskunnalliseen vai yksilölliseen ulottuvuuteen?
Minkälaisia sanavalintoja puheenvuorossa on tehty?

Analyysin alussa jaottelin dekriminalisointia vastustavat ja puolustavat kommentit erillisiin tiedostoihin. Päädyin tällaiseen ratkaisuun, sillä tarkoituksenani oli analysoida vastustavat ja puolustavat diskurssit toisistaan erillään. Luovuin kyseisestä lähestymistavasta nopeasti huomattuani, ettei vastustaja- ja puolustajadiskursseja voi erottaa toisistaan, sillä niissä oli paljon yhteen kietoutuvia elementtejä. Päädyinkin kokoamaan aineiston yhteen tiedostoon, mutta vastustaja-puolustaja-jaottelu ohjasi analysointiprosessia alusta loppuun. Teemoittelin aineiston useiden alaotsikoiden alle puheenvuorojen pääsanoman perusteella. Teemoittelun lisäksi lihavoin puheenvuoroista toistuvia ilmaisuja ja sanoja.

Tutkielmassani etsitään vastausta siihen, mitä ja miten dekriminisoinnista puhutaan. Dekriminisoinnin ohella yhtä merkittävää aineistossani on se, mitä ja miten kannabiksesta, kannabiksen käyttäjistä sekä kanssakeskustelijoista puhutaan. Näillä näkökulmilla

oli suurempi merkitys diskurssien paikantumisessa, kuin osasin alun perin odottaa. Jo-
kaista puheenvuoroa analysoitaessa tarkastelin, mitä puheenvuorossa sanotaan dekrimi-
nalisierungin ohella myös kannabiksesta, kannabiksen käyttäjistä ja kanssakeskusteli-
joista. Tämän lisäksi yksilö-yhteiskunta-ulottuvuus ohjasi analysointiprosessia. Yksilö-yh-
teiskunta-ulottuvuudella tarkoitan sitä, painottuuko puheenvuorossa enemmän yhteis-
kunnallinen vai yksilöllinen näkökulma. Puheenvuorojen jaottelu näihin kahteen ulottu-
vuuteen ei aina ollut selkeärajaista, vaan paikoitellen ne kietoutuvat yhteen. Analysoin
puheenvuoroja kokonaisuuksina, jonka lisäksi tarkastelin keskustelijoiden sanavalintoja
ja ilmaisutapaa – mitä kielenkäytön tapa viestittää?

Olen koonnut alla olevaan taulukkoon eri elementit, joista paikantamani diskurssit koos-
tuvat. Taulukon tarkoituksena on havainnollistaa, millaisia painotuseroja diskursseilla
on. Olennaista on, etteivät paikantamani diskurssit ole tarkkarajaisia ja täysin irrallisia
toisistaan. Sen sijaan kaikissa diskursseissa on toisiinsa limittyviä elementtejä. Ne kie-
toutuvat yhteen ja ovat isommasta kokonaisuudesta erottuvia nyansseja.

Taulukko 2: Diskurssien muodostaminen

<i>Diskurssit</i>	Pragmaattisuusdis- kurssi	Hyvinvointidiskurssi	Yksilön oikeus -diskurssi
<i>ulottuvuus</i>	yhteiskunta	yksilö	yksilö
<i>kannabis</i>	ei kantaa, neutraalius	haitallinen/(suhteellisen) haitaton, alkoholi	potentiaalisesti haitalli- nen
<i>käyttäjät</i>	kelvollinen/kelvoton	ongelmakäyttäjä/koh- tuukäyttäjä	uhri
<i>kanssakes- kustelijat</i>	tietämätön/tietävä	vähättelevä/liioitteleva	-
<i>dekriminali- sointi</i>	yhteiskunnallinen hyöty/haitta, haittojen vähentäjä/lisääjä	hyvinvoinnin heikentäjä	oikeudenmukaisuuden, oikeuksien ja vapauksien edistäjä
<i>represen- taatio</i>	Dekriminalisointi hyödyt- tää yhteiskuntaa, sillä se mahdollistaa haittojen vä- hentämisen nykyistä pa- remmin. Huume politiikan ja asenteiden tulisi poh- jautua tutkittuun tietoon.	Kannabis on haitallinen päihde ja sen käyttö heiken- tää yksilön kokonaisval- taista hyvinvointia. Dekri- minalisointi heikentää yksi- löiden hyvinvointia, sillä se lisää käyttöä ja käytöstä koi- tuvia haittoja.	Vallitseva kieltopolitiikka rikkoo yksilönvapautta ja asettaa käyttäjän epäoikeu- denmukaiseen asemaan. Dekriminalisointi edistää käyttäjän asemaa ja yksilön- vapautta.

Hyvinvointidiskurssi oli kolmesta diskurssista ensimmäinen, joka lähti paikantumaan omaksi diskurssikseen. Analyysin alkuvaiheessa huomasin, että merkittävä osa keskustelusta paikantui kannabiksen terveydellisiin vaikutuksiin. Huomasin, että erityisesti *vastustajien* puhe kiinnittyi kannabiksen vaaroihin. *Vastustajadiskurssin* analysointi oli helppompaa, sillä vastustavia puheenvuoroja oli vähemmän ja dekriminusoinnin vastustus oli sisällöllisesti yhtenäisempi puolustukseen verrattuna. *Aineistossa* käytiin paljon keskustelua, minkälainen yhteys kannabiksen käytöllä on muun muassa päihderiippuvuuteen ja mielenterveysongelmiin. Erittelin terveyteen liittyvät puheenvuorot erilliseen Word-tiedostoon. Kannabiksen haitallisuuteen vetoavat puheet herättivät paljon vastareaktiota ja *puolustajat* pyrkivät kumoamaan *vastustajien* väitteitä. Alun perin nimesinkin diskurssin *terveysdiskurssiksi*, sillä terveyspuhe erottautui selkeästi omaksi ryhmäkseen. Analyysin edetessä huomasin, että terveysvaikutusten lisäksi aineistossa käsiteltiin kannabiksen käytön haittavaikutuksia sosiaalisesta näkökulmasta. Sosiaalisella näkökulmalla tarkoitan puhetta esimerkiksi kannabiksen käytön ja syrjäytymisen sekä elämänhallinnan haasteiden välisestä yhteydestä. Sosiaalisen näkökulman paikantamisen jälkeen nimesin diskurssin uudelleen *hyvinvointidiskurssiksi*, sillä keskustelun punaisena lankana oli, miten kannabiksen käyttö ja dekriminusointi vaikuttavat yksilön hyvinvointiin.

Hyvinvointidiskurssin hahmottamisen jälkeen huomioni kiinnittyi siihen, miten *vastustajat* toistuvasti linkittivät dekriminusoinnin haittojen vähentämiseen. Huomasin, että dekriminusointia puolustettiin pitkälti siksi, että sen uskottiin vähentävän kannabiksen käytöstä koituvia haittoja. Pohdinkin, että haittojen vähentämisestä tulisi oma diskurssinsa, mutta analyysin edetessä luovuin ajatuksesta. Myöhemmin huomasin, että haittojen vähentämisen paikkansapitävyyttä ja dekriminusoinnin paremmuutta perusteltiin tutkimustiedolla ja muiden maiden huumepoliittisilla käytännöillä. Puheenvuoroissa dekriminusointia tarkasteltiin yhteiskunnallisesta näkökulmasta ja dekriminusoinnin puolustus perustui uskomukselle siitä, että dekriminusointi hyödyttää yhteiskuntaa kriminalisointia enemmän. Tieteellisyyteen vetoavaa puhetta esiintyi myös muissa konteksteissa. *Puolustajat* kritisoivat *vastustajia* sekä vallitsevaa kieltopoliitiikkaa siitä, ettivät vastustajien näkemykset ja vallitsevat käytänteet perustu faktoihin, eli tutkimustietoon. Hyvinvointidiskurssi rakentuu pitkälti kannabiksen käytön ympärille ja uskomukset käytön seurauksista ohjaavat näkemystä siitä, millaista huumepoliitiikan tulisi

olla. Huomasin, että haittojen vähentämistä ja tieteellisyyttä korostavissa puheenvuoroissa ei juurikaan käsitelty kannabiksen käytön riskejä. Päihteen haitallisuus ja huume politiikka eivät kietoutuneet yhteen. Painotuksena oli, miten huume politiikan keinoin voidaan minimoida käytöstä koituvia haittoja mahdollisimman tehokkaasti. Havaintoni jälkeen lähdin paikantamaan, esiintyykö vastustajadiskurssissa yhteiskuntapainotteista puhetta dekriminialisoinnista. Panin merkille, että aineistossa esiintyy keskustelua päih teiden käytön ja huume politiikan vaikutuksista yhteiskunnallisiin resursseihin. Dekrimi nalisointia puolustettiin ja vastustettiin sen taloudellisilla vaikutuksilla. Tulkintani mu kaan kaikkia avaamiani näkökulmia yhdisti se, että kantoja perusteltiin hyödyllisyyden ja toimivuuden näkökulmasta. Kyseisen painotuksen vuoksi nimesin diskurssin *pragmaat tisuusdiskurssiksi*.

Viimeisin paikantamani diskurssi oli yksilön oikeus -diskurssi. Diskurssin alkuperäinen nimi oli yksilönvapausdiskurssi. Terveys- ja haittojen vähentämisenäkökulmien ohella sel keästi omaksi teemakseen jo analyysin alkuvaiheessa erottautui puhe päih teiden käy töstä yksilönvapauskysymyksenä. Diskurssissa painottuu oikeudellinen ja lainsäädännöl linen näkökulma – minkälainen toiminta voidaan oikeutetusti kriminalisoida? Osa aineis ton keskustelijoista korostivat sitä, että ihmisillä tulisi olla vapaus valita, mitä päih teitä haluaa käyttää. Rangaistavuus miellettiin yksilön oikeuksien rikkomiseksi. Analyysipro sessin alkuvaiheessa huomasin, että puolustajadiskurssissa esiintyy paljon kannabiksen käyttäjien oikeuksia ja asemaa korostavia puheenvuoroja. Näkökulmana oli, miten de kriminalisointi hyödyttää yksilöä (vrt. pragmaattisuuden yhteiskuntaulottuvuus). Dekri minalisointi miellettiin sosiaalisesti oikeudenmukaisemmaksi kriminalisointiin verrat tuna, sillä rangaistavuuden koettiin syrjäyttävän ja toiseuttavan laittomien päih teiden käyttäjiä. Pohdinkin erillisen oikeudenmukaisuusdiskurssin mahdollisuutta, mutta tote sin sen jäävän liian kapeaksi ja päädyin yhdistämään yksilönvapaus- ja oikeudenmukai suusnäkökulman yksilön oikeus -diskurssiksi.

3.5 Tutkimuseettinen pohdinta

Internettutkimukseen liittyvä tutkimusetiikka ei ole selkeärajaista, vaikka internetiä hyödynnetään tänä päivänä paljon tutkimuksessa. Tutkimuseettisissä näkemyksissä ja käytännöissä on edelleen eroavaisuuksia, mutta yleisesti ottaen verkkotutkimuksessa sitoudutaan hyvän tieteellisen käytännön menetelmälliseen soveltamiseen. (Turtiainen & Östman 2013, 48.) Eettisten periaatteiden soveltamista tulee pohtia aina tapauskohtaisesti, sillä ei ole olemassa joka tilanteeseen soveltuvaa eettisten periaatteiden soveltamisen mallia. Paras lähestymistapa onkin käyttää tapauskohtaista harkintaa konteksti huomioon ottaen. (Markham & Buchanan 2012, 4.) Verkkokeskustelujen tutkimuksessa tulee erityisesti kiinnittää huomiota aineiston keskustelijoiden anonymiteettiin ja ei-kasvokkaiseen viestintään, aineiston edustavuuteen sekä riippumattomuuteen tutkijasta (Hakala & Vesa 2013, 223).

Verkkotutkimuksessa aineiston julkisuus on tärkeä eettinen kysymys, sillä kaikki verkossa tapahtuva keskustelu ei ole luonteeltaan julkista. Tutkijan tuleekin pohtia, mieltävätkö keskustelijat itse keskustelunsa julkiseksi vai yksityiseksi keskusteluksi. Yksityisen piiriin kuuluvat esimerkiksi sellaiset verkkokeskustelut, jotka edellyttävät rekisteröitymistä keskustelualustalle ja joissa keskustelu on suunnattu tietylle rajatulle käyttäjäkunnalle, joilla kaikilla on mahdollisesti henkilökohtainen suhde keskustelun aiheeseen. Lisäksi aiheen arkaluontoisuus lisää tarvetta arvioida aineiston hyödyntämistä tutkimuskäyttöön (Turtiainen & Östman 2013, 52.) Aineistoni on peräisin vapaasti luettavalta pitkälle organisoidulta sivustolta, jolloin aineistoa voi hyödyntää tutkimuskäyttöön melko vapaasti. Uutisartikkelien kommentointiosiossa käyty keskustelu on luonteeltaan puoliorganisoidua, sillä yksittäiset ihmiset saavat itsenäisesti tuottaa haluamaansa sisältöä alustalle (Kuula 2006, 171, 173). Helsingin Sanomien verkkosivustolla kommentointi edellyttää rekisteröitymistä alustalle, mutta kommentointiosiot ovat luettavissa ilman rekisteröitymistä. Tulkintani mukaan Helsingin Sanomien kommentointiosioita ei voi mieltää yksityiseksi keskustelualustaksi, ja mielestäni on perusteltua olettaa ihmisten olevan tietoisia siitä, että he kirjoittavat mielipiteitään avoimelle julkiselle alustalle. Laittomien päihteiden dekriminointi on aiheena mielipiteitä jakava ja jossain määrin leimaavakin. Aineistossanikin käy ilmi, että ajoittain huume politiikan liberalisoinnin kannattaminen tulkitaan huumeiden käytön kannattamiseksi. Erityisesti kannabiksen käyttäjäistä puhutaan ajoittain marginalisoivasti ja epäasiallisesti. Mielestäni tällaiset väitteet

huumeiden käytön kannattamisesta voidaan kokea henkilöä leimaaviksi. Kyse on kuitenkin politiikan osa-alueesta, jonka vuoksi en tulkitse tutkimusaiheen olevan erityislaatuisten arkaluontoinen.

Ihmiset osallistuvat keskusteluun pääosin anonymisti nimimerkin takaa, jolloin henkilöllisyytensä pysyy salassa. Koen aineistovalintani myös perustelluksi siksi, että luonnollinen aineisto on usein diskurssien tutkimuksessa hyvä vaihtoehto ja voi parantaa tutkimuksen luotettavuutta (Hakala & Vesa 2013, 223). Luonnollinen aineisto on aina tutkijasta riippumaton aineisto, sillä tutkija ei ole vaikuttanut keskustelun syntyyn tai kulkuun, vaan keskustelijat ovat tuoneet itsenäisesti esille haluamiaan asioita. Toisaalta tutkija ei myöskään pysty esittämään tarkentavia kysymyksiä, mikä voi olla analyysin kannalta haaste. Tutkimuseettisesti verkkokeskusteluiden tutkimisessa onkin tärkeää, että tutkija on varovainen aineiston tulkinnessa ja tulkitsee vain sen, mitä aineistosta on tulkittavissa. Lisäksi aineistoni verkkokeskustelut on käyty anonymisti, mikä voi olla myös luotettavuuden kannalta etu, sillä ihmiset saattavat kertoa näkemyksistään rehellisemmin anonymiteetin suojaamina. (Mt., 223–224.) Anonymiteetti voi nostaa tarkoituksellisen provosoinnin, eli fleimaamisen riskiä heikentäen keskustelun laatua (Laaksonen & Matikainen 2013, 181).

Koen keskustelun pysyneen pääosin asiallisena, vaikkakin keskustelutavasta on tulkittavissa, että keskustelu ja vastakkaiset näkemykset ovat herättäneet osallistujissa tunteita. Osittain tunteiden herättämiseen ja niin sanotun vastapuolen vähättelyyn on tarkoituksellisesti pyritty. Tällainen keskustelutyyli ei kuitenkaan ole harvinaista verkkoympäristössä. Erityisesti kannabiksen käyttäjiin kohdistunut puhe oli paikoittain epäasiallista ja leimaavaa, mutta koen kyseiset puheenvuorot merkitykselliseksi epäasiallisuudesta huolimatta, sillä ne tuovat näkyväksi päihteiden käyttäjiin kohdistuvat ennakkoluulot, stereotypiat ja syrjivät asenteet. Mielestäni asiallisia puheenvuoroja oli kuitenkin paljon. Keskustelu olisi voinut olla tyyliltään erilaista, mikäli sitä ei olisi käyty anonymisti. Mielestäni keskustelijoiden anonymiteetti on ollut siinä mielessä etu, että se on paljastanut kannabiksen käyttäjiä kohtaan vallitsevia asenteita. En usko, että negatiiviset asenteet olisivat tulleet samalla tavalla näkyviksi ilman anonymiteettiä.

Eettisten periaatteiden mukaan tutkittavien henkilöiden yksityisyyttä tulee suojella. Verkkotutkimuksessa tuleekin pohtia nimimerkkien ja sanatarkkojen lainausten hyödyntämisen eettisyyttä. (Turtiainen & Östman 2013, 54.) Helsingin Sanomien sääntöjen

(15.5.2019) mukaan kommentointi on sallittua ainoastaan omalla nimellä. Molemmissa uutisartikkeleissa useat keskustelijat kuitenkin käyttävät nimimerkkejä, eivätkä oikeaa nimeään. Pieni osa keskustelijoista on osallistunut aineistoni keskusteluun omalla nimellään, jolloin he ovat tunnistettavissa. Omasta tutkielmastani jätän kuitenkin nimet ja nimimerkit mainitsematta, sillä ne eivät tuo lisäarvoa tutkielmalleni. Ajattelen, että omalla nimellään keskusteluun osallistuneet henkilöt ovat myöskin tehneet tietoisien päätöksen oman nimensä käyttämisestä ja olisivat voineet valita toisin, mikäli eivät haluaisi tulla tunnistetuiksi. Huolimatta aineistoni julkisuudesta ja avoimuudesta, voidaan eettisesti haastavana pitää sitä, etteivät aineistoni keskustelijat ole tietoisia siitä, että heidän kirjoituksiaan käytetään tutkimuskäyttöön (Kuula 2006, 194). Keskustelijoiden informointi tutkielmastani on kuitenkin hyvin haastavaa, jonka vuoksi en pyri sitä tekemään.

Verkkoaineiston helppo saatavuus on eräs verkkotutkimuksen eettisistä haasteista. Aineistoa voi olla helppo löytää verkosta, mutta aineiston tulee täyttää tietyt kriteerit. Tutkijan tulee kiinnittää erityisesti huomiota siihen, vastaako valittu aineisto todella asetettuun tutkimuskysymykseen. (Turtiainen & Östman 2013, 51.) Analyysin alkuvaiheessa pohdin tätä kysymystä oman aineistoni suhteen. Mietin, keskittyykö keskustelu tarpeeksi kannabiksen käytön rangaistavuuden poistoon vai mahdollisesti liiaksi muihin aiheisiin, jolloin en saisi vastausta tutkimuskysymykseeni. Keskustelut ajautuivat myös muunlaisiin teemoihin, jonka ajattelen kuitenkin olevan luonnollinen osa mitä tahansa keskustelua.

Verkkokeskusteluiden yksi ongelmista on niiden mahdollinen vinoutuneisuus. Verkko-keskustelut muodostuvat usein saman mielisistä ihmisistä, joten on tärkeää pohtia, onko keskustelijoilla mahdollisesti muita negatiivisempia ja vahvempia mielipiteitä. (Hakala & Vesa 2013, 207.) Koen vinoutuneisuuden mahdollisuuden koskettavan aineistoani eettisistä kysymyksistä eniten. Huomionarvoista aineistossani on, että *puolustajadiskurssin* edustajat olivat paljon *vastustajadiskurssin* edustajia aktiivisempia. Dekriminalisointia puolustavat puheenvuorot edustivat aineiston enemmistöä. Keskusteluun osallistuneet henkilöt ovat todennäköisesti keskivertoa enemmän kiinnostuneita aiheesta ja aihe voi olla näille keskustelijoille henkilökohtaisesti merkityksellinen. Kommenttien sisällön perusteella useimmista puolustajista välittyi sellainen kuva, että he ovat kiinnostuneita ja perehtyneet aiheeseen entuudestaan.

Olisin kaivannut enemmän vastustajien näkemyksiä, mutta ehkä *vastustajadiskurssin* edustajien puute kertoo itsessään jotakin ilmiöstä. Heijastaako se mahdollisesti huume-politiikan ja huumeiden käyttäjien merkityksen vähäisyyttä keskivertokansalaisen silmissä? Miksi keskittyä yhteiskunnallisten ja sosiaalisten normien ulkopuolella elävien henkilöiden asioihin – heijastaako keskustelun jakauma huumeiden käyttäjien yhteiskunnallista asemaa niin sanottuina pahnän pohjimmaisina, joihin ei välitetä kiinnittää huomiota?

4 Verkkokeskustelun diskurssit

4.1 Pragmaattisuusdiskurssi

Puolustajadiskurssissa dekriminalisoinnille rakentuu monenlaisia puolustuksia ja merkityksiä. Yhdeksi ryhmäksi erottautuivat niin sanotut pragmaatikot, jonka myötä olen nimenyt tämän diskurssin pragmaattisuusdiskurssiksi. Tutkielmani kontekstissa ymmärän pragmaattisuuden käytännönläheisenä suhtautumisena huume politiikkaan, jota ohjaa näkemys siitä, että huume politiikan tulisi perustua parhaiten toimiviin käytänteisiin ja tutkimustietoon. Hyvin toimivia käytäntöjä tulee hyödyntää sekä tehottomista ja haitallisista käytänteistä puolestaan luopua. Pragmaattisuusdiskurssissa, kuten muissakin diskursseissa, esiintyy paljon haittojen vähentämisliikkeen peruseriaatteita (ks. Tammi 2003: 2004: 2007; Tammi & Hurme 2007). Haittojen vähentämisestä ei ole yhtä yhteistä määritelmää, mutta sillä voidaan sanoa olevan eri suuntauksia yhdistäviä piirteitä: arvoneutraali suhtautuminen huumeisiin, huumeiden käyttäjien näkeminen täysivaltaisina kansalaisina, pragmaattisuuden ja tieteellisyyden sekä ihmisoikeuksien ja humanististen arvojen merkityksen korostaminen sekä kansanterveyden priorisointi rikosoikeudellisen lähestymistavan edelle. (Tammi 2004, 384 – 385.) Tämä diskurssi rakentuu vahvasti pragmaattisuuden ja tieteellisyyden korostamisen ympärille.

Puolustajat asemoituvat kannattamaan dekriminalisointia, sillä se merkityksellistyy keinoksi vähentää huumehaittoja. Huumeiden käytön haitallisuutta ja riskejä sivutaan, mutta ne eivät muodostu oleelliseksi huume politiikan määrittäjäksi. Sen sijaan päähuomio kohdistuu huumehaittojen vähentämisen keinoihin, olipa päihteiden – kuten kannabiksen – käyttö itsessään kuinka haitallista tai haitatonta. Toisin sanoen, pragmaattisuusdiskurssissa vaaditaan haittojen vähentämistä, ei huumeiden käytön vähentämistä. Asemoituminen heijastaa haittojen vähentämisliikkeessä olevia peruseriaatteita pragmaattisuudesta ja amoraalisesta suhtautumisesta huumeiden käyttöön (esim. Tammi 2007). Haittojen vähentämisen kontekstissa pragmaattisuus tarkoittaa huumehaittojen vähentämisen priorisointia. Jos jokin toimi vähentää huumehaittoja, tulee sen mukaisesti myös toimia. Suhtautuminen huumeiden käyttöön on luonteeltaan neutraali – pragmaatikko ei ole kiinnostunut huumeiden käytöstä periaatteellisesti. Tavoitteena on

haittojen vähentäminen, ei sinällään huumeiden käytön vähentäminen. (Tammi 2007, 22, 40.)

"[- -] Kannabiksesta on tutkimuksen mukaan terveyshyötyä ja haitat ovat verrattain pienet. Mutta vaikka se olisi jopa pelkästään haitallista, dekriminisaatio kannattaa, koska se todistetusti vähentää haittoja (vrt. Portugali)." HS 24.10.2019

Pragmaattinen lähestymistapa korostaa haittoja vähentävien käytänteiden ohella tieteellisyttä. Huumeisiin liittyvien toimien ja käytänteiden tulisi olla näyttöperustaisia ja tutkimustietoon pohjautuvia. (Tammi 2007, 20.) Yllä oleva keskustelija toteaa dekriminoinnin haittoja vähentävän vaikutuksen olevan *todistettua* ja nostaa esiin Portugalin esimerkin. Puolustajadiskurssissa dekriminointi ei näin ollen merkityksellistyy pelkäksi mielipidekysymykseksi, vaan se saa objektiivisen totuuden merkityksen. *Puolustajat* peräänkuuluttavat puheenvuoroissaan tutkittua tietoa – näkemys huumausaineista, niihin liittyvä keskustelu ja poliittisten toimien tulisi *puolustajien* mukaan rakentua tieteellisen tiedon pohjalle. *Puolustajat* edellyttävät myös *vastustajilta* tieteellisyttä, joka näkyy muun muassa vaatimuksina lähdetietojen esittämisestä väitteiden tueksi. *Vastustajien* näkemysten ja laajemmin yhteiskunnan toimien ei nähdä perustuvan faktatietoon, vaan ennemminkin subjektiivisiin mielipiteisiin ja vääristyneeseen tietoon. *Vastustajien* näkemysten kuvataan useamman kerran olevan *mutun ja tunteiden* ohjaamia.

"Valitettavan usein huumekeskustelua ohjaa tunteet ja mutut, eikä faktat ja käytännön esimerkit. Toivottavasti kun päätöksiä joskus tulee, niin ne päätökset tehdään tosiasioiden ja käytännön esimerkkien pohjalta, eikä tunteiden. Valitettavasti kun keskustelua eduskunnasta olen seurannut, niin taitaa päätös tulla juuri niiden tunteiden ja mutujen pohjalta, eikä faktat kiinnosta." HS 24.10.2019

Taru Kekoni (2007) on tutkinut kannabiksen käyttöön ja käyttäjiin kohdistuvaa yhteiskunnallista reagointia kannabisaktivistien kertomana. Kannabisaktivistien mukaan yhteiskunnallinen suhtautuminen kannabikseen perustuu puutteellisille ja virheellisille käsityksille. Käsitysten korjaaminen edellyttäisi sitä, että valtaväestö saisi kannabiksesta todenperäistä tietoa. Kekoni on määrittänyt kannabisaktivistien kyseisen näkökulman

”väärän ja oikean tiedon -kertomistavaksi”. Valtaväestön koetaan omaavan väärää tietoa, kun taas kannabisaktivistien oikeaa tietoa. (Mt., 147–152.) Tutkielmani aineistossa ilmenee samankaltaista jaottelua niin sanotun väärän ja oikean tiedon välillä, mutta sitäkin vahvemmin nousee esiin tietämättömyyteen vetoava puhe. *Vastustajat* ja laajemmin myös valtaväestö asetetaan tietämättömien positioon. *Puolustajat* asettavat itsensä epäsuorasti tietävien positioon. Itsensä asemointi kyseiseen positioon ei tapahdu suorasti, mutta on tulkittavissa tavasta, jolla *vastustajista* puhutaan.

Vastustajien ei nähdä omaavan ymmärrystä vallitsevan huume politiikan ongelmista ja dekriminallisoinnin hyödyistä johtuen tiedon puutteesta – tarkemmin sanottuna oikeanlaisen tiedon puutteesta. *Vastustajien* omaama tieto määrittyy virheelliseksi ja vääristyneeksi. Radikaaleimmissa puheenvuoroissa väärä tieto ja tietämättömyys määrittyvät propagandan tulokseksi. Eräs keskustelija puhuu *huumesodan luomasta pelottelupropagandasta*. Tietämättömyys merkityksellistyy ongelmaksi etenkin siksi, ettei *vastustajien* mielletä olevan tietoisia tietämyksensä ja ymmärryksensä puutteista. Heidät positioidaan ikään kuin tietämättömiksi omasta tietämättömyydestään. Ymmärryksen puutteen koetaan luovan *vastustajissa* ehdottomuutta ja mustavalkoista ajattelua, joka on paremman huume politiikan esteenä.

”[- -]Vaikka ihmiset, jotka asiaan on perehtynyt on sitä mieltä, että kieltopolitiikka ei toimi, eikä siinä ole mitään järkeä, niin pelottaa, että eduskunnassa ”vähiten tietävät ihmiset tietää eniten” ja aloite hylätään jollain typerällä perustelulla. Suomessa huumevalistus on todella heikkoa, eikä ihmisillä ole oikeasti mitään ymmärrystä kieltävän ja rankaisevan lain ongelmista ja haitoista. Ajatellaan vain, että ”huume on huume” ja ”huumeet on pahoja” ja virheellisesti kaikki huumeet heroiinista kannabikseen ympätään samaan kategoriaan. [- -]” HS 24.10.2019

Puhe ”vähän tietävistä ihmisistä, jotka luulevat tietävänsä eniten” toistuu diskurssissa useasti. Esimerkki vastustajien tietämättömyydestä ja niin sanotusta väärästä tiedosta on laittomien päihteiden kategorisointitapa ja usko porttiteoriaan. Yllä oleva keskustelija nostaakin esiin, kuinka *kaikki huumeet ympätään samaan kategoriaan*. Kannabikseen myötämielisesti suhtautuvien on havaittu pyrkivän erottamaan kannabis muista päihdyttävistä aineista, mikä näkyy myös *puolustajien* puheissa. Ominaista kannabiksesta käydyille verkkokeskusteluille on, että suhteessa alkoholiin, lääkkeisiin ja muihin

laittomiin päihteisiin, määritetään kannabis usein näiden vastakohtaksi, niin sanotuksi ei-huumeeksi (Seppälä & Mikkola 2004, 82). Kannabis ja laittomat päihteet eivät merkityksellisty *puolustajadiskurssissa* yhtenäiseksi kategoriaksi, vaan diskurssissa korostetaan päihteiden välisiä eroja. Ajatuksena on, ettei kaikista laittomista päihteistä voi puhua yhtenäisenä kokonaisuutena. *Vastustajia* ja yhteiskunnan suhtautumista kritisoidaan, sillä he eivät tunnista ja tunnusta näitä eroja. Tämänkaltaiset vääristyneet käsitykset määrittävät huumeekysymyksen objektiivisen käsittelyn esteeksi.

”Porttiteoria on enemmän tai vähemmän todettu virheelliseksi tai ainakin hyvin paljon liioitelluksi. Enemmän tilanteeseen vaikuttavat mm. sosiaalinen ympäristö, koulutus ja työllisyys. Ei se niin mene, että jos vaikka huumeet tulisivat lailliseksi, niin kaikki suomalaiset retkahtaisivat samantien narkomaneiksi? [- -]” HS 17.2.2021

Toiseksi esimerkiksi *vastustajien* virheellisistä käsityksistä nousee porttiteoria. Usko porttiteoriaan merkityksellistyy todisteeksi siitä, etteivät vastustajat ja muut samankaltaisesti ajattelevat omaa paikkansapitävää tietoa laittomista päihteistä. Keskustelija toteaa, että porttiteoria on kumottu ja todettu paikkansapitämättömäksi. Näin ollen puolustajat eivät hyväksy väitettä siitä, että kannabis toimisi porttina muiden huumeiden käyttöön. *Puolustajien* puhetapa on yhteneväinen muun tutkimuksen kanssa siten, että porttiteoriaan suhtaudutaan torjuvasti kannabiksen osalta. Muissa verkkokeskusteluissa on havaittu, että porttiteoriaa sovelletaan kannabiksen sijasta alkoholiin (Månsson & Ekendahl 2013, 473). Tutkielmani aineistossa suhtaudutaan alkoholiin kriittisesti, mutta alkoholista ei puhuta porttina muiden päihteiden käyttöön.

”Tiukimmat ja ehdottomimmat huumeidenvastustajat ovat osa ongelmaa ja sen pahenemista, vaikka juuri päinvastaista tavoittelevatkin. Valitettavasti tämän tietäminen ja ymmärtäminen vaatii hieman syvempää asiantuntemusta ja tietotasoa kuin suurin osa ihmisistä omaa.” HS 24.10.2019

Aineistossa käydään aktiivista keskustelua dekriminisoinnin taloudellisista vaikutuksista, jotka representoidaan kahdella vastakkaisella tavalla *puolustaja-* ja *vastustajadiskurssissa*. Näkemys dekriminisoinnin taloudellisista vaikutuksista määrittää

keskustelijoiden asemoitumista kannabiksen dekriminalisointiin. *Puolustajat* kannattavat dekriminalisointia, sillä se mielletään taloudelliseksi eduksi yhteiskunnalle, kun taas *vastustajien* mukaan dekriminalisointi heikentää yhteiskunnan resursseja. Toisin sanoen, toisen ryhmän mukaan dekriminalisointi on taloudellisesti järkevää ja toisen ei.

Puolustajadiskurssissa dekriminalisointi määrittyy yhteiskunnan resursseja säästäväksi politiikaksi. Puolustajat vetoavat erityisesti siihen, että dekriminalisointi säästäisi poliisin ja oikeusjärjestelmän resursseja. Rangaistavuudesta käytetty puhetapa rakentaa kuvan rangaistavuudesta yhteiskunnallisten resurssien suoranaishukkaan heittämisestä. Resurssien käyttäminen käytön ja hallussapidon rangaistavuuteen ei merkityksellisty ainoastaan varojen tuhlaamisena, vaan sen kuvataan heikentävän poliisin ja oikeusjärjestelmän toimintakykyä. Kannabiksen käyttäjien rankaiseminen ei ole ainoastaan taloudellisesta tuhlausta, vaan sen kuvataan olevan pois sieltä, missä aidosti tarvitaan resursseja ja työskentelyä.

” [- -] Tässä olisi hyvä paikka purkaa sellaista sääntelyä, joka aiheuttaa turhia kustannuksia. [- -] Mielestäni Suomessa jää selvittämättä paljon tärkeitä rikosjuttuja suuren työmäärän vuoksi jatkuvasti. Poliisin resurssien tuhlaaminen näihin muutaman sätjän asiakkaisiin pitäisi tavalla tai toisella lopettaa kokonaan.” HS 24.10.2019

Dekriminalisointi merkityksellistyy *turhia kustannuksia aiheuttavaksi sääntelyksi*. Tällainen puhe *turhista* kustannuksista antaa rangaistavuudesta ei-legitiimin kuvan. Käytöstä ja hallussapidosta rankaiseminen toimintaa, jota ei mielletä tarkoituksenmukaiseksi. Rangaistavuuden mieltäminen *turhaksi* kustannukseksi viestii myös keskustelijan suhtautumisesta kannabiksen käytön vakavuuteen. Lisäksi keskustelija puhuu *resurssien tuhlaamisesta muutaman sätjän asiakkaisiin*. Resurssien käyttö kannabiksen käyttäjiin ei määrity oikeutetuksi, kun puhutaan *resurssien tuhlaamisesta*. Arkikielessä tuhlaaminen mielletään tavaksi käyttää rahaa asioihin, joihin rahaa ei pitäisi käyttää. Kannabiksen käyttäjistä puhuminen *muutaman sätjän asiakkaina* antaa käyttäjistä kuvan harmittomina ja käyttönsä hallitsevina ihmisinä, joihin ei tulisi sen koommin kiinnittää huomiota tai käyttää yhteiskunnan resursseja. Eräs toinen keskustelija puhuu resurssien keskittamisestä *oikeisiin ongelmiin*, jolloin kannabiksen käyttö merkityksellistyy joksikin muuksi kuin ongelmaksi. Kyseinen puhetapa kannabiksesta ”ei-ongelmana” viestii asenteiden ja

riskikäsityksen lieventymisestä (ks. Karjalainen ym. 2020). Kannabis on ikään kuin määritelty yhteiskunnassa ongelmaksi ilman, että se olisi sitä *oikeasti*. Kannabiksen käyttäjiä kuvataan aineistoissa myös *rikkaruohon käyttäjiksi*, mikä aikaisemman puheenvuoron kaltaisesti antaa kannabiksesta ja sen käyttäjistä harmittomuuden kuvan. Lisäksi vallitseva kieltopolitiikka ja käytön kriminalisointi merkityksellistyy *alkukantaiseksi*. Ymmärän *alkukantaisuuden* merkitsevän kehittymättömyyttä ja alkeellisuutta. Alkukantainen ei vastaa elettyä aikaa, vaan on jäänyt siitä jälkeen.

Vastustajadiskurssissa dekriminalisointi määrittyy yhteiskunnallisten kustannusten lisääjäksi. *Vastustajien* mukaan dekriminalisointi lisää yhteiskunnallisia kustannuksia, sillä sen nähdään lisäävän kannabiksen käyttöä, mikä puolestaan johtaa haittojen kasvuun. Negatiiviset taloudelliset vaikutukset johtuvat yksilöiden toimintakyvyn ja elämänhallinnan heikentymisestä. Erityisesti dekriminalisoinnin aiheuttama kannabiksen käytön lisääntyminen yhdistetään työelämästä syrjäytymiseen ja terveydenhuollon menojen kasvuun. Lisääntyvien terveysmenojen ohella ongelmaksi määrittyy yhteiskunnan verotulojen alentuminen lisääntyvien elämänhallinnallisten ongelmien vuoksi. Dekriminalisoinnin aiheuttama lisääntynyt syrjäytyneisyys työelämästä ja verotulojen lasku lankeaa *elämänhallintaan kykenevän kansalaisen* harteille, kuten seuraava keskustelija asian muotoilee.

”[-] Suomessa tämä tulee kuitenkin johtamaan päihteiden käytön lisääntymiseen sekä kasvavaan määrään työkyvyttömiä ja -haluttomia. Ja laskun kasvaneista terveydenhuoltomenoista maksaa taas elämänhallintaan kykenevä kansalainen.” HS 17.2.2021

Samanaikaisesti, kun keskustelijat määrittävät dekriminalisoinnin taloudellisia vaikutuksia, määrittävät he myös kannabiksen käyttäjiä. *Vastustajille* on ominaista marginalisoiva ja leimaava puhe kannabiksen käyttäjistä. *Vastustajien* rakentama kuva kannabiksen käyttäjistä vastaa totuttuja stereotyyppisiä leimoja, joiden pohjalle yhteiskunnassa yleisesti vallitseva kuva laittomien päihteiden käyttäjistä rakentuu. (Allaste 2005, 166). Perinteisten stereotyypioiden mukaan kannabiksen käyttäjät ovat joko rodulliseen vähemmistöön lukeutuvia vaarallisia rikollisia (thug), sotkuisia ja vetelehtiviä yhteiskunnan loisia tai nuoria kapinallisia hylkiöitä (Mortensen ym. 2020, 232). *Vastustajien* kuvaukset vastaavat näistä kolmesta keskimmäistä stereotyyppistä kuvausta kannabiksen

käyttäjistä ”vetelehtivänä yhteiskunnan loisina”. Tällaisten kuvausten kautta *vastustajat* asettavat kannabiksen käyttäjät eräänlaiseen kelvottomien positioon. Kannabiksen käyttäjien ja muiden yhteiskunnan jäsenten välillä tehdään selvää erottelua kelvottomien ja kelpollisten välillä. Kannabiksen käyttäjät merkityksellistyvät ensisijaisesti ongelmaryhmäksi, joka kuluttaa yhteiskunnan varoja tuottamatta yhteiskunnalle itse mitään. Lisääntyvistä kustannuksista ja alentuvista verotuloista vastaaminen lankeaa kelpollisille kansalaisille, eli ”työtä tekeville veronmaksajille”. *Vastustajien* puheenvuoroissa kannabiksen käyttäjistä puhutaan kululuokkana, tulonsiirtoja nauttivana ryhmänä, ongelmatapauksina ja chillailevana sukupolvena.

Vastustajien rakentaman kuvan mukaan kannabiksen käyttäjät ovat poikkeavia yksilöitä, jotka ovat kannabiksen käytön vuoksi kykenemättömiä elämään yhteiskunnan asettamien normien mukaisesti. *Puolustajat* eivät hyväksy *vastustajien* rakentamaa kuvaa kannabiksen käyttäjistä. Kekonin (2007) tutkimien kannabisaktivistien kaltaisesti myös *puolustajat* pyrkivät aktiivisesti torjumaan heille ulkoapäin annettua marginaalista asemaa ja uudelleenmäärittämään totuttua kuvaa kannabiksesta ja sen käyttäjistä myönteisempään suuntaan (Mt., 13, 15). Torjunta ja uudelleenmäärittäminen tapahtuu vastapuheen kautta, jolla puolustajat pyrkivät rakentamaan vastakkaista kuvaa kannabiksen käyttäjistä. Vastapuheella tarkoitetaan erimielistä reagoitua suhteessa johonkin kategorisointiin tai kategoriaan, eli vastapuolen tapaan luokitella tiettyyn ihmisryhmään kuuluvia ihmisiä. Marginaalisuuden kontekstissa kategoriolla viitataan leimattuun identiteettiin, joka syntyy sen myötä, kun johonkin ihmisryhmään liitetään negatiivisia määritelmiä ja kuvauksia. (Juhila 2004, 20.)

” [- -] Ei kannabiksen käyttäjät ole mitään kaduilla vaeltavia meta-am. zombeja, joita orjallisesti kiinnostaa vain aine. Tuntuma on että joko olet tuntenut joitain pahemman luokan sekakäyttäjiä tai sitten perustat näkemyksesi vain TV:seen ja opetusohjelmaan kirjattuun kuumotteluun.” HS 24.10.2019

Yllä olevan keskustelijan mukaan kannabiksen käyttäjät eivät ole *kaduilla vaeltavia meta-amfetamiinizombeja, joita orjallisesti kiinnostaa vain aine*. Keskustelija tekee eroa eri päihteiden välille toteamalla, etteivät kannabiksen käyttäjät ole meta-amfetamiinitai sekakäyttäjien kaltaisia. Keskustelijan kuvaamia *aineen orjia* ovat sekakäyttäjät ja muiden huumausaineiden käyttäjät, eivät kannabiksen käyttäjät. Tulkintani mukaan

aineiden orjilla viitataan ongelmakäyttäjiin, joita muiden huumausaineiden käyttäjät voivat mahdollisesti edustaa. Kannabikseen liitettyä leimaa neutralisoidaan erottamalla kannabiksen käyttäjät muiden päihteiden (ongelma)käyttäjistä tekemällä muiden päihteiden käyttäjistä syyllistämisen keinoin ”syntipukkeja” (Peretti-Watel 2003). *Vastustajien* rakentama kuva kannabiksen käyttäjistä voi soveltua muiden huumausaineiden käyttäjiin, mutta kuvausta ei hyväksytä osaksi kannabiksen käyttäjiä. Tarkoituksena on Pauliina Seppälän ja Tomi Mikkolan (2004, 45) sanoin tehdä selvä *pesäero stereotyyppiin narkomaanikuvaan*.

Sen sijaan *puolustajat* asemoivat kannabiksen käyttäjät kelvolliseen positioon, jossa kannabiksen käyttäjästä rakentuu kuva tavallisena työtätekevänä kansalaisena. Tätä kuvaa rakennetaan hyödyntämällä vastapuheeseen kuuluvaa tavallisuusretoriikkaa, jossa toiseuden luokituksista pyritään irrottautumaan korostamalla omaa tavallisuutta (Juhila 2004, 30). *Puolustajien* kuvauksissa toistuu puhe kannabiksen käyttäjistä työtä tekevinä veronmaksajina, joka tässä kontekstissa edustaa tavallisuutta. *Puolustajien* kuvauksissa kannabiksen käyttäjät eivät ole harvinaisuus työelämässä, vaan pikemminkin tavallinen ja kiinteä osa työelämää. *Puolustajien* kuvauksista on epäsuorasti tulkittavissa ajatus siitä, etteivät *vastustajat* ole tietoisia, ketkä heidän ympärillään olevista ihmisistä ovat kannabiksen käyttäjiä. Käytöstä ei kerrota julkisesti, eikä käyttäjää tunnista päältäpäin, jonka vuoksi *puolustajien* rakentama kannabiksen käyttäjien todellinen olemus jää piiloon ja yksilönteiseksi. Useista huumekulttuureista yleisölle näkyvin ja tutuin onkin ongelmakäyttäjien huumekulttuuri (Perälä, Kainulainen & Tammi 2000, 295). Kannabiksen käyttäjä ei ole päältäpäin tunnistettavissa, vaan kuka tahansa ympärillä oleva voi olla kannabiksen käyttäjä. Ominaista nykypäivän kannabiksen käyttäjille onkin entisaikaan nähden, etteivät kannabiksen käyttäjät muodosta yhtenäistä sosiaalista ryhmää, vaan käyttäjät omaavat monenlaisia toisistaan poikkeavia identiteettejä (Hammersley ym. 2001, 239).

”[- -] Kaikki eivät vain ole sellaisia pahanhajuisia takkutukkia vaan joukkoon mahtuu myös siistillä pukeutumisella olevia yrittäjiä ja työntekijöitä. Myös mm. Vesa Matti Loiri on pitkänlijan pilvenpolttaja.” HS 24.10.2019

Yllä olevan keskustelijan mukaan kannabiksen käyttäjät ovat *siististi pukeutuvia yrittäjiä ja työntekijöitä*, eivätkä *pahanhajuisia takkutukkia*. Tällä kuvauksella keskustelija torjui kannabiksen käyttäjiin liitetyn stereotypian kannabiksen käyttäjistä niin sanottuina yhteiskunnan loisina (Mortensen ym. 2020, 232). Keskustelija vetoaa Vesa-Matti Loirin olevan kannabiksen käyttäjä. Vesa-Matti Loiri on monien suomalaisten ihailema pitkänlinjan näyttelijä ja moniosaaja, joka on kiistatta saavuttanut urallaan paljon. Loirin esiin nostaminen on tapa vahvistaa kuvaa kannabiksen käyttäjistä yhteiskunnan täysivaltaisina menestymisen mahdollisuuksia omaavina kansalaisina ja irtautua vetelehtivän keltottoman positiosta. Tulkintani mukaan ajatusketju menee kuta kuinkin näin: kannabiksen käyttäjän yhteiskunnallinen toimijuus voi olla mitä tahansa, eikä kannabiksen käyttö ole toimijuuteen vaikuttava tekijä.

4.2 Hyvinvointidiskurssi

Aineistossa tulee vahvasti esille, kuinka keskustelijoiden henkilökohtainen suhtautuminen kannabikseen ja laajemmin myös muihin päihteisiin ohjaa heidän huume politiittisia näkemyksiään. Suhtautumisella tarkoitan eräänlaisen *päihdekuvan* rakentumista, joka rakentuu erilaisista käsityksistä suhteessa kannabiksen ja muiden päihteiden vaikutuksiin ja haittoihin. Aineistossa käydään paljon keskustelua kannabiksen ja rangaistavuuden vaikutuksista yksilön terveydelliseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin, jonka perusteella ole nimennyt seuraavan diskurssin hyvinvointidiskurssiksi.

Dekriminalisoinnin *puolustajien* ja *vastustajien päihdekuvassa* on suuria eroavaisuuksia, joka selittää näkemyseroja kannabiksen dekriminalisointiin. Eri päihteisiin liitetty riskikäsitykset erottavat nämä kaksi ryhmää toisistaan. *Puolustajat* rakentavat kannabiksesta kuvaa suhteellisen vähäriskisenä ja haitattomana päihteenä, mikä on linjassa yleisen kannabikseen liitetyn riskikäsityksen lieventymisen kanssa (esim. Hakkarainen ym. 2015). Puolustajien kannabista oikeuttava puhetapa on myös linjassa muun tutkimuksen kanssa siinä, että kannabiksen käyttäjät tai muutoin laittomiin päihteisiin suojeleammin suhtautuvat henkilöt tavanomaisesti hyödyntävät puheessaan kannabiksen ja alkoholin keskinäistä vertaamista toisiinsa, minkä pyrkimyksenä on saattaa kannabis positiivisempaan valoon ja oikeuttaa sen käyttöä (Månsson & Ekendahl 2013; Peretti-Watel 2003;

Sandberg 2012; Seppälä & Mikkola 2004). Oikeuttamisessa voidaan hyödyntää erinäisiä neutralisointitekniikoita, joista yksi on alkoholin ja kannabiksen riskien keskinäinen vertailu (Peretti-Watel 2003). Oman tutkielmani kontekstissa vertailun tarkoituksena on myös dekriminialisoinnin oikeutus. Sveinung Sandbergin (2012, 379) tutkimuksen mukaisesti omassakin aineistossani alkoholiin vetoamista käytetään merkittävimpana kannabiksen käytön oikeutuskeinona.

Puolustajadiskurssissa kannabiksen haitattomuus korostuu etenkin suhteessa alkoholiin ja jossain määrin muihin päihteisiin. Määrällisesti kannabiksen ja alkoholin keskinäistä vertaamista esiintyy *puolustajien* puheenvuoroissa paljon. Ne rakentuvat toistensa vastinpariksi eräänlaisella hyvän ja pahan akselilla, alkoholin ollessa paha ja kannabiksen hyvä (vrt. Kekoni 2007). Hyvinvointidiskurssissa alkoholia ja kannabista vertaillaan hyvinvoinnin näkökulmasta, mutta vertauksia esiintyy myös muissa diskursseissa läpi aineiston. Muussa tutkimuksessa on havaittu, että verkossa käytävässä kannabiskeskustelussa hyödynnetään perinteisen kieltolain mukaista diskurssia niin, että kieltolakia tukevia argumentteja sovelletaan alkoholiin, eli kannabis ja alkoholi vaihtavat paikkaa. Näin alkoholista rakentuu kannabista haitallisempi kuva. (Månsson & Ekendahl 2013.)

Puolustajadiskurssissa korostuu näkemys alkoholista terveydelle vaarallisena aineena, kun taas *vastustajadiskurssissa* ensisijaisesti kannabis rakentuu yksilön hyvinvointia uhkaavaksi päihteeksi. *Puolustajat* uskovat kannabiksen olevan alkoholia haitattomampi päihde ja nostavat usein tämän vertauksen esiin vahvistaakseen kantaansa dekriminoinnista – jos kannabis on terveyden näkökulmasta turvallisempi päihde lailliseen alkoholiin nähden, ei siitä ole perusteltua rangaista käyttäjää. Rangaistuksien sijaan huumeisiin tulisi suhtautua terveydellisenä kysymyksenä, josta terveysalan ammattilaisten tulisi ensisijaisesti vastata. Haitattomuus alkoholiin nähden ei ole ainoa peruste, vaan myös kannabiksen haitattomuus itsessään on osa hyvinvointidiskurssin perustelua dekriminoinnin puolesta. *Vastustajadiskurssissa* kannabis määrittyy ihmisten hyvinvointia uhkaavaksi tekijäksi, jonka vuoksi sen käytön rangaistavuutta ei tule poistaa. Molemmat ryhmät tarkastelevat rangaistavuutta hyvinvointivaikutusten näkökulmasta, mutta eri suunnista – yhtä aikaa dekriminointia ei tule hyväksyä kannabiksen haitallisuuden vuoksi ja toisaalta se tulee hyväksyä haitattomuuden vuoksi.

”Lääkärinä voisin kertoa että kannabiksen akuutit toksikologiset haitat ovat huomattavasti alkoholia vähäisemmät. [- -] Minkä tahansa päihteen epäterveellistä käyttöä pitäisi lähteä ratkaisemaan terveysperusteisesti eikä hankaloittamalla jo valmiiksi todennäköisesti hankalaa elämää riskoikeudellisilla seuraamuksilla.” HS 24.10.2019

”Ei yhtään huumaavaa ainetta enää lisää käytettäväksi. Huumeet ovat täydellinen väärinymmärrys elämästä. Alkoholia nyt voi vähän juodakin ilman mitään sivuvaikutuksia ja vaikka juhla-aterian yhteydessä, mutta huumesätkää ei.” HS 24.10.2019

Huumeepoliittisten näkemysten taustalla vaikuttavaa *kannabiskuvaa* rakennetaan eri terveysvaikutusten ja vertausten kautta. *Puolustajat* ja *vastustajat* keskustelevat paljon kannabiksen ja alkoholin vaikutuksista mielenterveysongelmien ja riippuvuuden syntymiseen. Puolustajien alkoholikuva rakentuu vaaran kautta vertaamalla alkoholin ja kannabiksen eroja suhteessa niiden aiheuttamiin haittoihin, kuten riippuvuuteen, kuolemiin, psykoosiin sekä porttiteoriaan (Månsson & Ekendahl 2013). *Puolustajien* kuvaus on pitkälti yhteneväinen ruotsalaisten verkkokeskustelijoiden kuvausten kanssa – kaiken kaikkiaan alkoholi on hyvinvoinnin näkökulmasta kannabista riskialttiimpi ja haitallisempi päihde. Tiivistäen kannabiksen käyttöön yhdistyy käytön hallinta, jolloin hallitsemattomuus on enemmän osa alkoholin käyttöä. Näistä kahdesta alkoholi assosioituu kuolemien kanssa, sillä kannabista ei mielletä kuolemia aiheuttavaksi päihteeksi. Psykoosin ja kannabiksen välinen yhteys kyseenalaistetaan ja mielenterveysongelmien korostaminen määrittyy tarkoitushakuisesti pelotteluksi. (Mt., 472–474.)

Erityisesti psykoosiin sairastuminen on paljon keskustelua herättänyt aihe. *Puolustajien* ja *vastustajien* rakentavat kuvauksissaan hyvin toisistaan erilaista kuvaa siitä, minkälainen yhteys kannabiksen käytön ja psykoosiin sairastumisen välillä on. Näkemyseroja esiintyy suhteessa siihen, kuinka paljon kannabiksen käytön mielletään lisäävän psykoosiin sairastumisen riskiä ja kuinka yleistä psykoosiin sairastuminen on kannabiksen käyttäjien keskuudessa. *Vastustajadiskurssissa* psykoosin ja kannabiksen välinen yhteys rakentuu suhteellisen vahvaksi ja luonteeltaan kausaaliseksi – psykoosi on vakavasti otettava kannabiksen käyttöön liittyvä riski, kun taas *puolustajien* kuvauksissa psykoosiin ei suhtauduta yhtä vakavamielisesti. Psykoosin ja kannabiksen välinen yhteys ei rakennu yhtä kausaaliseksi, vaan *vastustajat* painottavat geneettisten ja muiden altistavien tekijöiden osuutta psykoosin puhkeamisessa. Kannabiksen ei nähdä suoraan aiheuttavan psykoosia, vaan se on osa suurempaa kokonaisuutta. Tämän yhteyden olemassaoloa

myös haastetaan vetoamalla, ettei yhteydestä ole tutkimuksellista selvyyttä ja konsensusta.

”Psykoosi on yllättävän yleinen seuraus kannabiksesta. Mielenterveysongelmat myös lisääntyvät. [- -] Mielummin nostetaan rangaistuksia kuin vapautetaan yhtään mitään.” HS 24.10.2019

”Taas puhutaan merkittävästä ”psykoosiriskistä”. Kanadassa on yli 4.9 miljoonaa kannabiksen käyttäjää ja siellä 2016-17 723 tapausta tullut tietoon, joissa mahdollisesti kannabis ja psykoosi liittyy toisiinsa. 4.9 miljoonasta käyttäjästä 723 tapausta. 0.014%. Aika marginaalista kuitenkin, eikö?” HS 24.10.2019

Puolustajien ja vastustajien ajattelutapojen ero on nähtävissä näissä kahdessa yllä olevassa puheenvuorossa. Ensimmäinen keskustelija kuvaa psykoosin yleiseksi kannabiksen käytön seuraukseksi, kun taas toisen keskustelijan mukaan kannabiksen käytön aiheuttaman psykoosin esiintyvyys on marginaalinen. Näkemykset eroavat siinä, pidetäänkö psykoosia enemmän sääntönä vai poikkeuksena sääntöön. Ensimmäinen keskustelija toteaa kannabiksen lisäävän mielenterveysongelmia psykoosin lisäksi. Toisen haitan yhtäaikainen esille tuonti vahvistaa kuvaa kannabiksen haitallisuudesta, joka puolestaan antaa lisävahvistusta dekriminialisoinnin vastustamiselle. Terveyshaittoihin nojaten keskustelija asemoituu vastustamaan dekriminisoitua ja nostaa rangaistusten kiristämisen paremmaksi vaihtoehdoksi. Huomattavaa toisen keskustelijan kuvauksessa on puhe psykoositapauksista, joissa mahdollisesti kannabiksen ja psykoosin välillä on yhteys – kannabiksen ja psykoosin välinen yhteys ei ole helposti määriteltävissä. Lisäksi sana psykoosiriski on heittomerkeissä, mikä asettaa käsityksen riskin olemassaolosta kyseenalaiseksi.

Psykoosin ja muiden mielenterveysongelmien lisäksi erimielisyyttä esiintyy kannabiksen riippuvuuspotentiaalista ja se rakentuu samankaltaiseksi psykoosikeskusteluun verrattuna. *Vastustajadiskurssissa* riippuvuus merkityksellistyy vakavasti otettavaksi riskiksi ja laittomien päihteiden riippuvuuspotentiaali voimakkaaksi. *Puolustajat* eivät miellä kannabista yhtä riippuvuutta aiheuttavaksi ja diskurssissa kyseenalaistetaan perinteiset käsitykset, joissa laittomien päihteiden käyttö nähdään aina ongelmakäyttönä. Huumeiden käyttö jaetaan usein kolmeen eri luokkaan: kokeilu, viihde- ja ongelmakäyttöön (Sallasuo 2004, 150) Viihdekäyttöä voidaan vielä jakaa erillisiin luokkiin, kuten satunnais- tai

juhlimiskäyttöön. (Seppälä & Mikkola 2004, 33). Viihdekäytölle on ominaista, että se ajoittuu vapaa-aikaan eli työn ja opiskelun ulkopuoliseen aikaan. Kriteerinä on myös, että käyttö on kontrolloitua niin, ettei sillä ole negatiivisia vaikutuksia yksilön elämään. (Salasuo 2004, 153.) *Puolustajadiskurssissa* kannabiksen käyttö paikantuu enimmäkseen viihdekäyttöön, kun puhe kannabiksen ongelmakäytöstä loistaa poissaolollaan. *Vastustajat* käsittelevät kannabiksen käyttöä lähes yksinomaan ongelmakäytön näkökulmasta, eikä puhetta kannabiksen viihdekäytöstä esiinny. Viihdekäyttö tai käytön hallinta yhdistyy *vastustajadiskurssissa* ainoastaan alkoholiin.

”Huumeet tulevat kalliiksi monella tapaa. Ne aiheuttavat riippuvuuksia, joihin vieroitushoidot eivät pure. On mieletöntä, jos huumeet laillistetaan. Sitä kannattavien pitäisi tutustua huumeiden orjiksi jääneiden elämään ja kuolemaan.” HS 24.10.2019

Keskustelijan kuvauksessa huumeet, eli laittomat päihteet, rakentuvat riippuvuutta aiheuttaviksi aineiksi, johon keskustelijan dekriminalisoinnin vastustus perustuu. Kuvauksessa huumeiden aiheuttama riippuvuus rakentuu niin vaikeaksi, ettei sen parantamiseen ole olemassa hoitokeinoja – riippuvuudesta ei ikään kuin ole ulospääsyä. Keskustelija puhuu riippuvuudesta, mutta ei puhuttele päihteistä riippuvaisia henkilöitä riippuvaisina, vaan *huumeiden orjina* ja kehottaa tutustumaan heidän *elämänsä* ja *kuolemaansa*. Tällaiset sanavalinnat vahvistavat huumeiden vaarallisuuden kuvaa ja riippuvuudesta selviämisen mahdottomuutta. *Puolustajien* puheenvuoroissa sävy on hyvin erilainen, eikä riippuvuus rakennu kovinkaan uhkaavaksi riskitekijäksi, ainakaan verrattuna moniin muihin päihteisiin. Kannabis mielletään yhdeksi vähiten riippuvuutta aiheuttavaksi päihteeksi. Lisäksi diskurssissa kyseenalaistetaan laittomiin päihteisiin liitetty riippuvuuskäsitys, jonka mukaan laittomien päihteiden käyttö johtaa lähes väistämättä riippuvuuteen. Vastustaja- ja puolustajadiskursseissa kannabiksesta rakentuu kaksi toisilleen vastakkaista kuvaa. Hyvinvointidiskurssissa keskenään kilpailevat syrjäytyneen ongelmakäyttäjän ja hyvinvoivan kohtuukäyttäjän positiot. Vastustajadiskurssissa kannabiksen käyttäjät määrittyvät ensisijaisesti ongelmakäyttäjiksi, joiden kokonaisvaltainen hyvinvointi on kärsinyt kannabiksen vuoksi. Puolustajat positioivat kannabiksen käyttäjät ensisijaisesti kohtuukäyttäjiksi. Ongelmakäytön mahdollisuutta ei

suljeta täysin pois, mutta kohtuukäyttäjien mielletään edustavan kannabiksen käyttäjien enemmistöä.

”Kannabis ei varsinaisesti aiheuta riippuvuutta, mutta psyykkinen riippuvuus voi tietenkin kehittyä mihin tahansa asiaan mm. Hesarin lukemiseen.” HS 24.10.2019

Kannabikseen myötämielisesti suhtautuvat tunnustavat kannabiksen aiheuttavan mahdollisesti psyykkistä riippuvuutta, mutta fyysistä riippuvuutta ei kannabikseen liitetä (Månsson & Ekendahl 2013, 473). Tämä näkyy myös *puolustajien* puheessa. Yllä olevan keskustelijan mukaan cannabis ei *varsinaisesti* ole riippuvuutta aiheuttava päihde, mutta toteaa *psyykkisen* riippuvuuden mahdolliseksi. Keskustelija toteaa minkä tahansa asian voivan synnyttää riippuvuutta ja havainnollistaa argumenttiaan Helsingin Sanomien lukemisen riippuvuudella. Helsingin Sanomien lukemisesta riippuvaista henkilöä ei tietojeni mukaan ole koskaan havaittu, joten kyseinen vertausvalinta kuvaa, kuinka pieneksi riskiksi henkilö kannabiksen käytön mieltää riippuvuuden näkökulmasta.

”[- -] Kannabiksen haittoja vähätellään. [- -] Ei ole haitattomia tai peräti hyödyllisiä päänsekoittaja-kemikaaleja. [- -] Normaali on vain se, mikä on syntymässä saatu ja se on ainoa tavoittelemisen arvoinen tilanne ja tila. Sen jotkut pragmaattisiksi tekeytyvät pössyttäjät yrittävät kiistää kannabiksen täysin kyseenalaisilla ”vähemmällä haitoilla” tai peräti hyödyllisyydellä.” HS 24.10.2019

”Haitatonta asiaa ei ole olemassa. Ei missään muussakaan aiheessa tarvitse silti jokainen kerta listata sen haittoja kun siitä puhutaan. Ei autoilustakaan puhuessa tarvitse joka kerta mainita liikenneonnettomuuksissa kuolleita tai vammautuneita. Kannabiksella on haittoja, mutta ne ovat suhteellisen vähäisiä päihteiden mittaluokassa, ja vakavat haitat ovat harvinaisia yksilötasolla. [- -]” HS 24.10.2019

Pragmaattisuusdiskurssin kaltaisesti keskustelijat asettavat toisensa erilaisiin positioihin myös hyvinvointidiskurssissa. Hyvinvointidiskurssissa osapuolet kritisoivat toistensa tapaa suhtautua kannabikseen päihteenä. Ymmärrän kritiikin kohdistuvan saman aikaisesti aineiston kanssakeskustelijoihin sekä laajemmin samanmielisiin ihmisiin. *Vastustajat* asettavat *puolustajat* vähättelelevyyden positioon. *Vastustajien* rakentaman kuvan mukaan *puolustajat* vähättelevät kannabiksen käytön vaaroja ja suhtautuvat niihin

välinpitämättömästi. *Vastustajat* eivät artikuloi kovinkaan tarkasti *puolustajien* motiiveja vähätellä kannabiksen haittoja. Vastustajat asetetaan vastakkaisesti liioittelevuuden positioon, sillä vastustajien koetaan suurentelevan ja keskittyvän liikaa kannabiksen haittavaikutuksiin.

” [- -] Minä kannatan kannabiksen dekriminalisointia siksi, että se on hyvä lääke ja sen ei edes pitäisi olla huumeluettelossa.” HS 17.2.2021

” [- -] Ei, en kannata kannabiksen käytön vapauttamista. Lääkekannabiksen rajoittaminen sen sijaan on idiotismia.” HS 24.10.2019

Hyvinvointidiskurssista löytyy yksi molempia ryhmiä yhdistävä näkökulma kannabiksen lääkekäytöstä. Kannabiksen lääkekäyttöä hyötyjä korostetaan vahvemmin *puolustajadiskurssissa*, mutta kannabiksen lääkekäyttö saa hyväksyntää myös *vastustajien* puheenvuoroissa. Alkoholikeskustelun tapaisesti puolustajat kyseenalaistavat kannabiksen käytön ja hallussapidon rangaistavuuden vetoamalla sen lääkekäyttöön hyötyihin – jopa lääkekäyttöä sisältävän aineen kieltäminen ei ole perusteltua. Lisäksi dekriminalisoinnin toivotaan helpottavan ja edistävän kannabiksen lääkekäyttöä niin potilaan kuin terveydenhuollon ammattilaisten osalta. *Puolustajadiskurssissa* kannabiksen lääkekäytöstä rakentuu kuva, jossa potilaan on vaikea saada kannabista lääkekäyttöön ja lääkärin on vaikea sitä potilaalle määrätä. Puheenvuoroissa puhutaan jopa tällaisten potilaiden ja lääkäreiden *vainoamisesta*.

” Nämä rikkaruohon käyttäjät tulevat pehmenemään ja syrjäytymään työelämästä. [- -] Kannabis ei varmastikaan voi olla hyväksi perheille ja lapsille.” HS 24.10.2019

Terveydellisen hyvinvoinnin lisäksi keskustelussa nostetaan esiin kannabiksen vaikutus sosiaaliseen hyvinvointiin. *Vastustajadiskurssissa* kannabiksen käyttö merkityksellistyy uhkaksi sosiaaliselle hyvinvoinnille, noudattaen samankaltaista ajatteluketjua kuin terveysvaikutusten kohdalla. Kannabis määrittyy syrjäytymistä ja elämänhallinnallisia ongelmia aiheuttavaksi päihteeksi. Erityistä huolta kannetaan kannabiksen haitallisista vaikutuksista nuoriin ja perheisiin. Syrjäytyminen on usein osa päihteiden ongelmakäyttöä,

mutta huumeiden käyttö ei välttämättä ole syy syrjäytymiselle, vaan syrjäytyminen on osa laajempaa kokonaisuutta (Salasuo 2004, 152). Ilmiöiden kompleksisuutta huomioivaa puhetta ei juurikaan näy *vastustajadiskurssissa*, vaan kannabis määrittyy syrjäytymisen ja elämänhallinnallisten ongelmien aiheuttajaksi.

4.3 Yksilön oikeuksien -diskurssi

Yksilön oikeuksien -diskurssissa *puolustajat* peräänkuuluttavat huumepolitiikalta sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja yksilön vapauksia (ks. Månsson 2014). Rangaistuksiin perustuvaa kieltopolitiikkaa on kritisoitu siitä, että se itsessään luo haitallisia seurauksia. Nämä haitat koskettavat etenkin huumeita käyttäviä ihmisiä, jonka vuoksi huumekontrollia halutaan lieventää. Tarkoituksena on vapauttaa huumeita käyttävät ihmiset vallitsevan kontrollin aiheuttamilta kärsimyksiltä. Ajatus perustuu yhteen haittojen vähentämisen perusperiaatteista, jossa peräänkuulutetaan huumeita käyttävien ihmisten ihmisoikeuksia ja oikeudenmukaista kohtelua. Sen lisäksi, että huumeisiin liittyvät kysymykset tulisi ratkaista pragmaattisesti ja tieteeseen perustuen, tulee kaikkien toimien kunnioittaa myös käyttäjien ihmisoikeuksia ja ihmisarvoa. (Tammi & Hurme 2007, 85; Tammi 2004, 384 – 385.) Toivo Hurmeen (2002) nimittämän ihmisoikeusnäkökulman mukaan huumepolitiikassa ei tulisi keskittyä ainoastaan huumeiden käytön aiheuttamiin kansanterveydellisiin haittoihin, vaan kieltopolitiikan aiheuttamat haitat tulee myös ottaa huomioon. Käyttäjien yhteiskunnallinen asema, ihmisoikeudet sekä oikeudenmukainen kohtelu tulee olla osa huumepolitiikkaa. Huumekontrollin aiheuttamat haitat käyttäjille ovat yhtä lailla merkityksellisiä haittoja, kuin esimerkiksi käytöstä koituvat terveyshaitat. (Mt., 417.)

Puolustajadiskurssissa yksilön oikeuksia tarkastellaan oikeudenmukaisuuden ja yksilön vapauden näkökulmista. Puhe oikeudenmukaisuudesta vastaa haittojen vähentämisen periaatetta siitä, että huumepolitiikan tulee kunnioittaa myös huumeita käyttävien oikeuksia (esim. Hurme 2002). Tähän perustuen *puolustajat* kritisoivat sitä, minkälaiseen asemaan vallitseva kieltopolitiikka asettaa huumeita käyttävät ihmiset. Vallitsevan politiikan seuraukset huumeita käyttävien ihmisten näkökulmasta merkityksellistyy epäoikeudenmukaiseksi ja eriarvoistavaksi. Yksilön oikeus -diskurssissa kannabiksen käyttäjät asetetaan uhripositioon. Kannabiksen käyttäjistä rakentuu kuva vallitsevan

kieltopolitiikan uhreina, jotka kärsivät turhaan kriminalisoinnin tuottamista seurauksista. Merkityksellisimmäksi ongelmaksi ei määrity kannabis ja sen käytön seuraukset, vaan vallitsevan kieltopolitiikan aiheuttamat seuraukset yksittäisen käyttäjän näkökulmasta. Kannabiksen käytön ei ajatella synnyttävän niin merkittäviä haittoja, että ne ylittäisivät kieltopolitiikan tuottamat haitat. Tällöin dekriminointi merkityksellistyy ratkaisuksi kieltopolitiikan aiheuttamien haittojen korjaamiseksi. Kekonin (2007) haastattelemat kannabisaktivistit kokivat kaikista institutionaalisen reagoinnin muodoista rikosoikeudellisen reagoinnin kaikista haitallisimmaksi käyttäjän näkökulmasta. Rikosoikeudellisten menettelyjen kohteeksi joutuminen koettiin leimaavaksi ja syrjäyttäväksi kokemukseksi, jonka lisäksi ne koettiin kannabiksen käyttöä haitallisemmaksi. (Mt., 161–163.)

” [- -] Suurin kannabiksen haitta on sen laittomuus. Se aiheuttaa enemmän ongelmia ihmisille ja yhteiskunnille, kuin se kannabis itse. Muutenkin kun käyttäjä kieltämisen takia on automaattisesti rikollinen kynnys hakea apua on korkea ja käyttäjä ei välttämättä uskalla hakea apua ja ongelmat kasaantuu. [- -] Dekriminalisoiminen muuttaa asia niin, että käyttäjä ei ole rikollinen ja kynnys hakea apua madaltuu, koska käyttäjä ei ole automaattisesti rikollinen.” HS 24.10.2019

Keskustelija toteaa, että nykyinen huume politiikka on määrittänyt kannabiksen käytön rikolliseksi toiminnaksi, jonka vuoksi kannabiksen käyttäjä saa rikollisen leiman. Rikolliseksi määrittymisen yksi konkreettisista haitoista on sen negatiivinen vaikutus hoitoon hakeutumiseen. Sen koetaan nostavan avun piiriin hakeutumisen kynnystä, sillä käytön kertomisen seurauksia pelätään käytön laittomuuden ja rangaistavuuden vuoksi. Kriminalisointi ajaa käyttäjän negatiiviseen kehään, sillä hoitamaton päihdeongelma lisää ongelmia entisestään. Dekriminalisointi merkityksellistyy paremmaksi ja oikeudenmukaisemmaksi vaihtoehdoksi, sillä sen nähdään vapauttavan käyttäjät rikollisuuden leimasta ja sen haitallisilta vaikutuksilta. Mikäli laittomien päihteiden käyttöä ei määriteltäisi rikolliseksi toiminnaksi, uskaltaisivat apua tarvitsevat käyttäjät hakeutua avun piiriin pienemmällä kynnyksellä. Esimerkiksi Portugalissa päädyttiin huumeiden käytön ja hallusapidon dekriminointiin, koska sen toivottiin vähentävän rikollisuuden aiheuttamaa stigmaa ja näin edistävän hoitoon hakeutumista. Ajatuksena oli, että rikosoikeudellisten rangaistusten poiston jälkeen käyttäjien ei tarvitsisi pelätä seuraamuksia, jolloin hoitoon

hakeutumisen kynnyks madaltuisi. (Domoslawski & Siemaszko 2011, 15; Greenwald 2009, 9.) Dekriminalisoinnin kannattajien mukaan dekriminalisoinnissa on kyse ”sairauden vastaisesta taistelusta, ei huumeita käyttävien ihmisten vastaisesta taistelusta” (Domoslawski & Siemaszko 2011, 23).

”[- -] Lähes kaikki huumeidenkäyttäjät ovat tottuneet sanomaan ”ei” kun asiasta kysytään. [- -] Jokainen vähänkään fiksu käyttäjä valehtelee asiasta onnistuneesti terveydenhuollon ammattilaisillekin ellei ole mitään pakottavaa tarvetta kertoa käytöstä. [- -]” HS 24.10.2019

Huumeita käyttäviin ihmisiin kohdistuva kontrolli on tehnyt huumeiden käytöstä piiloutuvan ilmiön, jonka vuoksi käyttäjien tavoittaminen on haastavaa. Kontrollin kohteena oleminen voi herättää katkeruutta yhteiskuntaa ja epäluottamusta viranomaisia kohtaan. Palvelujärjestelmä ei tavoita käyttäjiä, joka synnyttää tilanteen, jossa eniten apua tarvitsevat ihmiset jäävät siitä paitsi. (Perälä, Kainulainen & Tammi 2012, 282–283, 293, 295.) Yllä olevan keskustelijan puheenvuoro kuvastaa huumeiden käyttöä piiloutuvana ilmiönä. Keskustelija toteaa, että jokainen *fiksu* henkilö jättää kertomatta huumeiden käytöstä terveydenhuollon ammattilaiselle ilman ehdotonta pakkoa. Keskustelija ei avaa syitä, miksi *fiksut* ihmiset jättävät kertomatta huumeiden käytöstään. Tulkitsen keskustelijan viittaavan puheenvuorossaan niihin haitallisiin seurauksiin, joita huumeiden käytön kertomisesta oletetaan seuraavan. Huumeiden käyttö pyritään salaamaan niin pitkään kuin mahdollista johtuen rangaistavuuden ja kiellon synnyttämästä pelosta siitä, mitä huumeiden käytön paljastumisesta seuraa.

Hoitoon hakeutumisen korkean kynnyksen lisäksi vallitseva kieltopolitiikka merkityksellistyy epäoikeudenmukaiseksi sen syrjäyttävän vaikutuksen vuoksi – rangaistusten ja niiden seurausten nähdään sulkevan kannabiksen käytöstä kiinnijääneet käyttäjät yhteiskunnan ulkopuolelle. Rangaistavuuden nähdään heikentävän käyttäjien yhteiskunnallista asemaa muun muassa työ- ja kouluttautumismahdollisuuksien näkökulmasta. Huomion arvoista on, että diskurssissa rangaistavuus määrittyy käyttäjiä yhteiskunnan ulkopuolelle syrjäyttäväksi tekijäksi, ei kannabiksen käyttö itsessään.

”Dekriminalisaatio on minimi, mitä eduskunta voi tehdä. Nykyisten rangaistusten ankaruus syrjäyttää nuoria yhteiskunnasta. Menee opiskelupaikka, työ, ajokortti etc. Nykylainsäädännössä ei ole mitään järkeä.” HS 24.10.2019

Dekriminalisointi määrittyy käyttäjän näkökulmasta oikeudenmukaisemmaksi vaihtoehdoksi, sillä rangaistusten poistuessa käyttäjillä nähdään olevan paremmat mahdollisuudet pysyä osana yhteiskuntaa. Yllä oleva keskustelija määrittää vallitsevan kieltopolitiikan suhteettomaksi, sillä se rajaa käyttäjien työ- ja opiskelumahdollisuuksia. Alkoholi nousee vertauskohdaksi myös oikeudenmukaisuuspuheessa. *Puolustajien* mukaan näiden päihteiden eriävä lainsäädäntö asettaa laittomien päihteiden käyttäjät eriarvoiseen asemaan alkoholin käyttäjien kanssa. Ongelmaksi määrittyy se, että alkoholiongelmasta kärsivä voi hakeutua hoidon piiriin ilman pelkoa rangaistuksista. Alkoholin käyttäjille tarjotaan hoidon mahdollisuutta suoraan, kun taas kannabiksen käyttäjiä halutaan rangaista. Eräs keskustelija kuvaa rangaistavuuden tekevän kannabiksen käyttäjistä *toisen luokan kansalaisia*, joka mielestäni kuvastaa hyvin *puolustajien* kokemaa epäoikeudenmukaisuuden tunnetta.

”[- -] Tässä yritetään nyt luoda samaa mallia ja periaatetta, vai pitäisikö alkoholin maistajalle langettaa huumausainemerkintä, sakot ja hieman vankilakerrettä, jotta hän paranee?” HS 17.2.2021

Puolustajadiskurssissa kieltopolitiikka edustaa ja edesauttaa käyttäjien epäoikeudenmukaista kohtelua, jonka lisäksi kieltopolitiikan koetaan rikkovan yksilölle kuuluvia perusoikeuksia. Dekriminalisoinnin puolustajien keskuudessa päihdyttävien aineiden käyttö nähdään yksilönvapauskysymyksenä. Tämän oikeuden puitteissa kannabiksen käytöstä, hallussapidosta ja kotikasvatuksesta ei ole oikeutettua rangaista yksilöitä, vaan ihmisten tulisi saada itse vapaasti valita, mitä päihteitä käyttävät. Näin ollen vallitsevan huume politiikan koetaan rikkovan ihmisten perusoikeuksia, kuten yksilönvapautta ja itsemääräämisoikeutta. Suomen perustuslain 1 § mukaan se turvaa *”ihmisarvon loukkamattomuuden ja yksilön vapauden ja oikeudet sekä edistää oikeudenmukaisuutta yhteiskunnassa”* (11.6.1999/731). Perustuslain 7 § puolestaan turvaa *”oikeuden elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen”*. Hallituksen esityksessä perustuslakien muuttamisesta (HE 309/1993) yksilön oikeuksiin ja vapauksiin määritellään

kuuluvaksi ”myös monien muiden oikeuksien käytön perustana oleva yksilön itsemääräämisoikeus eli vapaus määrätä itsestään ja toimistaan”, jonka lisäksi henkilökohtainen vapaus määrittellään olevan ”luonteeltaan yleisperusoikeus, joka suojaa ihmisen fyysisen vapauden ohella myös hänen tahdonvapauttaan ja itsemääräämisoikeuttaan”. Kiteytettynä itsemääräämisoikeus tarkoittaa jokaisen aikuisen yksilön moraalista oikeutta tehdä ja toteuttaa itseään koskevia valintoja ja päätöksiä vapaasti (Launis 2010, 136). Tutkielmani kontekstissa tämä tarkoittaa, että ihmisten tulisi voida päättää, mitä päihteitä he käyttävät ja miten.

Kriminalisoinnin vastustamisen on sanottu edustavan aborttikeskustelun kaltaista pro-choice-ajattelua. Puhe henkilön oikeudesta päättää omasta kehostaan on yhteinen piirre huumeiden kriminalisoinnin vastaiselle ja aborttia puolustavalle keskustelulle. (Husak 1989, 356.) Myös *puolustajat* vetoavat yksilöiden oikeuteen päättää, mitä kehoilaan tekevät. Erityisesti korostetaan yksilöiden oikeutta toimia itselleen epäedullisella tavalla. *Vastustajille* on ominaista suhtautua kannabikseen väijäämättömästi haitallisenä päihteenä, kun taas puolustajat rakentavat kannabiksesta kuvan, jossa cannabis on ainoastaan potentiaalisesti haitallinen. Laittomien päihteiden käyttö on siis *mahdollisesti* haitallista, ei väistämättä. Kannabiksen rangaistavuus merkityksellistyy ongelmalliseksi, sillä yksilöä ei ole oikeutettua rangaista itsensä potentiaalisesta vahingoittamisesta, vaan sen määritetään kuuluvan jokaisen itsemääräämisoikeuteen. Ihmisen tulee voida vahingoittaa tai saattaa itsensä vahingon alaiseksi, sillä itsemääräämisoikeuteen kuuluu oikeus päättää, mitä itselleen tekee. Näin ollen lainsäädännön tehtävä ei ole estää itsensä vahingoittamista, vaan tällaisen toiminnan estäminen pitäisi tapahtua muilla, kuten kannustamisen keinoin. *Vastustajadiskurssissa* rangaistavuutta perustellaan kannabiksen käytön aiheuttamilla vahingoilla muihin ihmisiin. Puolustajat hylkäävät muille aiheutetun vahingon perusteena rangaista kannabiksen käytöstä, sillä mikäli kannabiksen käytöllä on ainoastaan potentiaalisesti haittaa käyttäjälle itselleen, ei siitä myöskään ole välttämätöntä suoraa haittaa muillekaan. Puolustajien konstruoimassa maailmankuvassa ihmisillä tulee olla oikeus määrätä kehostaan ja toimia itselleen epäedullisesti, vaikka toiminta olisi yksilölle vahingollista.

”On oikeastaan vaikea ymmärtää, millä perusteella valtio kieltää ja etenkin asettaa rangaistavaksi MINKÄÄN aineen käyttöä [- -] Se, että käyttö voi vahingoittaa henkilöä itseään, ei ole mikään peruste, koska itseään saa (ja pitääkin saada, se kuuluu yksilön itsemääräämisoikeuteen) vahingoittaa tai saattaa vahingoittumisensa vaaraan tuhansilla muillakin tavoilla. Jos taas perusteena on muille aiheutuva vahinko, niin silloinkin rangaistavaa pitäisi olla lähtökohtaisesti todella aiheutettu vahinko, ei vain mahdollisuuden aikaansaaminen. [- -]” HS 24.10.2019

Olennainen kysymys yksilönvapausdiskurssissa on, miten yksilön ja yhteiskunnan oikeudet ja velvollisuudet suhteutuvat toisiinsa. *Puolustajadiskurssissa* puhe yksilön oikeuksista korostuu suhteessa yksilön vastuuseen. Puheen keskittyessä yksilön oikeuksiin, ei *puolustajadiskurssissa* aseteta juurikaan vaateita yksilöiden velvollisuuksista – päinvastoin. Yksilöllä nähdään olevan oikeus käyttää haluamiaan päihteitä ilman, että yksilö olisi velvollinen vastaamaan kyseisen toiminnan mahdollisista seurauksista, sillä yksilön ei koeta olevan velvollinen huolehtimaan itsestään ja terveydestään. Puolustajien asemoituminen yksilön vapauksiin ja velvollisuuksiin herättää vastapuolessa kysymyksiä yhteiskunnan vastuusta.

”Miksi hyvinvointiyhteiskunta olisi vastuullinen yksilöistä, jos yksilö itse ei ole vastuullinen huolehtimaan itsestään?” HS 17.2.2021

Hyvinvointivaltiota on kritisoitu siitä, että se korostaa liikaa yksilöiden oikeuksia suhteessa yksilöiden velvollisuuksiin. Kritiikki kohdistuu ajattelutapaan, jossa kansalaisten nähdään olevan oikeutettuja hyvinvointivaltion palveluihin ilman, että yksilön tarvitsee huolehtia oikeuksien turvaamisesta edellyttävistä velvollisuuksista. Sen sijaan yksilön vastuulle ja velvollisuuksille tulisi antaa enemmän painoarvoa yhteiskunnallisen hyvinvoinnin lähteenä ja velvoittaa kansalaisia enemmän suhteessa itseensä ja yhteiskuntaan. (Kopperi 2000, 14.) Yllä oleva keskustelija toteaa epäsuorasti, että yksilöä tulisi velvoittaa vastaamaan itsestään, mikäli yhteiskunnan odotetaan vastaavaan yksilöstä. Asia merkityksellistyy eräänlaiseksi kahden kaupaksi. Yksilön ja yhteiskunnan vastuun suhteesta käydään keskustelua myös muissa konteksteissa. Lihavuus on yksi esimerkki, jossa keskustelua käydään siitä, mikä vastuu yhteiskunnalla tulisi olla lihavista ihmisistä. Tällöin lihavuus katsotaan kuuluvan niin sanottujen itse aiheutettujen sairauksien

joukkoon, jolloin joidenkin näkemysten mukaan yhteiskunnan tulisi kantaa mahdollisimman vähän vastuuta lihavuuden aiheuttamista haitoista ja kustannuksista. (ks. Valkendorff 2014.)

”[- -] Ihmisiä voi kannustaa huolehtimaan itsestään, muttei rangaistuksen uhalla velvoittaa siihen. Yhteiskunnan taas kannattaa huolehtia kaikista yksilöistä, koska se tulee valtavan paljon halvemmaksi kuin olla huolehtimatta. Kysymys on kuitenkin merkityksetön, sillä yhteiskunnassamme käytetään ja jopa ihannoidaan päihteidenkäyttöä, vaikka siitä aiheutuu kiistattomasti terveyshaittoja. Se on osa kulttuuriamme. [- -]” HS 17.2.2021

Puolustajat haluavat yhtäaikaaisesti muuttaa ja säilyttää valtion lähestymistapaa huume-kysymyksessä. Puolustajat vaativat yksilönvapauden laajentamista, mutta haluavat pitää valtiollisen turvaverkon ennallaan. Individualistia vapauksia halutaan lisää ilman velvollisuuksien lisääntymistä. *Puolustajien* vaatimukset ovat sekoitus uusliberaalia ja welfaristista ajattelua, jossa pohjoismainen sosiaalidemokraattinen vaade valtion sosiaalisesta vastuusta yhdistyy uusliberalistiseen yksilönvapauksien korostamiseen (Månsson 2014). Yhteiskunnan vastuuseen ei vedota yksilön oikeudella huolenpitoon, vaan lähestymistapa on käytännönläheisempi. Yhteiskunnan edellytetään kantavan vastuuta yksilöistä, mutta vaadetta ei perustella yksilön oikeudella yhteiskunnan huolenpitoon. Sen sijaan, että yhteiskunnan huolenpito määrittyy kaikkien yhteiseksi eduksi.

Vastustajadiskurssissa vaikuttaa vallitsevan vahvan paternalismin eetos – ainakin puolustajadiskurssista katsottuna. Vahvan paternalismin mukaan autonomisten ihmisten itsemääräämisoikeuteen on perusteltua puuttua, jos puuttuminen edistää heidän hyvinvointiaan (Launis 2010, 137). Vastustajadiskurssissa kannabiksen tai muidenkaan laittomien päihteiden käyttö ei merkityksellisty yksilönvapauskysymykseksi. Näkemys linkittyy vahvasti hyvinvointidiskurssiin juontaen juurensa siitä perimmäisestä ajatuksesta, jonka mukaan kannabiksen käyttö on lähes yksiselitteisesti haitallista ihmisten sosiaaliselle ja terveydelliselle hyvinvoinnille. Kannabiksen haitallisuuden vuoksi lainsäädännön ensisijaiseksi tehtäväksi määrittyykin käyttäjien ja muiden kansalaisten suojaaminen haitalliselta toiminnalta. *Vastustajadiskurssin* mukaan huumeiden käyttö ei ole yksilönvapauskysymys, sillä huumeiden käyttö on haitallista yksilölle ja muille ihmisille. Diskurssissa painottuu yleinen etu, joka menee tärkeysjärjestyksessä yksilön vapauksien ja

oikeuksien edelle. Erityiseksi kynnyskysymykseksi muodostuu muille aiheutettu vahinko – kannabista ei tule dekriminialisoida, sillä sen käyttö aiheuttaa vahinkoa muille yhteiskunnan jäsenille. Seuraava keskustelija kuvaakin päihteiden käytön olevan *pitkälti* yksityisasi-
 asia, eli yksilölle annetaan teoriassa vapaus ja oikeus toimia haluamallaan tavalla, mutta kyseiset oikeudet asetetaan alisteiseksi viimeistään muiden hyvinvoinnille.

*”Päihteiden käyttö ja tupakointi ovat paljon yksityisasi-
 asioita mutta mikäli on-
 gelmia ja haittoja on ulkopuolisille, ei voida enää puhua yksityisasi-
 oista eikä perusoikeuksista joihin ei voisi tavalla tai toisella puuttua. [- -]” HS 17.2.2021*

Dekriminalisoinnin vastustus perustuukin ajatukselle ihmisten suojaamisesta. Vastustajadiskurssissa dekriminialisointi merkityksellistyy ihmisten hyvinvointia ja etua riskeeraavaksi politiikaksi johtuen vaikutuksista, joita dekriminallisoinnilla uskotaan olevan. Vastustajadiskurssissa dekriminallisoinnista rakentuu kuva kannabiksen käytön ja kannabishaittojen lisääjänä. Ihmisten hyvinvoinnin lisäksi laittomien päihteiden käytön ja niiden aiheuttamien haittojen toivotaan pysyvän minimissä, sillä jo pelkästään laillisten päihteiden koetaan aiheuttavan merkittäviä yhteiskunnallisia ja yksilöllisiä haasteita. Dekkriminialisointi koetaan lisäävän painolastia entisestään.

”Kannabiksen käytön laillistaminen johtaa käytön kasvuun kun enää ei edes teoriassa tarvitse pelätä rangaistusta kannabiksen kanssa läträämisestä. Ihan sama vaikka joka päivä polttelisi. Noin kolmen neljänkymmen vuoden päästä huomataan että meillä on alzheimerin tautia sairastavia suhteellisen nuoria ihmisiä joilla on elinaikaa vielä rutkasti jäljellä. [- -] Yhteiskunta ja ihmiset eivät oikeasti tarvitse lisää huumaavia aineita. Entistenkin kanssa on jo ihan riittävästi ongelmia.” HS 24.10.2019

Kriminaalipolitiikassa rangaistavuutta perustellaan rangaistusten preventiivisillä, eli yleisestävällä vaikutuksella. Yleisestävä vaikutus perustuu pelotevaikutukselle, jonka mukaan rikos jätetään tekemättä, sillä rangaistus ja sen uhka aiheuttaa pelkoa ja niiltä halutaan välttyä. Pelotevaikutuksen lisäksi rangaistusten ajatellaan luovan ja ohjaavan ihmisten moraalia ja tapoja – rikosta ei jätetä tekemättä vain rangaistuksen pelon ja epämiellyttävyyden vuoksi, vaan myös moraalista syistä. (Lappi-Seppälä 2006, 69–70.) Vastustajadiskurssissa rangaistavuuden tuottamalle pelotevaikutukselle annetaan suuri

painoarvo. Dekriminalisointi merkityksellistetään yleisestävyyden ja pelotevaikutuksen poistajaksi, jonka seurauksena kannabiksen käytön uskotaan lisääntyvän. Käytön lisääntyminen merkityksellistyy merkittäväksi uhaksi, sillä käytön lisääntymisellä koetaan olevan suora yhteys myös kannabishaittojen lisääntymiseen. Ainakin huumeiden käytön kontekstissa lainsäädännön tehtäväksi määrittyy haitallisen toiminnan vaikeuttaminen – yhteiskunnan ei tulisi omalla toiminnallaan edesauttaa hyvinvoinnin vaarantamista. Dekriminalisointi herättääkin vastustusta, sillä se merkityksellistyy lähes synonyymiksi käytön helpottamiselle.

5 Johtopäätökset ja pohdinta

Pro gradu -tutkielmassani olen tutkinut verkkokeskustelussa tuotettuja diskursseja kannabiksen dekriminisoinnista. Diskursseja paikantamalla tarkoitukseni oli selvittää, mitä kannabiksen dekriminisoinnista ajatellaan. Halusin selvittää, minkälaisista syistä dekriminisointia vastustetaan ja puolustetaan. Olen paikantanut kaksi aladiskursseihin jakaantuvaa päädiskurssia, mitkä olen nimennyt *puolustaja-* ja *vastustajadiskursseiksi*. Tutkielmani alussa ajattelin pitäväni nämä kaksi diskurssia toisistaan rakenteellisesti erillään. Tutkielman edetessä kuitenkin huomasin molemmissa diskursseissa esiintyvän samoja teemoja, eli dekriminisointia puolustettiin ja vastustettiin pitkälti samoihin argumentteihin nojaten sen sijaan, että vastustus ja puolustus olisi rakentunut täysin ominaistakeisista diskursseista. Tämän vuoksi päädyin käsittelemään puolustaja- ja vastustajadiskursseja erottelun sijasta yhdessä vertailun omaisesti. Minulle oli tärkeää, että aineistoni tarjoaisi näkökulmia niin dekriminisointia kannattavien, kuin vastustavien näkemyksiin.

Pragmaattisuusdiskurssi on pitkälti *puolustajien* rakentama diskurssi. Pragmaattisuusdiskurssissa korostetaan tieteellisen tiedon ja haittojen vähentämisen merkitystä huume politiikassa. Dekriminalisointia kannatetaan, sillä sen nähdään perustuvan tutkimustietoon ja vähentävän huumeista koituvia haittoja nykyistä kieltopolitiikkaa tehokkaammin. Pragmaattisuusdiskurssissa ei varsinaisesti keskitytä pohtimaan sitä, miten huumeiden käyttöä voitaisiin estää tai vähentää, vaan miten käytöstä koituvia haittoja voitaisiin minimoida ja ennaltaehkäistä. Pragmaatikot positioivat dekriminisoinnin vastustajat tietämättömien positioon, sillä pragmaatikkojen näkemyksen mukaan dekriminisointia ei voi vastustaa, mikäli siitä omaa oikeanlaista tieteellistä tietoa. Yhteiskunnassa vallitsevat kielteiset asenteet johtuvat pragmaatikkojen mukaan tiedon puutteesta ja huume poliittista edistystä saadaan aikaiseksi lisäämällä ihmisten tietoisuutta.

Valtaosa dekriminisoinnin vastustuksesta paikantuu hyvinvointidiskurssiin. *Puolustajat* olivat myös aktiivisia keskustelussa, mutta *puolustajien* osallistuminen oli lähinnä vastareaktioita *vastustajien* puheenvuoroihin. Dekkriminisoinnin vastustuksen juurisyynä on kannabiksen käytön terveydelliset ja sosiaaliset haitat. *Vastustajadiskurssissa* korostuu kannabiksen käytön minimoinnin ja ennaltaehkäisyn merkitys, sillä

kannabiksen käytöllä nähdään olevan merkittäviä haitallisia vaikutuksia ihmisten hyvinvointiin. Dekriminalisoinnin uskotaan lisäävän kannabiksen käyttöä, jonka seurauksena myös huumehaitat lisääntyvät. Tiivistäen voidaan sanoa, että dekriminalisointia vastustetaan kannabiksen haitallisuuden ja vaarallisuuden vuoksi. *Puolustajat* pyrkivät aktiivisesti kumoamaan vastapuolen väitteitä kannabiksen ja dekriminalisoinnin haitallisista vaikutuksista. Merkittävä osa hyvinvointidiskurssia on kannabiksen ja alkoholin keskinäinen vertailu, jonka pyrkimyksenä on lievittää *vastustajien* kuvaa kannabiksen haitallisuudesta. *Puolustajien* mukaan cannabis on todellisuudessa luultua haitattomampi päihde, etenkin alkoholiin verrattuna. *Puolustajien* näkemyksen mukaan päihteiden haitat eivät ole syy vastustaa dekriminalisointia, sillä kannabista haitallisemman päihteen alkoholinkin käyttö on sallittua.

Yksilön oikeuksien -diskurssissa korostetaan huume politiikan sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja yksilön vapauksia. Pragmaattisuusdiskurssin kaltaisesti diskurssi rakentuu erityisesti *puolustajien* puheenvuoroista. Dekriminalisointia kannatetaan, sillä vallitsevan politiikan koetaan vahingoittavan huumeiden käyttäjiä jopa huumeiden käyttöä enemmän. *Puolustajien* mukaan rangaistuksiin perustuva kieltopolitiikka rikkoo ihmisoikeuksia ja syrjäyttää huumeita käyttävät ihmiset yhteiskunnan ulkopuolelle. Diskurssissa korostuu huumeita käyttävien ihmisten oikeudenmukaisen ja ihmisarvoisen kohtelun merkitys. Päihteiden käyttö mielletään myös kysymykseksi yksilönvapaudesta päihteiden käytön haitallisuudesta huolimatta. *Puolustajien* mukaan mitään toimintaa ei ole perusteltua kieltää, jos sillä on vain potentiaalista haittaa yksilölle. Ihmisiä ei voida rangaista siitä, että he toimivat itselleen mahdollisesti epäedullisella tavalla.

Diskurssien ohella tarkastelin keskustelun osapuolille annettuja subjektipositioita. Vastustajat ja puolustajat rakensivat toisilleen erilaisia positioita, jonka lisäksi kannabiksen käyttäjät asetettiin erilaisiin positioihin. Puolustajat asettavat vastustajat tietämättömyyden positioon ja vastustajat puolestaan positioivat vastapuolen välinpitämättömyyden positioon. Kannabiksen käyttäjät ovat toinen ryhmä, joita positioidaan hyvin eri tavoin. Olen nimennyt kannabiksen käyttäjille annetut positiot kelvottoman ja kelvollisen positioiksi. Vastustajat asettavat kannabiksen käyttäjät kelvottomuuden positioon ja puolustajat kelvollisten positioon.

Puolustajadiskurssissa kannabiksen käytön riskien vähättely ja neutralisointi oli yleinen keino puolustaa omia näkökantoja (ks. Peretti-Watel 2003), kun taas vastustajien

konstruktiot kannabiksesta ja dekriminalisoinnista perustuivat yksinomaan riskeille ja vaaroille. Lääkekäyttö oli ainoa poikkeus, jonka suhteen puolustajat ja vastustajat löysivät yhteistä maaperää. Kannabiskuvaa konstruointiin merkittävältä osin alkoholin kautta, etenkin puolustajien osalta. Tarkoituksena oli tuoda alkoholin haitat näkyviksi ja osoittaa vallitsevan huume politiikan kaksinaismoralistisuus tai epäjohtonmukaisuus - miksi sitä haluaakin kutsua. Vastustajien puhetapa havainnollistaa hyvin, että huumeet ovat edelleen se ”hyvä vihollinen” (Christie & Bruun 1985). Hyvä vihollinen rakentuu seuraavalaisista rakennuspalikoista: vihollinen ei haasta valtaväestön ajattelu- ja elintapaa, on vaarallinen ja kuolematon vastapuolen edustaessa turvallisuutta. Lisäksi vihollinen määritellään epämääräisesti, mutta sen verran selkeästi, että vihollinen on tunnistettavissa. Oleellista on sen synnyttämä symboliarvo hyvän ja pahan jakajana. (Mt., 60–63.) Olenaisista vastustajien tavassa puhua kannabiksen aiheuttamista ongelmista on, että kannabis rakentuu ainoaksi sosiaalisten ja terveydellisten ongelmien määrittäjäksi ja aiheuttajaksi. Muita taustalla vaikuttavia tekijöitä ei huomioida, vaan niiden synty typistetään yksistään kannabikseen.

Molempia diskursseja ja niiden edustajia yhdistää tietynasteinen mustavalkoisuus ja ehdottomuus. Toinen osapuoli tai laajempi yleisö halutaan vakuuttaa omasta näkökannasta, jolloin tilaa harmaan eri sävyille ei jätetä. Ilmiö näkyy mielestäni erityisesti kannabiksen käytön haittoihin liittyvässä puheessa. Vastustajat puhuvat yksinomaan kannabiksen käytön haittavaikutuksista ja siitä, kuinka erinäiset haittavaikutukset ovat vääjäämättömiä. Esimerkiksi niin sanottua viihdekäyttöä (ks. Salasuo 2004) ei tunnusteta, vaan alkoholi rakentuu ainoaksi päihteeksi, jonka kohtuukäyttö on mahdollista. Vastustajien kuvauksissa kannabiksesta rakentuu kuva aineena, joka vie käyttäjänsä väistämättömään turmioon. Puolustajien keskuudessa puhe kannabiksen käytön riskeistä ja haittoista lähestulkoon loistaa poissaolollaan. Haittojen sijasta diskurssissa korostuu kannabiksen moninaisuus ja sen käytön kontekstisidonnaisuus. Cameron Duff (2016) on todennut kannabiskuvan olevan muutoksessa, mikä näkyy kannabiskuvan moninaistumisena. Sellaiset ajattelutapa on saanut enemmän tilaa, jossa korostetaan kannabiksen kontekstisidonnaista moninaisuutta. Ajattelutavan mukaan kannabis ei ole yksi ja sama asia joka kontekstissa, vaan se voi olla kontekstista riippuen haitallinen päihde, lääke, laiton huume tai viihdekäytössä käytetty aine. (Mt.,)

Vastustajadiskurssiin suhteutettuna puolustajadiskurssissa puhe haitoista ja riskeistä on hyvin vähäistä. Riskejä ja haittoja ei kuvata käytännön esimerkein, vaan niihin viitataan ympäröivästä toteamalla korkeintaan, että kannabiksen käytöllä voi olla haittoja, mutta sen tarkemmin haittoja ja riskejä harvemmin määritellään. Tulkintani mukaan puolustajien pääviestinä on kuitenkin, että kannabis on harmittomampi päihde, mitä yleisesti luullaan – ei varsinaisesti, että se on harmiton. Kannabiksen lisäksi kannabiksen käyttäjistä syntyy kaksi toisilleen vastakkaista konstruktia. Puolustajadiskurssissa pyritään korostamaan, ettei kannabiksen käyttö määritä yksilöä. Puolustajat aktiivisesti torjuvat stereotyyppisiä ja syrjiviä kuvauksia kannabiksen käyttäjistä ja korostavat kannabiksen käyttäjien ”tavallisuutta”. Vastustajadiskurssissa vallitsee selkeä jakolinja ”meidän” ja ”heidän” välillä, jossa kannabiksen käyttäjät määrittyvät ongelmia aiheuttaviksi ”heiksi”.

Varsinainen tutkimuskysymykseni liittyy dekriminialisointiin. Pohdintaosiossa avaan kannabiksesta ja kannabiksen käyttäjistä rakentuvia konstruktioita näin laajasti, sillä tutkielmani tulokset nivoutuvat siihen, että diskursiiviset konstruktio kannabiksesta päihteenä ja kannabiksen käyttäjistä ihmisryhmänä ohjaavat merkittävästi yksilön suhtautumista huumepolitiikkaan liberaalin- ja repressiivisen huumepolitiikan spektrumilla. Nämä tekijät ovat suorassa yhteydessä siihen, tuetaanko vai vastustetaanko kannabiksen dekriminialisointia.

Olennaista näiden kahden diskurssin välillä on, kenen näkökulmasta dekriminialisointia ja sen vaikutuksia tarkastellaan. Vastustajadiskurssissa dekriminialisointi rakentuu seuraavanlaiseksi: dekriminialisointi edustaa oikeudenmukaisempaa politiikkaa, jossa huumeita käyttäviä ihmisiä ei suljeta yhteiskunnan ulkopuolelle. Toisin sanoen huumepolitiikkaa tarkastellaan huumeiden käyttäjien ja heidän etunsa näkökulmasta. Vahvana diskurssissa vallitsee ajatus siitä, että dekriminialisointi on väylä tehokkaampaan haittojen vähentämiseen. Dekriminialisointi rakentuu melkein synonyymiksi huumehaittojen onnistuneelle vähentämiselle. Puolustajadiskurssissa unohduksiin jää se, ettei dekriminialisointi lainsäädäntötasolla ole oikotie parempaan, vaan onnistuminen edellyttää tarkoituksenmukaisten tavoitteiden suunnittelua ja toimia sekä panostuksia niiden saavuttamiseksi (ks. Eastwood 2016; Unlu ym. 2020). Vastustajien huumepoliittisissa näkemyksissä painottuu se, miten harjoitettu huumepolitiikka palvelisi parhaiten yleistä etua ja ihmisiä, jotka eivät – ainakaan vielä - käytä huumeita. Huomionarvoista on, että

dekriminalisointia vastustetaan, sillä sen pelätään lisäävän kannabiksen käyttöä ja huumehaittoja. Huomiotta jää se, ettei vallitseva kieltopolitiikka ole estänyt kannabiksen käytön ja huumehaittojen lisääntymistä viimeisten vuosikymmenten aikana.

Mitä tutkielmani sitten tarjoaa? Todellisuus syntyy vuorovaikutuksessa ja vallalla olevat diskurssit muovaavat käsitystä totuudesta ja todellisuudesta (Burr 2015). Tämän vuoksi koen tutkielmani aiheen merkitykselliseksi. Laittomien päihteiden käyttö on lisääntynyt viimeisten vuosikymmenten aikana etenkin oman sukupolveni keskuudessa (Hakkarainen ym. 2020) ja tällä hetkellä ei ole takeita siitä, että kyseinen kehitys olisi muuttumassa lähitulevaisuudessa. Tutkielmani tuo näkyväksi kieltopolitiikkaa haastavien diskurssien olemassa olon ja antaa osviittaa siitä, minkälaisen muutosten edessä voimme tulevaisuudessa olla. Olen seurannut aiheesta käytävää julkista- ja somekeskustelua jo jonkin aikaa ja koen tutkielmani heijastavan ajankohtaista huume politiittista keskustelua. Jään mielenkiinnolla seuraamaan tulevaisuuden kehitystä – liberalisoidaanko huume politiikkaa tulevaisuudessa vai seuraako *puolustajadiskurssin* yhteiskunnallisesta vahvistumisesta voimakas vastareaktio, jonka myötä huume politiittiset linjaukset jopa kiristyvät tai ainakin pysyvät ennallaan. Julkinen keskustelu ja esimerkiksi median toiminta sekä niissä vallalla olevat diskurssit eivät ole yhdentekeviä asioita, sillä ne ovat ennenkin vaikuttaneet huume politiittisiin linjauksiin Suomessa (Hakkarainen 1992, 164–166).

Suomalaista huume politiikkaa on kuvattu kaksiraiteisuuden käsitteellä, jolla tarkoitetaan mallia, jossa kieltopolitiikka ja haittoja vähentävät toimet ovat kehittyneet ja toimineet rinnakkain (Tammi 2007, 37). Tuukka Tammi (2007) on todennut 2000-luvun alkupuolella, että kaksiraiteinen huume politiikka vaikuttaa vakiintuneen osaksi suomalaista yhteiskuntaa. Aiemmassa artikkelissaan (2002) Tammi luonnehtii kaksiraiteisuutta epävakaaaksi ja konflikteille alttiiksi malliksi, mutta toteaa väitöskirjassaan (2007, 37), ettei sen horjumista ole ollut havaittavissa. Tammi (2002) on artikkelissaan esittänyt kolme tulevaisuuden huume politiittista skenaariota: 1) Huume politiikassa ei tapahdu muutosta, repressio korkeintaan vahvistuu 2) Huume politiikan kaksiraiteisuus ja fragmentaatio etenee ongelmitta 3) Haittojen vähentäminen ulottuu kaikille huume politiikan sektoreille. (Mt., 266 – 268.) Tutkielmani perusteella voidaan mielestäni perustellusti todeta, ettei kolmannen skenaarion toteutuminen ole poissuljettua. Viimeistään viimeisimmän kansalaisaloitteen (KAA 5/2020) myötä huume politiittinen kehitys on saanut vähintäänkin uuden vaihteen päälle, vaikkakin kehityssuunta voi tukahtua yhtä nopeasti kuin on

syntyntykin. Tammen mukaan kolmannella skenaariolla viitataan tilanteeseen, jossa haittojen vähentäminen laajenee ja saa sosiaalisen, terveydellisen, taloudellisen ja kokonaisyhteiskunnallisen ulottuvuuden. Kontrolli ylettyisi vain ammattirikollisuuteen ja dekriminalisointia vaadittaisiin haittojen vähentämisen edellytyksenä. (Mt., 268 – 269.) Mielestäni puolustajadiskurssi heijastelee kolmannen skenaarion linjaa, jossa olennaista on vaatimus kaksiraiteisuuden hylkäämisestä.

Koin diskurssianalyttisen menetelmän paikoitellen haastavaksi. Diskurssien paikantaminen ja niiden erittely ei ollut mutkatonta. Keskustelun jakaminen omiksi erillisiksi diskursseikseen tuntui ajoittain väkinäiseltä, sillä diskursseissa oli päällekkäisyyttä ja yhteneväisyyksiä. Käytin diskurssien paikantamisen ja nimeämisen pohdintaan suhteellisesti paljon aikaa. En tiedä, onko diskurssien paikantamisessa täysin oikeaa tai väärää tapaa, mutta tunnistan sen, että jonkin toisen henkilön analysoimana aineistostani paikannetut diskurssit voisivat olla hyvinkin erilaisia. Myös erilainen aineisto olisi voinut tuottaa erilaisia konstruktioita ja diskursseja. Olen tyytyväinen valintaani, että hyödynsin aineistonani verkkokeskustelua, mutta aineistovalintaan liittyy myös omat rajoituksensa. Keräsin aineistoni Helsingin Sanomien kommenttikentältä ja kokemani perusteella koen, että kyseisen alustan rajoitteena on keskustelun pinnallisuus. Väitänkin, että syvällisemmät ja nyansoidummat keskustelut käydään jossakin muualla, kuin verkkosanomalehden kommentointiosiossa, jolloin analyysikin voisi olla rikkaampi. Kommenttikentät ovat paikkoja, joihin mielipiteet käydään purkamassa suhteellisen suurpiirteisesti, jonka jälkeen sinne ei välttämättä edes palata katsomaan, mitä muut ihmiset ovat sanoneet. Toisaalta tutkielmani tarkoituksena ei ollutkaan tuottaa kaiken tyhjentävää vastausta siihen, mitä ajatuksia dekriminalisointi kansalaisissa herättää. Pikemminkin tutkielmani valottaa, minkälaisia diskursseja dekriminalisoinnista tuotetaan ja antaa osviittaa eri diskurssien välisiin valtasuhteisiin.

Huume tutkimuksessa näkyvät kehitystrendit, kuten huumeiden käytön yleistyminen ja asenteiden muuttuminen sallivimmiksi on näkyvissä *puolustajadiskurssissa* (Karjalainen ym. 2020). Toisaalta asenteet ovat sukupolvesta riippuen pysyneet muuttumattomina ja paikoitelleen myös kiristyneet, mitä vastustajadiskurssi monitahoisessa jyrkkyydessään edustaa hyvin (mt). Suomalaisessa kontekstissa tutkielmani tuottaa uutta tietoa valottamalla suomalaisten suhtautumista kannabiksen dekriminalisointiin, sillä dekriminalisoinnista tuotettuja diskursseja ei tietojeni mukaan ole juurikaan tutkittu

suomalaisessa tutkimuksessa. Kannabiksen ja kannabiksen käyttäjien osalta tutkielmani ja aiemman kotimaisen tutkimuksen (Kekoni 2007; Seppälä & Mikkola 2004) havainnoissa on yhtäläisyyksiä. Tutkielmassani paikannetut diskurssit ovat pitkälti linjassa kansainvälisessä tutkimuksessa paikannettujen diskurssien kanssa (Mortensen ym. 2020; Månsson 2014; Månsson 2017; Månsson & Ekendahl 2013, Peretti-Watel 2003; Sandberg 2012)

Mielestäni Suomessa olisi tarvetta huumetutkimukselle, jossa syvemmin kartoitetaan huumeista ja huume politiikasta vallitsevia näkemyksiä ja asenteita, sillä kyseistä lähdeaineistoa ei juurikaan löytynyt tutkielmani teon aikaan. Huume politiikka ja huumeiden käyttö ovat jatkuvassa muutoksessa, jonka vuoksi asenteiden tutkiminen tässä ajassa olisi tärkeää, sillä ovathan asenteet yhteydessä huumeiden käyttöön.

Olen toiminut sosiaalityöntekijänä lastensuojelussa, missä kannabis ja muut laittomat päihteet ovat alati läsnä. Erityisesti alaikäisten nuorten asenteiden ja kannabiskuvan rakentumisen tutkiminen olisi mielestäni tärkeää. Alaikäisten päihteiden käyttö on ongelmallinen ilmiö ja nuorten keskuudessa vallitsevilla uskomuksilla ja asenteilla on käytön kynnystä madaltavia ja nostavia vaikutuksia. Tietoisuus nuorten keskuudessa vallitsevista uskomuksista on tärkeää, jotta niihin voidaan uskottavasti ja tuloksellisesti vaikuttaa. Myös rangaistavuuden sosiaalisten seurausten ja niille annettujen merkitysten tutkiminen olisi kiinnostavaa. *Puolustajat* painottivat voimakkaasti kieltopolitiikan ja rangaistavuuden haitallisia seurauksia. Taannoin YLE julkaisi artikkelin (10.3.2021): "*Mene-
tin 35 000 euron vuositulot" – 8 ihmistä kertoo, mitä heille tapahtui huumeista kiinni-
jäämisen jälkeen*", jossa on kartoitettu artikkelin nimen mukaisesti, minkälaisia seurauksia lievistä huumeusainerikoksista on kiinni jääneille seurannut.

Lähteet

- Allaste, Airi-Alina 2005: Drug related knowledge among drug users in Estonia. Teoksessa Beyond Health Literacy: Youth Cultures, Prevention and Policy. Nuorisotutkimusseura ry, 154-169.
- Ammerman, Seth & Ryan, Sheryl & Adelman, William 2015. The impact of marijuana policies on youth: clinical, research, and legal update. *Pediatrics*, 135(3), e769-e785.
- Berger, Peter L. & Luckmann, Thomas 1995: Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Tiedon-sosiologinen tutkielma. Suom. Vesa Raiskila. Alkuperäinen teos The social construction of reality vuodelta 1966. Gaudeamus. Helsinki.
- Boyer, Edward W. & Shannon, Michael & Hibberd, Patricia L. 2005: The Internet and psycho-active substance use among innovative drug users. *Pediatrics*, 115(2), 302-305.
- Burr, Vivien 2015: Social Constructionism. Kolmas painos. Ensimmäinen painos 1995. Routledge/Taylor Francis. East Sussex, Iso-Britannia.
- Christie, Nils & Bruun, Kettil 1986: Hyvä vihollinen. Huumausainepolitiikka Pohjolassa. Espoo: Weilin+Göös.
- Cunningham, John A. & Blomqvist, Jan & Koski-Jännes, Anja & Raitasalo, Kirsimarja 2012: Social images of Cannabis use: Comparing three countries. *Harm reduction journal*, 9(1), 21.
- Damrongplasit, Kannika & Hsiao, Cheng & Zhao, Xueyan 2010. Decriminalization and marijuana smoking prevalence: Evidence from Australia. *Journal of Business & Economic Statistics*, 28(3), 344-356.
- Dingelstad, David & Gosden, Richard & Martin, Brian & Vakas, Nickolas 1996. The social construction of drug debates. *Social Science & Medicine*, 43(12), 1829-1838.
- Domoslawski, Artur & Siemaszko, Hanna 2011: Drug policy in Portugal: The benefits of decriminalizing drug use. Open Society Institute.
- Drug Policy Alliance 2017: It's time for the U.S. to decriminalize drug use and possession. Drug Policy Alliance. https://drugpolicy.org/sites/default/files/documents/Drug_Policy_Alliance_Time_to_Decriminalize_Report_July_2017.pdf. Viitattu 10.1.2021.
- Eastwood, Niamh & Fox, Edward & Rosmarin, Ari 2016. A quiet revolution: Drug decriminalisation across the globe (Second ed.). London: Release Publication. https://www.tni.org/files/publication-downloads/a_quiet_revolution_march_31_2016.pdf. Viitattu 5.10.2020.
- EMCDDA 2019A: Denmark, Country Drug Report 2019. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. Luxembourg.
- EMCDDA 2019B: Euroopan Huumeraportti 2019: Suuntauksia Ja Muutoksia. Euroopan unionin julkaisutoimisto. Luxembourg.
- EMCDDA 2019C: Finland, Country Drug Report 2019. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. Luxembourg.
- EMCDDA 2019D: Norway, Country Drug Report 2019. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. Luxembourg.
- EMCDDA 2019E: Sweden, Country Drug Report 2019. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. Luxembourg.
- EMCDDA 2020: Monitoring and evaluating changes in cannabis policies: insights from the Americas, Technical report, Publications Office of the European Union, Luxembourg.
- Encyclopedia of Crime and Punishment. <https://sk.sagepub.com/reference/crimepunishment/n286.xml>. Viitattu 11.11.2020.
- Gergen, Kenneth J. 2009: An Invitation to Social Construction. 2nd ed. SAGE, London.
- Global Commission on Drug Policy 2016: Advancing Drug Policy Reform: A New Approach to Decriminalization.
- Greenwald, Glenn 2009: Drug Decriminalization in Portugal: Lessons for Creating Fair and Successful Drug Policies. Cato Institute Whitepaper Series.

- Grucza, Richard & Vuolo, Mike & Krauss, Melissa J. & Plunk, Andrew D. & Agrawal, Arpana & Chaloupka, Frank J. & Bierut, Laura J. 2018: Cannabis decriminalization: a study of recent policy change in five US states. *International Journal of Drug Policy*, 59, 67-75.
- Hakala, Salli & Vesa, Juho 2013: Verkkokeskustelut ja sisällön erittely. Teoksessa: Laaksonen, Salla-Maaria & Matikainen, Janne & Tikka, Minttu (toim.): Otteita verkosta: Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät. Vastapaino. Tampere, 216-244.
- Hakkarainen, Pekka 1992: Suomalainen huumeekysymys. Huumausaineiden yhteiskunnallinen paikka Suomessa toisen maailmansodan jälkeen. *Alkoholitutkimussäätiön julkaisuja* no 31. Helsinki.
- Hakkarainen, Pekka 2002: Huumeekulttuurin muutos ja huumekuolemat. Teoksessa: Kaukonen, Olavi & Hakkarainen, Pekka (toim.): Huumeiden käyttäjä hyvinvointivaltiossa. Gaudeamus. Helsinki, 110-136.
- Hakkarainen, Pekka & Karjalainen, Karoliina 2017. Pilvee, pilvee: Kannabiksen käyttötavat, käyttäjät ja poliittiset mielipiteet. *Yhteiskuntapolitiikka*, 1(3), 19-32.
- Hakkarainen, Pekka & Karjalainen, Karoliina & Ojajärvi, Anni & Salasuo, Mikko 2015: Huumausaineiden ja kuntodopingin käyttö ja niitä koskevat mielipiteet Suomessa vuonna 2014. *Yhteiskuntapolitiikka* 80(4), 319-333.
- Hakkarainen, Pekka & Karjalainen, Karoliina & Salasuo, Mikko 2020. Nuoret, entiset nuoret ja huumeet: Miten sukupolvi näkyy huumeiden käytössä ja huumemielipiteissä? *Yhteiskuntapolitiikka*, 85(5), 465-479.
- Hakkarainen, Pekka & Metso, Leena 2004: Suomalaisten suhtautuminen huumeisiin ja huume-politiikkaan: Mielipiteet ja asenteet väestössä 2002. *Yhteiskuntapolitiikka*, 69(1), 39-53.
- Hakkarainen, Pekka & Metso, Leena & Salasuo, Mikko 2011: Hampuikäpolvi, sekakäyttö ja doping: Vuoden 2010 huumeekyselyn tuloksia. *Yhteiskuntapolitiikka* 76 (4), 397-412.
- Hakkarainen, Pekka & Tammi, Tuukka (13.2.2018). Huumeiden käytön rangaistavuudesta tulisi luopua. THL-blogi. Alkoholit, tupakka ja riippuvuudet. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. [Huumeiden käytön rangaistavuudesta tulisi luopua - THL-blogi](#). Viitattu 12.2.2021.
- Hakkarainen, Pekka & Tigerstedt, Christoffer 2002: Ristiriitojen huume-politiikka – huumeongelman normalisaatio Suomessa. Teoksessa Heikkilä, Matti & Kautto, Mikko (toim.): Suomalaisen hyvinvointi. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Helsinki, 250-271.
- Hammersley, Richard & Jenkins, Richard & Reid, Marie 2001: Cannabis use and Social Identity. *Addiction research & theory*, 9(2), 133-150.
- Harris, Genevieve 2011: Conviction by numbers: threshold quantities for drug policy. Transnational Institute & International Drug Policy Consortium. Amsterdam.
- Helsingin Sanomat 24.10.2019: Kansalaisaloite läpi: eduskunta alkaa pohtia, pitäisikö kannabista saada käyttää ilman rangaistusta. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006284267.html>. Viitattu 5.10.2020.
- Helsingin Sanomat 17.2.2021: Suomessa pitäisi ryhtyä selvittämään rangaistavuuden poistoa kaikkien huumeiden käytöltä, arvioi rikosoikeuden professori. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000007809927.html>. Viitattu 20.2.2021.
- Helsingin Sanomat 17.4.2021: Huumeiden käyttö säilyy rangaistavana Norjassa, oppositio tyrmäsi hallituksen uudistusaikeet. <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000007925378.html>. Viitattu 29.5.2021.
- Home Office 2014: Drugs: International Comparators.
- Hughes, Caitlin & Ritter, Alison & Chalmers, Jenny & Lancaster, Kari & Barratt, Monica & Moxham-Hall, Vivienne 2016. Decriminalisation of drug use and possession in Australia—a briefing note. Drug Policy Modelling Program, NDARC, UNSW Australia. Sydney.
- Hughes, Caitlin & Stevens, Alex 2007: The Effects of Decriminalization of Drug Use in Portugal, Briefing Paper 14. Beckley Foundation. London.
- Hughes, Caitlin & Stevens, Alex 2010. What can we learn from the Portuguese decriminalization of illicit drugs? *The British Journal of Criminology*, 50(6), 999-1022.
- Hurme, Toivo 2002: Harmin paikka? Haittojen vähentämisen käsitteellinen ongelmallisuus huume-politiikassa. *Yhteiskuntapolitiikka*, 67(5), 415-422.

- Husak, Douglas 1989: Recreational Drugs and Paternalism. *Law and philosophy*, 8(3), 353-381. Huumausainelaki (30.5.2008/373).
- Joint United Nations Programme on HIV/AIDS (UNAIDS) 2016: Do No Harm: Health, Human Rights, and People Who Use Drugs, UNAIDS, Geneva.
- Jokinen, Arja 1999: Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (toim.): Diskurssianalyysi liikkeessä. Vastapaino. Tampere, 37-54.
- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi 1999: Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (toim.): Diskurssianalyysi liikkeessä. Vastapaino. Tampere, 54-100.
- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero 1993: Diskursiivinen maailma. Teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet. Teoksessa: Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (toim.): Diskurssianalyysin aakkoset. Vastapaino. Tampere, 17-47.
- Juhila, Kirsi 2004: Leimattu identiteetti ja vastapuhe. Teoksessa Jokinen, Arja & Huttunen, Laura & Kulmala, Anna (toim.): Puhua vastaan ja vaieta. Neuvottelu kulttuurisista marginaaleista. Gaudeamus. Helsinki, 20-32.
- Kainulainen, Heini 2009. Huumeiden käyttäjien rikosoikeudellinen kontrolli. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 245. Helsinki.
- Kainulainen, Heini & Kekki, Tuula & Kinnunen, Aarne & Rönkä, Sanna & Savonen, Jenni & Perälä, Jussi 2017: Huumeiden käyttäjät silmätikkuina. Teoksessa: Kainulainen, Heini & Savonen, Jenni & Rönkä, Sanna (toim.): Vanha liitto: kovien huumeiden käyttäjät 1960 – 1970-lukujen Helsingissä. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki, 11-35.
- Kainulainen, Heini 2002: Pitääkö huumeiden käyttäjää rangaista? Teoksessa: Kaukonen, Olavi & Hakkarainen, Pekka (toim.): Huumeiden käyttäjä hyvinvointivaltiossa. Gaudeamus. Helsinki, 229-251.
- Kansalaisaloite (KAA 5/2020) 1.5.2019: Kansalaisaloite kannabiksen käytön rangaistavuuden poistamiseksi.
- Karjalainen, Karoliina & Hakkarainen Pekka & Salasuo, Mikko 2019: Suomalaisten huumeiden käyttö Ja huumeasenteet 2018. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki.
- Karjalainen, Karoliina & Pekkanen, Niina & Hakkarainen, Pekka 2020: Suomalaisten huumeiden käyttö ja huumeasenteet: Huumeaiheiset väestökyselyt Suomessa 1992-2018. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki.
- Kaukonen, Olavi & Hakkarainen, Pekka 2002: Johdanto. Teoksessa: Kaukonen, Olavi & Hakkarainen, Pekka (toim.): Huumeiden käyttäjä hyvinvointivaltiossa. Gaudeamus. Helsinki, 9-12.
- Kekoni, Taru 2007: Kannabiksen käyttö, yhteiskunnallinen reagointi ja siihen vastaaminen: Kannabisaktivistien näkökulma. Tampere University Press.
- Kopperi, Marjaana 2000: Vastuu hyvinvoinnista. Kunnallisanalan kehittämissäätiö. Helsinki.
- Kuula, Arja 2006: Tutkimusetiikka: Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Vastapaino. Tampere.
- Kuusela, Pekka 2001: Sosiaalisen konstruktionismin liike sosiaalitieteissä. Teoksessa Kuusela, Pekka & Saastamoinen, Mikko (toim.): Ruumis, minä ja yhteisö. Kuopion yliopiston selvityksiä E. Yhteiskuntatieteet 21, 17-44.
- Laaksonen, Salla-Maari & Matikainen, Janne 2013: Tutkimuskohteena vuorovaikutus ja keskustelu verkossa. Teoksessa: Laaksonen, Salla-Maaria & Matikainen, Janne & Tikka, Minttu (toim.): Otteita verkosta: Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät. Vastapaino. Tampere, 193-215.
- Laaksonen, Salla-Maaria & Matikainen, Janne & Tikka, Minttu 2013: Tutkimusotteita verkosta. Teoksessa: Laaksonen, Salla-Maaria & Matikainen, Janne & Tikka, Minttu (toim.): Otteita verkosta: Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät. Vastapaino. Tampere, 9-33.
- Lappi-Seppälä, Tapio 2006: Rikollisuus ja kriminaalipolitiikka. Helsingin yliopisto, oikeustieteellinen tiedekunta.

- Launis, Veikko 2010: Itsemääräämisoikeus ja paternalismi terveydenhuollossa. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti*, 47(2), 136-139.
- Laqueur, Hannah 2015. Uses and abuses of drug decriminalization in Portugal. *Law & Social Inquiry*, 40(3), 746-781.
- Markham, Annette & Buchanan, Elizabeth 2012: Ethical decision-making and internet research. Recommendations from the AoIR ethics working committee (version 2.0). <http://aoir.org/reports/ethics2.pdf>. Viitattu 7.1.2021.
- Mortensen, Tara Maria & Moscovitz, Leigh & Wan, Anan & Yang, Aimei 2020: The marijuana user in US news media: An examination of visual stereotypes of race, culture, criminality and normification. *Visual communication*. London, England. 19(2), 231-255.
- Månsson, Josefin 2014: A dawning demand for a new cannabis policy: A study of Swedish online drug discussions. *The International journal of drug policy*, 25(4), 673-681.
- Månsson, Josefin & Ekendahl, Mats 2013: Legitimacy through scaremongering: The discursive role of alcohol in online discussions of cannabis use and policy. *Addiction research & theory*, 21(6), 469-478.
- Natapoff, Alexandra 2015: Misdemeanor Decriminalization. *Vanderbilt Law Review* 68(4), 1055.
- Nuotio, Kimmo 15.2.2021: Lausunto. https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/julkaisut/Documents/KAA5_20_LaV_170221_prof_Nuotio.pdf?csf=1&e=zEY60W. Viitattu 29.5.2021.
- Nurmi, Juha & Kaskela, Teemu & Perälä, Jussi & Oksanen, Atte 2017: Seller's reputation and capacity on the illicit drug markets: 11-month study on the Finnish version of the Silk Road. *Drug and Alcohol Dependence* 1678, 201–207.
- Onnela, Tapio 2001: Huumeet ja huumekontrolli historian näkökulmasta. Teoksessa Onnela, Tapio (toim.): *Pyhä huumesota: huume politiikan pelkoja ja utopioita*. Vihreä sivistysliitto ry. Helsinki, 19-40.
- Parker, Howard & Aldridge, Judith & Measham, Fiona 1998: *Illegal leisure: The normalization of adolescent recreational drug use*. Routledge. London.
- Partanen, Juha 2002: Huumeet maailmalla ja Suomessa. Teoksessa Kaukonen, Olavi & Hakkarainen, Pekka (toim.): *Huumeiden käyttäjä hyvinvointivaltiossa*. Gaudeamus. Helsinki, 13-37.
- Partanen, Juha & Metso, Leena 1999: Suomen toinen huumeaalto. *Yhteiskuntapolitiikka* 64(2), 143-149.
- Peretti-Watel, Patrick 2003: Neutralization theory and the denial of risk: Some evidence from cannabis use among French adolescents. *The British journal of sociology*, 54(1), 21-42.
- Perälä, Juha & Kainulainen, Heini & Tammi, Tuukka 2012: Helsinkiläiset narkomaanit-käyttö, kulttuuri, kontrolli. Teoksessa Salasuo, Mikko & Poikolainen, Janne & Komonen, Pauli (toim.): *Katukulttuuri. : Nuorisoesiintymiä 2000-luvun Suomessa*. Nuorisotutkimusseura. Nuorisotutkimusverkosto, 282-296.
- Phillips, Nelson & Hardy, Cynthia 2002: *Discourse Analysis: Investigating Processes of Social Construction*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Pietikäinen, Sari & Mäntynen, Anne 2009: *Kurssi kohti diskurssia*. Vastapaino. Tampere.
- Piispa, Mikko 2018: *Yhdeksän sanaa Y-sukupolvesta*. Kustannusosakeyhtiö Teos. Helsinki.
- Salasuo, Mikko 2001: Mihin pilvi katosi? Huumeaallon taittuminen 1970-luvulla. Teoksessa Onnela, Tapio (toim.): *Pyhä huumesota: huume politiikan pelkoja ja utopioita*. Vihreä sivistysliitto ry. Helsinki, 179-198.
- Salasuo, Mikko 2004: Huumeet ajankuvana: huumeiden viihdekäytön kulttuurinen ilmeneminen Suomessa. *Stakes*. Helsinki.
- Salasuo, Mikko & Rantala, Kati 2002: Huumeiden viihdekäyttö ajankuvana. Teoksessa Hakkarainen, Pekka & Kaukonen, Olavi (toim.): *Huumeiden käyttäjä hyvinvointivaltiossa*. Gaudeamus. Helsinki.
- Salasuo, Mikko & Seppälä, Pauliina 2001: Aaltoja vai vedenpinnan pysyvää nousua? Teoksessa Onnela, Tapio (toim.): *Pyhä huumesota: huume politiikan pelkoja ja utopioita*. Vihreä sivistysliitto ry. Helsinki, 227-238.

- Sandberg, Sveinung 2012: Is cannabis use normalized, celebrated or neutralized? Analysing talk as action. *Addiction research & theory*, 20(5), 372-381.
- Seppälä, Pauliina & Mikkola, Tomi 2004: Huumeet internetissä ja nuorisokulttuureissa: Havain- toja huumeiden merkityksistä ja riskikäsitteistä käyttäjäpiireissä. Stakes. Helsinki.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 1997: Huumausainestrategia. Huumausainepoliittisen toimikun- nan mietintö. Komiteamietintö 1997:10.
- Stevens, Alex 2019: Is policy 'liberalization' associated with higher odds of adolescent cannabis use? A re-analysis of data from 38 countries. *International Journal of Drug Policy*. (66), 94-99.
- Suoninen, Eero 1999: Näkökulma sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (toim.): Diskurssianalyysi liikkeessä. Vastapaino. Tam- pere, 17-36.
- Tackett-Gibson, Melissa 2008: Constructions of risk and harm in online discussions of ketamine use. *Addiction Research & Theory*, 16(3), 245-257.
- Tammi, Tuukka 2003: Huumekuri vai haittamalti?: Haittojen vähentämisen käsite ja huumeepo- litiikan vastakkainasettelut vuoden 1997 huumausainepoliittisessa toimikunnassa. *Yhteiskun- tapolitiikka*, 68(5), 465-477.
- Tammi, Tuukka 2004: Harm reduction school of thought: three fractions. *Contemporary Drug Problems*, vol. 31 (3), 381-39.
- Tammi, Tuukka 2007: Medicalising Prohibition. *Harm Reduction in Finnish and International Drug Policy*. Stakes. Helsinki.
- Tammi, Tuukka & Hurme, Toivo 2007: How the harm reduction movement contrasts itself against punitive prohibition. *International Journal of Drug Policy*, vol. 18 (2), 84-87.
- The Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR) 2015, Study on the impact of the world drug problem on the enjoyment of human rights.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) 2021: Apua ja tukea, ei rangaistuksia –Norjan huu- mausainepoliittikan uudistus. Uutiskirje 25.3.2021. <https://thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/ajankohtaista/ehkaisevan-paihde-tyon-uutiskirje/2021/norjan-huumausainepo- litiikan-uudistus>. Viitattu 30.5.2021.
- THL 15.2.2021: Lausunto. THL/6684/4.00.00/2021. https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskun- tatoimii/julkaisut/Documents/KAA5_20_LaV_170221_THL_Hakkarai- nen.pdf?csf=1&e=bCAihH. Viitattu 29.5.2021
- Tolvanen, Matti 17.2.2021: Lausunto. https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/jul- kaisut/Documents/KAA5_20_LaV_170221_prof_Tolvanen.pdf?csf=1&e=upBAQF. Viitattu 29.5.2021.
- Turtiainen, Riikka & Östman, Sari 2013: Verkkotutkimuksen eettiset haasteet: Armi ja anorek- sia. Teoksessa Laaksonen, Salla-Maaria & Matikainen, Janne & Tikka, Minttu (toim.) 2013: Ot- teita verkosta – verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät. Vastapaino. Tampere, 49-67.
- United Nations Development Program (UNDP) 2015: Addressing the Development Dimensions of Drug Policy.
- United Nations Office on Drugs, & Crime (UNODC) 2019: World drug report 2019. United Nati- ons publication, Sales No. E.19.XI.8.
- Unlu, Ali & Tammi, Tuukka & Hakkarainen, Pekka 2020: Drug Decriminalization Policy: Litera- ture Review: Models, Implementation and Outcomes. Finnish institute for health and well- fare (THL). Report 9/2020. Helsinki.
- Valkendorff, Tiina 2014: Lihavuus "itse aiheutettuna ongelmana". Argumentteja internetin kes- kustelupalstalta. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti*, 51(1), 4-17.
- Walsh, Charlotte 2011: Drugs, the Internet and change. *Journal of psychoactive drugs*, 43(1), 55-63.
- Williams, Jenny & Bretteville-Jensen, Anne Line 2014: Does liberalizing cannabis laws increase cannabis use?. *Journal of health economics*, 36, 20-32.
- YLE 10.3.2021: Menetin 35 000 euron vuositulot" – 8 ihmistä kertoo, mitä heille tapahtui huu- meista kiinni jäämisen jälkeen. <https://yle.fi/uutiset/3-11821057>. Viitattu 22.8.2021.